

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Diplomová práce

2015

Miroslav Morawiec

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Miroslav Morawiec

**Porovnání systémů organizace státní
památkové péče v ČR, Polsku a na Slovensku**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Bc. Miroslav Morawiec**

Vedoucí práce: **MUDr. Petr Háva, CSc.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

MORAWIEC, Miroslav. *Porovnání systémů organizace státní památkové péče v ČR, Polsku a na Slovensku*. Praha, 2015. 102 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce MUDr. Petr Háva, CSc.

Abstrakt

Česká republika je zemí s velkým množstvím kulturních památek. K jejich ochraně je zřízen systém státní památkové péče, jehož součástí jsou Ministerstvo kultury ČR, odbory památkové péče krajských úřadů a obcí z rozšířenou působností a Národní památkový ústav. Problémem však je, že přes existenci rozsáhlého systému státní památkové péče dochází k selhávání ochrany a k postupné devastaci a zániku řady kulturních památek. K obdobným selháním dochází i v Polsku a na Slovensku. Cílem této diplomové práce je zjistit, zda současný systém památkové péče v České republice a srovnatelné systémy v sousedních zemích – v Polsku a na Slovensku, zajišťují dostatečnou ochranu kulturního dědictví, případně zda existují alternativní uspořádání této oblasti veřejné správy. Dle dostupných informací pak posoudit, který z těchto systémů státní památkové péče se jeví pro daný účel jako nejvhodnější a nejúčinnější a zároveň identifikovat potenciální rizika, která jednotlivé systémy přinášejí. V diplomové práci používám následujících výzkumných metod: Srovnání – na základě zákonných úprav srovnávám systémy organizace státní památkové péče v České republice, Polsku a na Slovensku. Případové studie – na několika příkladech selhání ochrany památek demonstruji typické případy takovýchto selhání a snažím se zjistit, proč k nim došlo. Rozhovory – provedením strukturovaných rozhovorů s pracovníky státní památkové péče v České republice, Polsku a na Slovensku zjišťuji, jak systémy v praxi fungují, jaký je rozsah selhávání ochrany, jaké problémy v jejich činnosti spatřují samotní pracovníci, a snažím se identifikovat možné příčiny selhávání ochrany. Na základě zjištěných informací pak hodnotím organizační uspořádání jednotlivých systémů, se zaměřením na zjištění předností a nedostatků každého z nich. Závěrem se pak snažím naznačit opatření, jejichž zavedením by bylo možno činnost systému státní památkové péče v České republice zlepšit.

Abstract

The Czech Republic is a country of a great number of historical sights. To protect them, the system of state preservation care has been established, the part of which are the Czech Ministry of culture, the Regional Councils' and Municipalities' with extended scope of authority Branches of Historical Sights Care and the National Historical Sights Institute. Nevertheless, the problem is that despite existing extensive system of state historical sights care there are cases of protection failure and progressive devastation and extinction of many cultural sights. The similar failures occur in Poland and Slovakia as well. The objective of this diploma thesis is to find out whether the present system of the sights care in the Czech Republic and comparable systems in the neighbouring countries – Poland and Slovakia secure the sufficient care of the cultural heritage, or if there are alternatives in organization of this area of the state administration. Subsequently, according to the available information it will be considered which of the systems of the state sights care seems to be the most suitable and effective for the defined role and at the same time the potential risks that can be caused by the particular systems will be identified. The following methods are used in my diploma thesis: *Comparing* – based on legislation, the systems of organization of the state sights care in the Czech Republic, Poland and Slovakia are compared. *Case studies* – on several cases of the sights protection failure the typical cases of such failures are demonstrated and I am trying to find out why they occurred. *Interviews* – by holding structural interviews with representatives of the state sights care in the Czech Republic, Poland and Slovakia I am investigating how these systems work, what the range of the protection failure is, what problems the individual representatives see while performing their duties and the possible causes of the protection failure are trying to be identified. On the basis of the gathered pieces of information the organizational scheme of the individual systems are assessed, focusing on finding pros and cons of each of them. In the conclusion I am trying to indicate measures that if taken, the performance of the system of state sights care in the Czech Republic would be improved.

Klíčová slova

památková péče, veřejná správa, organizace veřejné správy, veřejný zájem, státní správa, kulturní politika, institucionální rámec kulturní politiky, resp. systému památkové péče, agenda státní památkové péče, snížená kvalita rozhodování, selhávání systému ochrany památek, kompetenční spory

Keywords

public administration, preservation of cultural heritage, system of state historical sights care, protection failure, ochrona zabytków, administracja publiczna, niepowodzenia w ochronie zabytków, pamiatkový úrad, štátná správa, ochrana pamiatok, pamiatková ochrana

Rozsah práce: 120 617 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15.5.2015

Bc. Miroslav Morawiec

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval MUDr. Petru Hávovi, CSc. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné připomínky, rady a podněty, na základě kterých jsem mohl práci dokončit.

Poděkování patří také všem pracovníkům státní památkové péče v České republice, v Polsku a na Slovensku, kteří byli ochotni se se mnou sejít a odpovědět na mé otázky.

Institut sociologických studií

Teze diplomové práce

Jméno studenta/studentky: Bc. Miroslav MORAWIEC

Název v jazyce práce: Porovnání systémů organizace státní památkové péče v ČR, Polsku a na Slovensku

Název v anglickém jazyce: Comparison of the organization systems of state monuments care in the Czech Republic, Poland and Slovakia

Klíčová slova: památková péče, veřejná správa, organizace veřejné správy, veřejný zájem, státní správa, kulturní politika, institucionální rámec kulturní politiky, resp. systému památkové péče, agenda státní památkové péče, snížená kvalita rozhodování, neodůvodněnost průtahů ve správním řízení, kompetenční spory, negativní dopad lobování na kvalitu rozhodování v agendě státní památkové péče

Klíčová slova anglicky, polsky, slovensky: public administration, preservation of cultural heritage, ochrana zabytków, administracja publiczna, pamiatkový úrad, štátná správa, ochrana pamiatok, pamiatková ochrana

Akademický rok vypsání: 2013/2014

Jazyk práce: český jazyk

Typ práce: diplomová práce

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí / školitel: MUDr. Petr Háva, CSc.

Obor práce: Veřejná a sociální politika

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Vymezení výzkumného problému a jeho sociálního, ekonomického a politického kontextu

Česká republika je zemí s velkým množstvím kulturních památek. Část z nich byla zapsána na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.¹ Kulturní památky, spolu s národními parky a chráněnými krajinnými oblastmi tvoří páteř cestovního ruchu v naší zemi. Kromě tohoto především ekonomického uplatnění mají památky celou řadu dalších funkcí. Památky utvářejí prostředí, ve kterém se odehrává život občanů a pokud jsou dobře udržované, přispívají k jeho zkvalitnění. Přispívají také k tvorbě krajiny, především prostřednictvím dochovaných zámeckých parků i větších krajinných celků. Umožňují kulturní a vzdělávací činnost, zejména možnost pořádání výstav a jiných kulturních akcí. Mohou být také zázemím pro mimoškolní vzdělávání, pro předškolní i školní vzdělávání. Památky jsou často sídly knihoven a muzeí. Kvalitní prostředí pak umožňuje vznik fungujících lokálních komunit a tím předchází vzniku sociálních problémů. Fungující komunity pak poskytují svým obyvatelům sociální kapitál, který tito můžou využít k vlastnímu i vzájemnému prospěchu.

K ochraně kulturních památek byla zřízena celá řada orgánů a organizací, které spolu tvoří systém státní památkové péče. Úkolem systému památkové péče je zajistit ochranu hmotného kulturního dědictví pro příští generace. Státní památková péče² je v České republice organizována tak, že tvoří dvojčlenný systém, kdy ústředním správním orgánem je Ministerstvo kultury, odbornou část zajišťuje Národní památkový

¹ *Dvanáct českých divů světa*, [online], České dědictví UNESCO, s. 1

² § 25 až 34 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

ústav,³ státní příspěvková organizace zřizovaná ministerstvem, která však nemá rozhodovací a výkonné pravomoci. Tyto exekutivní pravomoci náleží odborům památkové péče krajských úřadů, magistrátů a městských úřadů. Současné organizační uspořádání systému státní památkové péče vychází z reorganizace provedené v souvislosti s reformou veřejné správy v letech 2002 a 2003, kdy byly zrušeny okresní úřady, které tuto činnost vykonávaly. Výkonné orgány by se měly řídit stanovisky Národního památkového ústavu, ale často tak nečiní a ustupují tlaku investorů nebo vlastníků památek. Krom toho i samotní investoři a vlastníci objektů nedodržují podmínky, jež jim byly stanoveny a památky představují v rozporu s požadavky památkové péče.

Problémem tedy je, že přes existenci rozsáhlého systému státní památkové péče dochází k selhávání ochrany a k postupné devastaci a zániku řady kulturních památek.⁴ K obdobným selháním dochází i v Polsku a na Slovensku.⁵

2. Výzkumný cíl

Cílem této diplomové práce je zjistit, zda současný dvojkolejný systém památkové péče v České republice a obdobné systémy v sousedních zemích – v Polsku a na Slovensku, zajišťují dostatečnou ochranu kulturního dědictví, případně zda existují alternativní uspořádání této oblasti veřejné správy. Dle dostupných informací pak posoudit, který z těchto systémů státní památkové péče se jeví pro daný účel jako nejvhodnější a nejefektivnější a zároveň identifikovat potenciální rizika, která jednotlivé systémy přinášejí.

3. Výzkumné otázky a hypotézy

Otázky, které si kladu, jsou:

1. K jakým změnám došlo v České republice v letech 1990-2014 v právní úpravě státní památkové péče a jaké byly důvody a cíle těchto změn?
2. Jakým způsobem a na základě jakých právních norem proběhl vývoj uspořádání obdobných systémů a jejich institucionálního rámce v Polsku a na Slovensku?
3. Jakých výsledků dosahují jednotlivé systémy státní památkové péče, každý ve svých specifických organizačních uspořádáních?
4. K jakým druhům selhání systému státní památkové péče dochází v České republice, Polsku a na Slovensku a proč se tak děje?
5. Kteří aktéři jsou ze zákona odpovědní za tato selhání, jaká je motivace jejich jednání? Byla zákonem stanovená odpovědnost Ministerstva kultury ČR v oblasti efektivní ochrany památek v letech 1990 až 2014 dodržována?
6. Jaké kontrolní mechanismy činnosti systému státní památkové péče jsou v jednotlivých zemích zřízeny a jak fungují?
7. Který systém státní památkové péče je na základě předem stanovených kritérií možno považovat za optimální?

³ Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče, [online], Ministerstvo kultury, s. 1

⁴ *Batovské budovy ve Zlíně jdou k zemi, nahradí je obchodní centrum*, [online], iDnes.cz

⁵ *Jsmo na tom v České republice o mnoho lépe?*, [online], Hrady.cz

8. Jak je případně možno fungování systému státní památkové péče v České republice zlepšit?

4. Teoretická východiska

Činnost orgánů státní památkové péče je výkonem veřejné správy. Proto i teoretická východiska se vztahují především k oblasti veřejné správy a správní vědy. Pominout nelze ani oblast kulturní politiky a uchování kulturního dědictví.

1. Správní věda – podle definice uvedené v publikaci D. Hendrycha⁶ jde o sociální vědu o veřejné správě, o jejím racionálním uspořádání za účelem dosahování její efektivity, demokratičnosti a otevřenosti při obstarávání veřejných záležitostí.

2. Teorie byrokracie - vypracovaná Maxem Weberem (1864 – 1920). Jeho koncept počítá s racionálně se chovající byrokracií, která by se měla přibližovat ideálu, ve kterém existuje neosobní struktura moci, rozhodnutí jsou činěna na základě formalizovaných obecných pravidel, je definovaná hierarchie pravomocí a odpovědnosti, k výběru úředníků dochází podle kritéria výkonnosti a odměňování jsou podle předem daných jasných pravidel. Zároveň úředníci nemají mít vlastnický zájem na majetku, s nímž operují. V byrokratické organizaci je uplatňována disciplína a přísná kontrola úředních povinností.⁷ Byrokratické uspořádání organizací má své výhody i nevýhody. K výhodám se řadí schopnost opakovaně a rutinně provádět funkční úkony. Efektivní výsledky jsou v takové organizaci dosahovány díky specializací úkolů a dovedností, což zároveň umožňuje sledovat úspěšnost při jejich plnění a na základě toho odměňovat jednotlivé úředníky. K nevýhodám byrokratických organizací patří jejich nevhodnost pro obory, kde se vyžaduje kreativita a nepružnost v případě změn úkolů. Snadno si navykají na zavedené dovednosti, odbornosti, postupy a metody a na požadované změny reagují se zpožděním.⁸

3. Státní památková péče – podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje péče státu o kulturní památky činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče (§ 25 až 32) v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek.

4. Kulturní politika – určuje základní rámec, v němž se odvíjí činnost orgánů a organizací státní památkové péče. V současné době je realizována kulturní politika v podobě, v jaké byla přijata vládou v roce 2008.⁹

5. Kulturní dědictví – základní definice kulturního dědictví vychází z Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví podepsané v rámci UNESCO v Paříži. Podle článku 1 této úmluvy, jsou za kulturní dědictví považovány

⁶ HENDRYCH, D. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Praha: ASPI, 2003. s.44

⁷ HOÓS, J., A KOL., *Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy*, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 136.

⁸ HOÓS, J., A KOL., *Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy*, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 138 – 139.

⁹ *Státní kulturní politika 2009 - 2014*. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009

„památníky: architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

skupiny budov: skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

lokality: výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.“¹⁰

5. Metody a zdroje dat

V této práci předpokládám využití následujících výzkumných metod:

1. **Srovnání** – budou srovnány systémy organizace státní památkové péče v České republice, Polsku a na Slovensku. Jedná se o středoevropské země, které mají společnou nebo podobnou historii, přesto systém veřejné správy v každé z nich je uspořádán odlišně.

2. **Případové studie** – pokusím se provést případové studie několika případů selhání ochrany památek a zjistit, proč k tomuto selhání došlo.

3. **Rozhovory** – předpokládám provedení rozhovorů s pracovníky různých stupňů a obou linií státní památkové péče za účelem zjištění, proč k selháním ochrany dochází.

4. **Výzkum jednání aktérů**, kteří se na ochraně památek a nakládání s nimi podílejí (správní orgány, majitelé památek, developeri a případně další). Tento je realizován částečně cestou rozhovorů s nimi, ale také cestou institucionální analýzy, tj. zjištění jejich odpovědnosti, vymezené příslušnými právními normami.

Zdroje dat:

Jako zdroj primárních dat předpokládám použití informací z rozhovorů s pracovníky Národního památkového úřadu a orgánů státní památkové péče v ČR, stejně jako informací příslušných polských a slovenských orgánů. Dalším zdroj primárních pro mě budou příslušné právní normy, ať již platné nebo jejich dřívější znění, dále dokumenty politické praxe jako např. koncepce kulturní politiky, strategické rozvojové plány na úrovni krajů, ČR, EU, nebo dokumenty vztahující se k regionálním politikám. Pominout nelze ani dokumenty mezinárodních organizací (OSN, UNESCO) a EU, související s oblastí památkové péče.

Dalšími daty pro výzkum jednání aktérů se mohou stát dokumenty politické praxe, obsah rozhovorů aktérů v médiích, jejich projevy v parlamentu, např. při projednávání příslušných právních norem.

podpis diplomanta

podpis konzultanta

V Praze:

¹⁰ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, podepsaná dne 16. 11. 1972 v Paříži

ORIENTAČNÍ SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY:

ČESKÁ REPUBLIKA

HÁJEK, Tomáš. *Zánik a vznik památkových péčí: filozofie památkové péče*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2005, 197 s. ISBN 80-86328-71-6.

HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2003. 195 s. ISBN 80-86395-86-3.

HOŮS, J., A KOL., Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), dotisk 2010, 396 s., ISBN 978-80-86429-50-2.

HORZINKOVÁ, Eva a NOVOTNÝ, Vladimír. *Organizace veřejné správy*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. 111 s. ISBN 80-7251-158-0.

HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. *Základy organizace veřejné správy v ČR*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 248 s. ISBN 978-80-7380-459-6.

KASALOVÁ, Hana a Vladimír HEPNER. *Postoje české veřejnosti ke kulturním památkám a památkové péči: závěrečná zpráva o řešení výzkumného úkolu*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1976, 199, [6] s.

KELLER, Jan. *Sociologie organizace a byrokracie*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 182 s. ISBN 978-80-86429-74-8.

LACINA, Karel a Vladimír ČECHÁK. *Vývoj systémů veřejné správy*. 1. vyd. Brno: Professional Publishing, c2001, 115 s. ISBN 80-86419-13-4.

LACINA, Karel. *Evropská veřejná správa*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004. 145 s. ISBN 80-86754-10-3.

MALÝ, Ivan, ed. *Problémy definování a prosazování veřejného zájmu: sborník referátů z teoretického semináře pořádaného katedrou veřejné ekonomie ESF MU v Brně ve spolupráci s asociací veřejné ekonomie*. Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, 1999. 214 s. Sborník prací Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity. Spisy Ekonomicko-správní fakulty. ISBN 80-210-2236-1.

MARKL, Vladimír. Ochrana hornických památek v OKR ve srovnání se sousedními státy. In: *Sborník přednášek z pracovních seminářů Hornického muzea a Klubu přátel Hornického muzea v Ostravě "Hornické památky na Ostravsku" uskutečněných ve dnech 4.12.2003, 3.12.2004, 2.12.2005, 4.12.2006 a 4.12.2007*. Ostrava: Klub přátel Hornického muzea v Ostravě, 2009. s. 116-119. ISBN 978-80-254-6035-1.

PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. 199 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

POLIÁN, Milan. *Organizace a činnost veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2001, 342 s. ISBN 80-7175-098-0.

POMAHAČ, Richard. *Základy teorie veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 267 s. ISBN 978-80-7380-330-8.

POMAHAČ, Richard. *Veřejná správa*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xx, 315 s. ISBN 978-80-7400-447-6.

RÝZNAR, Ladislav a Andrea ŠIMONOVÁ. *Evropská veřejná správa*. 2. dopl. vyd (Ministerstvo vnitra). Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2006, 231 s. ISBN 80-7314-102-7.

"Složitosti a rozpory" moderní architektury a její památkové ochrany: sborník příspěvků: seminář s mezinárodní účastí, Ostrava, 7.-8. září 2005. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2005, 119 s. ISBN 9788085034325.

Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, 105 s. ISBN 978-80-86310-83-1.

SVOBODA, Ivo a SCHELLE, Karel. *Základy organizace veřejné správy*. Vyd. 2. Ostrava: Key Publishing, 2007. 206 s. Právo. ISBN 978-80-87071-22-9.

ŠTÍCHA, Lubomír. *Reforma veřejné správy a její vliv na agendu státní památkové péče*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií.

VOCHOZKA, Marek, KREJSOVÁ, Jana a BEDNÁŘOVÁ, Petra. *Organizace veřejné správy v České republice I*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, 2008. 111 s. ISBN 978-80-87278-00-0.

POLSKO

CHRABAŚZCZ, Robert – HAUSNER, Jerzy – MAZUR, Stanisław. *Administracja publiczna w wybranych krajach Europy Środkowo-wschodniej*. Vyd. 2. Kraków: Wydaw. Akademii Ekonomicznej, 2003. 175 s. ISBN 83-7252-167-0.

HAUSNER, Jerzy. *Administracja publiczna*. Vyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN., 2003. 289 s. ISBN 8301139013.

PRUSZYŃSKI, Jan Piotr. *Ochrona zabytków w Polsce: geneza, organizacja, prawo*. Vyd. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989. 375 s. ISBN 8301093447.

RYMASZEWSKI, Bohdan. *Polska ochrona zabytków*. Vyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2006. 206 s. ISBN 83-7383-172-X.

SOBAŃSKA-SZWED, Aleksandra, ed. *Dziedzictwo kulturalne - wspólné zadanie = Kulturní dědictví - společná úloha: materiály z konferenci, která odbyla się w Opolu w dniach 19-20 maja 2010 r. w ramach projektu "Dziedzictwo kulturalne - wspólné zadanie"*. Opole: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Department Kultury, Sportu i Turystyki, 2010. 126 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 978-83-60455-14-2.

SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, 1.vyd., Lublin – Warszawa: Politechnika Lubelska, Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawa, Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, 186 s., ISBN 978-83-62596-54-6.

Władza państwowa i administracja publiczna w państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Toruń: Marszałek, 2007, 343 s. ISBN 978-83-7611-221-3.

ZALASIŃSKA, Katarzyna. *Prawna ochrona zabytków nieruchomych w Polsce*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011, 332 s. ISBN 978-83-264-2467-0

SLOVENSKO

BÚŠIK, Jozef. *Nová organizácia štátnej správy v Slovenskej republike*. Vyd. 1. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2005. 201 s. ISBN 8096912224.

BÚŠIK, Jozef. *Organizácia a výkon štátnej správy v Slovenskej republike*. Vyd. 1. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2007. 332 s. ISBN 9788096912278.

KOVÁČOVÁ, Eleonóra. *Verejná správa v SR a jej súvislosti*. Vyd. 1. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2011. 194 s. ISBN 9788055702995.

KÚTIK, Ján. *Štruktúra verejnej správy v štátoch Európskej únie*. Vyd. 1. Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, 2008. 156 s. ISBN 9788080753337.

KÚTIK, Ján. *Systémy verejnej správy*. Vyd. 1. Bratislava: Sprint dva, 2011. 204 s. ISBN 9788089393534.

MOJŽIŠOVÁ, Halina. *Bibliografia pamiatkovej starostlivosti na Slovensku za roky 2001-2005*. Vyd. 1. Bratislava: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2008. 263 s. ISBN 9788089175284.

OSTATNÍ

BALLESTER, José María. *Report on cultural heritage policies in Europe. Slovakia*. Vyd. 1. Strasbourg: Council of Europe, 1996. 28 s.

GRAHAM, B, G ASHWORTH a J TUNBRIDGE. *A geography of heritage: power, culture, and economy*. London: Arnold, 2000, v, 284 s. ISBN 978-0-340-67778-0.

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	5
PROHLÁŠENÍ	8
PODĚKOVÁNÍ	9
OBSAH	1
ÚVOD	2
1. CÍLE, OTÁZKY, METODY A INFORMAČNÍ ZDROJE	3
1.1 Cíle.....	4
1.2 Otázky.....	4
1.3 Metody.....	4
1.4 Informační zdroje.....	11
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	11
2.2 Teorie správní vědy.....	12
2.3 Teorie byrokracie.....	13
2.4 Teorie veřejné správy.....	13
2.5 Státní kulturní politika.....	15
2.6 Kulturní dědictví.....	17
2.7 Státní památková péče.....	18
2.8 Historický vývoj památkové péče na našem území.....	19
3. EMPIRICKÁ ČÁST	24
3.2 Srovnání jednotlivých systémů státní památkové péče.....	24
3.2.1 Organizační uspořádání systému památkové péče v ČR.....	25
3.2.2 Organizační uspořádání systému památkové péče v PR.....	28
3.2.3 Organizační uspořádání systému památkové péče ve SR.....	32
3.2.4 Srovnání organizačního uspořádání ve zkoumaných zemích.....	36
3.3 Případové studie.....	38
3.3.1 Selhání památkové péče v ČR.....	38
3.3.2 Selhání památkové péče v PR.....	40
3.3.3 Selhání památkové péče ve SR.....	42
3.3.4 Zhodnocení typických znaků selhání památkové péče.....	44
3.4 Rozhovory s pracovníky památkové péče.....	45
3.4.1 Rozhovory v ČR.....	46
3.4.2 Rozhovor v PR.....	51
3.4.3 Rozhovor ve SR.....	56
3.4.4 Vyhodnocení zjištěných skutečností.....	59
3.5 Shrnutí poznatků a navrhovaná opatření.....	61
ZÁVĚR	63
SUMMARY	65
POUŽITÁ LITERATURA	67
SEZNAM PŘÍLOH	71
PŘÍLOHY	72

Úvod

Téma své diplomové práce „*Porovnání systémů organizace státní památkové péče v ČR, Polsku a na Slovensku*“ jsem si vybral z důvodu znepokojivého vývoje, jež pozoruji v oblasti ochrany památek a který, jak se zdá, má v poslední době stupňující se tendenci. Mnoho památek, přestože jsou formálně legislativou chráněny, nenávratně mizí.

Česká republika je zemí s velkým množstvím kulturních památek. Část z nich byla zapsána na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.¹¹ Kulturní památky, spolu s národními parky a chráněnými krajinnými oblastmi tvoří páteř cestovního ruchu v naší zemi. Kromě tohoto především ekonomického uplatnění mají památky celou řadu dalších funkcí. Památky utvářejí prostředí, ve kterém se odehrává život občanů a pokud jsou dobře udržované, přispívají k jeho zkvalitnění. Přispívají také k tvorbě krajiny, především prostřednictvím dochovaných zámeckých parků i větších krajinných celků. Umožňují kulturní a vzdělávací činnost, zejména možnost pořádání výstav a jiných kulturních akcí. Mohou být také zázemím pro mimoškolní vzdělávání, pro předškolní i školní vzdělávání. Památky jsou často sídly knihoven a muzeí. Kvalitní prostředí pak umožňuje vznik fungujících lokálních komunit a tím předchází vzniku sociálních problémů. Fungující komunity pak poskytují svým obyvatelům sociální kapitál, který tyto můžou využít k vlastnímu i vzájemnému prospěchu.

K ochraně kulturních památek byla zřízena celá řada orgánů a organizací, které spolu tvoří systém státní památkové péče. Úkolem systému památkové péče je zajistit ochranu hmotného kulturního dědictví pro příští generace. Státní památková péče¹² je v České republice organizována tak, že tvoří dvojkolejný systém, kdy ústředním správním orgánem je Ministerstvo kultury, odbornou část zajišťuje Národní památkový ústav,¹³ státní příspěvková organizace zřizovaná ministerstvem, která však nemá rozhodovací a výkonné pravomoci. Tyto exekutivní pravomoci náleží odborům památkové péče krajských úřadů, magistrátů a městských úřadů. Současné organizační uspořádání systému státní památkové péče vychází z reorganizace provedené v souvislosti s reformou veřejné správy v letech 2002 a 2003, kdy byly zrušeny okresní úřady, které tuto činnost vykonávaly. Výkonné orgány by se měly řídit stanovisky

¹¹ *Dvanáct českých divů světa*, [online], České dědictví UNESCO, s. 1

¹² § 25 až 34 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

¹³ Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče, [online], Ministerstvo kultury, s. 1

Národního památkového ústavu, ale často tak nečiní a ustupují tlaku investorů nebo vlastníků památek. Krom toho i samotní investoři a vlastníci objektů nedodržují podmínky, jež jim byly stanoveny a památky přestávají v rozporu s požadavky památkové péče.

Problémem tedy je, že přes existenci rozsáhlého systému státní památkové péče dochází k selhávání ochrany a k postupné devastaci a zániku řady kulturních památek. K obdobným selháním dochází podle informací dostupných v médiích také v Polsku¹⁴ a na Slovensku.¹⁵

1. Cíle, otázky, metody a informační zdroje

Mediální obraz účinnosti státní památkové péče není příliš dobrý. Prezentovány jsou spíše neúspěšné případy, kdy došlo k selhání ochrany a následkem bylo zničení celé řady objektů, kdy příkladem může být likvidace zimního stadionu na pražské Štvanici¹⁶, demolice baťovských budov ve Zlíně¹⁷, popřípadě dosud neuzavřené případy, kdy investoři mají zájem zbourat historicky cenné budovy, jako jsou nádraží v Havířově¹⁸ či rohový dům na Václavském náměstí v Praze¹⁹. Ve zmíněných případech kompetentní orgány nejsou po mnoho let schopny zaujmout k problému jasné stanovisko a lavírují mezi zájmy investorů a veřejným zájmem na zachování cenných objektů příštím generacím. O pozitivních příkladech činnosti orgánů památkové péče je už veřejnost informována méně. Je tedy stav státní památkové péče v České republice skutečně tak kritický, jak jej prezentují média, nebo se jedná pouze o ojedinělé případy a systém jako celek je funkční? Zjistit skutečný stav této oblasti veřejné správy, na základě relevantních a ověřitelných informací, bude hlavním cílem této práce. Za tímto účelem bude provedeno šetření mezi aktéry zúčastněnými na rozhodování, budou porovnány zákonné úpravy v jednotlivých zemích i praktický výkon svěřených kompetencí. Prozkoumány budou i organizační struktury památkové péče ve zmíněných zemích.

¹⁴ *Remont to czy dewastacja*, [online], Gazeta codzienna, [cit. 3.3.2015]

¹⁵ *Jsmo na tom v České republice o mnoho lépe?*, [online], Hradycy.cz, [cit. 3.3.2015]

¹⁶ *Kvůli demolici Štvanice čelí radní Udženiya trestnímu oznámení*, [online], Archiweb.cz, [cit. 3.3.2015]

¹⁷ *Baťovské budovy ve Zlíně jdou k zemi, nahradí je obchodní centrum*, [online], iDnes.cz, [cit. 3.3.2015]

¹⁸ *Ministerstvo kulturního barbarství*, [online], Literární noviny [cit. 3.3.2015]

¹⁹ *Chronologie kauzy zamýšlené demolice domu na Václavském náměstí + dokumenty*, [online], Klub Za starou Prahu, [cit. 3.3.2015]

1.1 Cíle

Cílem této diplomové práce je zjistit, zda současný dvojkolejný systém památkové péče v České republice a systémy památkové péče v sousedních zemích – v Polsku a na Slovensku, zajišťují dostatečnou ochranu kulturního dědictví, případně zda existují alternativní uspořádání této oblasti veřejné správy. Dle dostupných informací pak posoudit, který z těchto systémů státní památkové péče se jeví pro daný účel jako nejvhodnější a nejefektivnější a zároveň identifikovat potenciální rizika, která jednotlivé systémy přinášejí.

1.2 Otázky

Otázky, které si v diplomové práci kladu, jsou:

1. K jakým změnám došlo v České republice v letech 1990-2014 v právní úpravě státní památkové péče a jaké byly důvody a cíle těchto změn?

2. Jakým způsobem a na základě jakých právních norem proběhl vývoj uspořádání obdobných systémů a jejich institucionálního rámce v Polsku a na Slovensku?

3. Jakých výsledků dosahují jednotlivé systémy státní památkové péče, každý ve svých specifických organizačních uspořádáních?

4. K jakým druhům selhání systému státní památkové péče dochází v České republice, Polsku a na Slovensku a proč se tak děje?

5. Kteří aktéři jsou ze zákona odpovědní za tato selhání, jaká je motivace jejich jednání?

6. Jaké kontrolní mechanismy činnosti systému státní památkové péče jsou v jednotlivých zemích zřízeny a jak fungují?

7. Který systém státní památkové péče je na základě předem stanovených kritérií možno považovat za nejvhodnější?

8. Jak je případně možno fungování systému státní památkové péče v České republice zlepšit?

1.3 Metody

V této práci předpokládám využití následujících výzkumných metod:

Srovnání – podle definice, je srovnání „... jednou z nejpoužívanějších vědeckých metod práce. Umožňuje stanovit shody a rozdíly jevů či objektů.

Při srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, ukazů či ukazatelů. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově.

V podstatě existuje dvojitý způsob srovnávání:

- *srovnávání pojetí problémů, názorů, premis jako vytváření, ověřování či zdůvodňování vlastního stanoviska (postupů, úvah);*
- *srovnávání jako nástroj měření, zjišťování, objektivizace a hodnocení dosažených výsledků (např. ukazatelů).*

*Na základě komparace lze vyslovovat vědecké závěry, nicméně není to vědecká metoda nevyvratitelná a samotnou komparaci nelze použít jako přímý vědecký důkaz.*²⁰

V diplomové práci budu srovnávat systémy organizace státní památkové péče v České republice, Polsku a na Slovensku. Jedná se o středoevropské země, které mají společnou nebo podobnou historii, přesto systém veřejné správy v každé z nich je uspořádán odlišně.

Případové studie – tato výzkumná metoda slouží k detailnímu studiu jednoho, nebo několika málo případů. Cílem je zachytit složitost případu a popis vztahů v jejich celistvosti. Prozkoumáním jednoho případu se pokoušíme porozumět jiným podobným případům a zařadit je do širších souvislostí.²¹ Podrobně se této výzkumné metodě věnuje ve své publikaci Robert K. Yin.²² Podle tohoto autora je použití případové studie (case study) vhodné v situacích, kdy je zkoumáno „proč“ a „jak“ k danému jevu došlo. Proto je tato metoda vhodná i pro výzkum příčin selhávání památkové péče.

V této práci se pokusím provést případové studie několika typických případů selhání ochrany památek v každé ze zkoumaných zemí a zjistit, proč k tomuto selhání došlo.

Rozhovory – podstatnou část informací o praktickém fungování a uspořádání systému státní památkové péče hodlám získat rozhovory s jeho pracovníky. Pro danou problematiku se jeví jako nejvhodnější provedení *strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami*.²³ Tato forma otázek umožní jednotlivým respondentům svobodně odpovídat a popsat problematiku svými slovy. Otázky budou směřovat

²⁰ ŠIROKÝ, J. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Brno: Computer Press, 2011, s. 32-33

²¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 104

²² YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage, 2003, 181 s.

k získání poznatků o praktickém průběhu správních řízení, dále k organizačnímu uspořádání systému, jeho předchozímu vývoji a problémům výkonu kompetencí. Otázky pro všechny stupně a typy orgánů budou obdobné, byť ne totožné, neboť musejí být přizpůsobeny místním podmínkám toho kterého orgánu ve zkoumané zemi. Obdobnost otázek pro všechny dotazované osoby má usnadnit vyhodnocení a srovnání získaných poznatků.

Předpokládám provedení výzkumu v příhraničních oblastech ČR, Polska a Slovenska, tedy v Moravskoslezském kraji, Slezském vojvodství a v Žilinském kraji.

V Moravskoslezském kraji plánuji provést strukturovaný rozhovor s pracovníky **Národního památkového ústavu, Územního odborného pracoviště v Ostravě** (dále „NPÚ Ostrava“) jako představitele odborné složky památkové péče. Dotazováním hodlám získat přehled o průběhu řízení, nejčastějších příčinách selhání ochrany, dále o množství vydaných stanovisek, které byly zaslány správním orgánům. Zároveň bych rád zjistil, nakolik jsou tato stanoviska dodržována a kdo je případně porušuje. V ideálním případě, pokud bude dostupná evidence, bych rád získal přehled o poměru porušených stanovisek k jejich celkovému počtu.

Předpokládané otázky pro pracovníky NPÚ Ostrava:

- Jak probíhá standartní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?
- Jaké jsou nejčastější typy a příčiny selhání památkové péče dle názoru NPÚ Ostrava?

(Předběžně byly identifikovány tři možné typy takového selhání:

- Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici
 - Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil
 - Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit
- Existují ještě další typy selhání?)
- Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?
 - Kolik odborných stanovisek NPÚ Ostrava každoročně vydal v posledních třech letech (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?

²³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 173-174

- V kolika případech ročně nebyly podmínky uvedené v odborném stanovisku správním orgánem respektovány (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?
- V kolika případech nebyly podmínky respektovány majiteli památek nebo investory (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?
- Existuje u NPÚ Ostrava evidence (anonymizovaný přehled) vydaných stanovisek a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?
- Jakým způsobem je činnost NPÚ Ostrava kontrolována?
- Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 (zrušení okresů, zřízení krajů, vznik NPÚ, změny zákonů)?
- Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?
- Je dle názoru NPÚ Ostrava současné dvojkolejné uspořádání systému státní památkové péče v ČR optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?

Dále plánuji provést rozhovor s pracovníky **Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, Oddělení kultury a památkové péče** (dále „KÚ MSK“). Oddělení je výkonným orgánem státní památkové péče pro oblast národních kulturních památek na území Moravskoslezského kraje. Dotazováním hodlám zjistit, nakolik jsou ze strany krajského úřadu respektovány pokyny, jež jsou obsaženy ve stanoviscích NPÚ. Rovněž bych rád zjistil, jak jsou dodržována rozhodnutí KÚ MSK ze strany soukromých vlastníků národních kulturních památek. Pokud budou dostupná data, chtěl bych získat údaje o počtech projednaných přestupků a správních deliktů v oblasti památkové péče a rovněž zjistit, jaký je poměr porušených rozhodnutí k rozhodnutím celkem vydaným.

Obdobným způsobem předpokládám provedení rozhovorů s pracovníky některého z odborů památkové péče v obcích s rozšířenou působností. Předběžně se jedná buď o pracovníky **Magistrátu města Ostrava, Útvaru hlavního architekta, oddělení památkové péče a koordinovaných stanovisek** (dále „MMO“), jako zástupce velkoměsta s jeho specifickou problematikou, nebo s pracovníky **Magistrátu města Karviné, Odboru stavební a životního prostředí** (dále „MMK“), jako zástupce okresního města, případně s pracovníky **Městského úřadu Český Těšín, Odboru**

územního rozvoje (dále „MÚ ČT“), jako zástupcem menšího města s nedávno zřízenou památkovou zónou.

Předpokládané otázky pro výkonné správní orgány památkové péče v ČR:

- Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?
- Jaké jsou nejčastější typy a příčiny selhání památkové péče dle názoru KÚ MSK/MMO/MMK/MÚ ČT?

(Předběžně byly identifikovány tři možné typy takového selhání:

- Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici
- Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil
- Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit
Existují ještě další typy selhání?)
- Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?
- Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech, alespoň orientačně (pokud je tento údaj znám a dostupný)?
- Existují případy, kdy Váš správní orgán rozhodl jinak, než ve svém odborném stanovisku doporučil NPÚ? Pokud ano, jaké jsou důvody a jak často k tomu dochází?
- V kolika případech nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory?
- Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?
- Kolik přestupků a správních deliktů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším správním orgánem projednáno (pokud je tento údaj znám a dostupný)?
- Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných přestupků a správních deliktů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?
- Zasahují do oblasti památkové péče další subjekty (kromě NPÚ), pokud ano, tak jaké?
- Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?

- Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 (zrušení okresů, zřízení krajů, vznik NPÚ, změny zákonů)?
- Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?
- Je dle Vašeho názoru současné dvojkolejné uspořádání systému státní památkové péče v ČR optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?

Vzhledem k odlišnému uspořádání systému památkové péče v Polsku a na Slovensku, kde tuto agendu vykonávají specializované orgány, předpokládám, že budou provedeny rozhovory pouze s pracovníky jediného subjektu v každé zemi.

V Polsku se bude jednat o **Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach, Delegatura w Bielsku-Białej** (dále „WUOZ“). Zde bych rád zjistil, jak probíhá rozhodovací proces v praxi a jak jsou rozhodnutí úřadu respektována. Za předpokladu dostupnosti dat, bych rád srovnal počet selhání památkové péče obdobným způsobem, jako v České republice, tedy poměrem porušených rozhodnutí na zkoumaném území, k počtu celkem vydaných rozhodnutí. Hodlám rovněž získat údaje o příčinách případných selhání a okolnostech, za kterých k nim dochází. Pracovníků se rovněž budu dotazovat na jejich názor na organizační uspořádání státní památkové péče v Polsku, na jeho přednosti a nedostatky. Hodlám rovněž zjistit, zda při praktickém výkonu památkové péče mají v procesu rozhodování nějakou roli obecní a vojvodské úřady a samosprávy. Cílem je získat údaje k porovnání s uspořádáním v České republice.

Obdobné údaje jako v Polsku se budu snažit získat na Slovensku na **Krajskom pamiatkovom úrade Žilina** (dále „KPÚ Žilina“).

Předpokládané otázky pro orgány památkové péče v Polsku a na Slovensku:

- Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?
- Jaké je organizační uspořádání (schéma) systému státní památkové péče ve Vaší zemi?
- Dochází ve Vaší zemi k případům selhání památkové péče? Pokud ano, můžete uvést některé typické příklady selhání?

- Jaké jsou dle Vašeho názoru nejčastější příčiny selhání památkové péče ve Vaší zemi?

(V ČR byly předběžně identifikovány tři možné typy takového selhání:

- Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici
- Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil
- Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit

Existují ve Vaší zemi ještě další typy selhání?)

- Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?
- Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech (pokud je tento údaj znám a dostupný)?
- V kolika případech nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory (pokud je tento údaj znám a dostupný)?
- Existuje u Vašeho orgánu památkové péče evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?
- Kolik případů porušení předpisů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším orgánem projednáno?
- Existuje u Vašeho orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných porušení předpisů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?
- Jaká je ve Vaší zemi role obecních/vojvodských/krajských úřadů a samospráv v oblasti památkové péče?
- Zasahují do oblasti památkové péče ve Vaší zemi další subjekty, pokud ano, tak jaké?
- Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?
- Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 ve Vaší zemi (změny v územním uspořádání, změny zákonů a další)?
- Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?

- Je dle Vašeho názoru současné uspořádání systému státní památkové péče ve Vaší zemi optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?

1.4 Informační zdroje

Primárním zdrojem informací o uspořádání systémů památkové péče v jednotlivých zemích pro mě budou příslušné právní normy, ať již platné nebo jejich dřívější znění, dále dokumenty politické praxe jako např. koncepce kulturní politiky, strategické rozvojové plány na úrovni krajů, ČR, EU, nebo dokumenty vztahující se k regionálním politikám. Pominout nelze ani dokumenty mezinárodních organizací (OSN, UNESCO) a EU, související s oblastí památkové péče.

Dalšími daty pro výzkum jednání aktérů se mohou stát dokumenty politické praxe, obsah rozhovorů aktérů v médiích, jejich projevy v parlamentu, např. při projednávání příslušných právních norem.

Údaje pro případové studie o konkrétních příkladech selhání památkové péče budu čerpat z otevřených zdrojů, tedy z článků v médiích, z webovských stránek zájmových skupin věnujících se ochraně konkrétních památek nebo naopak z prezentací developerů. Předpokládám rovněž, že některé informace o selhání ochrany získám od pracovníků orgánů památkové péče v průběhu rozhovorů.

Strukturované rozhovory s pracovníky památkové péče pak budou základním zdrojem informací o praktickém fungování orgánů a organizací památkové péče ve zkoumaných zemích. Předpokládané okruhy témat a příklady otázek pro jednotlivé typy orgánů jsem uvedl v předchozí kapitole.

2. Teoretická východiska práce

Činnost orgánů státní památkové péče je výkonem veřejné správy. Proto i teoretická východiska se vztahují především k oblasti veřejné správy, správní vědy a veřejné politiky. Pominout nelze ani oblast kulturní politiky a uchování kulturního dědictví, stejně jako organizaci památkové péče a její historický vývoj na našem území.

2.2 Teorie správní vědy

Podle definice uvedené v publikaci D. Hendrycha²⁴ jde o sociální vědu o veřejné správě, o jejím racionálním uspořádání za účelem dosahování její efektivity, demokratičnosti a otevřenosti při obstarávání veřejných záležitostí. Správní věda se podle Petersova modelu člení na tři základní odvětví:

Správní nauku – jako vědu, popisující skutečný stav správy. Správní nauka objasňuje pojmy, ukazuje na příčinné souvislosti a základy správy a zkoumá cíle správy.

Správní právo – jako normativní vědu, která pojednává o tom, co má být. Správní právo zkoumá právní normy, podle kterých má být správa vedena.

Správní politiku – jako vědu hodnotící, která se zabývá hodnocením správy podle předem stanovených měřítek, nebo objasňuje u jednotlivých správních institutů dosahování cílů správy.

Správní věda je považována za interdisciplinární vědní obor, jelikož využívá poznatky i metody jiných vědních oborů, zejména práva, ekonomie, sociologie, politologie, státovědy, regionalistiky či pedagogiky.

Předmětem zkoumání správní vědy je veřejná správa. Zaměřuje se na úkoly veřejné správy, organizaci, pracovníky a funkcionáře veřejné správy, dále na rozhodovací procesy, reformy a modernizace veřejné správy a na její vztahy k okolí.²⁵

Počátky studia správy a na ně navazující vznik správní vědy souvisí se zřízením profesionálního úřednictva, které mělo pro panovníka spravovat zemi. V 17. a 18. století byla správa studovaná spíše účelově než teoreticky. Cílem bylo zlepšení jejího fungování a nalezení optimálního uspořádání správních úřadů, jejich personálů a procedur. Průkopníky ve studiu správy se staly Francie, kde se vyvinula věda o policii a Prusko, které obdobný obor rozvíjelo pod názvem kramerlistika.²⁶

V pozdějším období byla správa v Evropě studována spíše z pohledu práva a vznikaly první teorie (Lorenz von Stein), čímž se odlišovala od USA, kde byla správa studována z pragmatických hledisek a hledaly se paralely mezi správou soukromou a veřejnou. Byla zde snaha řešit problémy veřejné správy metodami z podnikové sféry. Postupně se rozvinulo vícero teoretických směrů zkoumání správy, jako jsou veřejná správa jako součást teorie organizace, nová teorie organizace, systémová teorie.

²⁴ HENDRYCH, D. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Praha: ASPI, 2003. s.44

²⁵ HENDRYCH, D. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Praha: ASPI, 2003. s.39-43

²⁶ HENDRYCH, D. Úvod do správní vědy. In: NOVÁK, M. a BROKL, L.. *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON, 2011, s. 377-378

V Evropě došlo k obnově správní vědy po 2. světové válce. Přitom byly zkombinovány poznatky z amerických prací o správě se staršími evropskými tradicemi z 18. a 19. století.²⁷

2.3 Teorie byrokracie

Vypracovaná Maxem Weberem (1864 – 1920). Jeho koncept počítá s racionálně se chovající byrokracií, která by se měla přibližovat ideálu, ve kterém existuje neosobní struktura moci, rozhodnutí jsou činěna na základě formalizovaných obecných pravidel, je definována hierarchie pravomoci a odpovědnosti, k výběru úředníků dochází podle kritéria výkonnosti a odměňování jsou podle předem daných jasných pravidel. Zároveň úředníci nemají mít vlastnický zájem na majetku, s nímž operují. V byrokratické organizaci je uplatňována disciplína a přísná kontrola úředních povinností.²⁸ Byrokratické uspořádání organizací má své výhody i nevýhody. K výhodám se řadí schopnost opakovaně a rutinně provádět funkční úkony. Efektivní výsledky jsou v takové organizaci dosahovány díky specializací úkolů a dovedností, což zároveň umožňuje sledovat úspěšnost při jejich plnění a na základě toho odměňovat jednotlivé úředníky. K nevýhodám byrokratických organizací patří jejich nevhodnost pro obory, kde se vyžaduje kreativita a nepružnost v případě změn úkolů. Snadno si navykají na zavedené dovednosti, odbornosti, postupy a metody a na požadované změny reagují se zpožděním.²⁹

Přehledně uspořádaný a vysvětlený jsou pohledy různých autorů na problematiku byrokratické organizace a jejího působení v moderní společnosti v publikaci Jana Kellera.³⁰

2.4 Teorie veřejné správy

Veřejná správa se, na rozdíl od správy soukromé, zabývá správou veřejných záležitostí. Zatímco soukromé organizace si své cíle určují samy a jsou pouze negativně

²⁷ HENDRYCH, D. Úvod do správní vědy. In: NOVÁK, M. a BROKL, L.. *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON, 2011, s. 379-382

²⁸ HOÓS, J., A KOL., Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 136.

²⁹ HOÓS, J., A KOL., Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 138 – 139.

³⁰ KELLER, Jan. *Sociologie byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996, 191 s.

vymezeny v tom, co činit nesmějí, veřejná správa má kromě negativního vymezení taky zákony určenou působnost a úkoly, které má plnit a je k tomu vybavena příslušnými pravomocemi. Veřejná správa plní úkoly, které jí ukládají zákony či jiné předpisy a také úkoly, které jí uloží volené orgány, jakými jsou např. obecní, městská a krajská zastupitelstva.

Pojem *veřejná správa* má dva hlavní významy. Jednak je to v materiálním pojetí samotná činnost spravování, tj. výkon veřejné správy. V tomto pojetí je určitým orgánům propůjčen výkon veřejné správy za účelem plnění úkolů definovaných jako úkoly veřejné.

Ve formálním pojetí je to pak konkrétní organizační jednotka (instituce, úřad), která veřejnou správu vykonává. V praxi se jedná o soustavu správních orgánů nebo úřadů, které plní svěřené úkoly.

Jako veřejná správa jsou taky označovány orgány, které plní určité veřejné úkoly a nejsou přitom zastupitelskými sbory, ani orgány moci soudní.³¹

Veřejnou správu je možno členit podle různých hledisek. Nejčastěji je používáno členění z hlediska:

- **Organizačního uspořádání** – v praxi je provedením ústavy konkrétního státu. Může se jednat o veřejnou správu centralizovanou či decentralizovanou, koncentrovanou nebo dekoncentrovanou, uspořádanou věcně nebo územně. Každý stát má své jedinečné uspořádání veřejné správy, které se odlišuje od uspořádání v jiných zemích.
- **Právní formy výkonu** – podle právní formy výkonu veřejné správy se tato dělí na správu vrchnostenskou a na správu fiskální. Správa vrchnostenská je vykonávána formami veřejného práva, kdy na základě právního předpisu je vydán správní akt a následuje donucovací opatření k jeho vykonání. Fiskální správa se zabývá otázkami financí a státního majetku.
- **Úkolů** – jedná se o věcné členění podle oblastí, oborů či resortů činnosti veřejné správy, kdy příkladem může být školství, doprava, finance.

Výše uvedenému členění veřejné správy se vymyká správa pečovatelská, nazývána také veřejnou službou, která se zabývá především oblastí sociální.³²

³¹ HENDRYCH, D. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 11-12

³² HENDRYCH, D. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 18-19

2.5 Státní kulturní politika

Kulturní politika určuje základní rámec, v němž se odvíjí činnost orgánů a organizací státní památkové péče. V současné době je realizována kulturní politika v podobě, v jaké byla přijata vládou v roce 2008.³³

Na základě smlouvy Evropských společenství z Nice z roku 2001, je kulturní politika ponechána v gesci národních států. Evropská unie přijímá pouze podpůrná opatření, ale nepodniká kroky k harmonizaci práva v této oblasti.

Současná státní kulturní politika se snaží překonat starší pohled na kulturu jako na něco, co pouze spotřebovává prostředky vytvořené v jiných sektorech a je vlastně jenom specifickým způsobem trávení volného času. Přitom se opírá o zjištění studie „Ekonomika kultury v Evropě“, která byla zpracována pro potřeby Evropské komise. Podle této studie vytvářel kulturní a kreativní sektor v Evropě v roce 2003 2,6% HDP, což bylo více než například chemický a gumárenský průmysl (2,3%) nebo sektor nemovitostí (2,1%). Obrat kulturního sektoru činil ve zmíněném roce 653 mld. EUR. V roce 2004 kulturní sektor zaměstnával 2,4% ekonomicky aktivní populace EU 25, což představovalo 4,7 mil. osob.

Dalším východiskem kulturní politiky v ČR je uznání faktu, že na kulturu není možno nahlížet pouze z ekonomických aspektů. Kultura „...je duchovním základem společnosti, měřítkem její vyspělosti i součástí její identity včetně identity národní...“³⁴ Tyto neměřitelné hodnoty kromě toho, že jsou zdrojem tvorby bohatství, navíc přispívají ke snižování sociálních rozdílů, ke vzdělanosti a k hrdosti na kulturní dědictví.

Stát se ve své kulturní politice snaží nejen podporovat kulturu samotnou, ale propojovat jí s ostatními oblastmi života společnosti. Kromě podpory inovací a kreativity se snaží vycházet i z toho, co již existuje. Klade tedy důraz na zachování existujících kulturních hodnot, jako jsou krajinné a urbanistické celky, architektonické památky i nehmotné dědictví.³⁵

Z výše uvedených východisek se odvíjejí čtyři cíle státní kulturní politiky, které pro přehlednost cituji v doslovném znění:

„CÍL 1 – EKONOMICKÁ A SPOLEČENSKÁ DIMENZE

³³ Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009

³⁴ Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, s. 9-10

³⁵ Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, s. 11

Využít přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností.

CÍL 2 – OBČANSKÁ DIMENZE - ROZVOJ OSOBNOSTI

Zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty.

CÍL 3 – ROLE STÁTU, KRAJŮ A OBCÍ PŘI PODPOŘE ZACHOVÁNÍ A TVORBY KULTURNÍCH HODNOT

Poskytovat přímou i nepřímou podporu uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorbě hodnot nových.

CÍL 4 – ROLE STÁTU PŘI TVORBĚ PRAVIDEL

*Vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí pro kulturní aktivity a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí.*³⁶

Z těchto cílů pak vycházejí podrobné úkoly a opatření, včetně stanovení odpovědnosti za splnění, a kontrolních termínů. Otázkou však je, zda tyto úkoly jsou v praxi plněny, když jeden z úkolů zní:

„4. 9. Zlepšení odměňování zaměstnanců v kultuře

Odměňování pracovníků kulturních institucí dlouhodobě zaostává za jejich vzdělaností, rozsahem práce a jejich přínosů pro národní hospodářství. MK ve spolupráci s MPSV navrhne změnu platových předpisů, která tuto situaci napraví.

Zajistí: Ministerstvo kultury ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí

*Kontrolní termín: 2010*³⁷

Přitom je všeobecně známým faktem, že právě okolo roku 2010 byly platy ve veřejném sektoru sníženy o 10% a zdroje poskytované kulturnímu sektoru kráceny výrazněji, než by to odpovídalo jejich objemu a možnostem získat významné úspory pro státní rozpočet. Státní kulturní politika v této podobě se tedy zdá být pouze dokumentem vyjadřujícím směřování v této oblasti za optimálních společenských podmínek

³⁶ Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, s. 12

³⁷ Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, s. 25

(ekonomický růst, dostatek financí atd.), než skutečně závazným „jízdním řádem“ pro kulturní sektor v časovém období, k němuž se vztahuje.

2.6 Kulturní dědictví

Základní definice *kulturního dědictví* vychází z Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví podepsané v rámci UNESCO v Paříži v roce 1972. Podle článku 1 této úmluvy, jsou za kulturní dědictví považovány:

„památníky: architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

skupiny budov: skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

lokality: výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.“³⁸

Československo přistoupilo k úmluvě v roce 1990, závaznou se pro něj stala k 15.2.1991. Česká republika jako nástupnický stát převzala závazky z této úmluvy plynoucí.

Pojem kulturní dědictví je nejčastěji spojován se *Seznamem světového dědictví (World Heritage List)*, na který jsou zapisovány nejvýznamnější kulturní a přírodní památky. Tento seznam zahrnuje pouze památky s mimořádnou hodnotou, jedinečností, autenticitou a celistvostí. Snahou je, aby na seznamu byly vyváženě reprezentovány mimořádná díla různých kultur. Jedná se vždy o objekty reprezentativní, které zastupují určitý sloh nebo regionální stavební styl.

Česká republika je v současné době na seznamu zastoupena celkem 12 lokalitami, objekty či soubory staveb, kterými jsou:

- Historické jádro Prahy (1992)
- Historické jádro Českého Krumlova (1992)

³⁸ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, podepsaná dne 16. 11. 1972 v Paříži

- Historické jádro Telče (1992)
- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (1994)
- Kutná Hora: historické jádro města s kostelem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci (1995)
- Kulturní krajina Lednice-Valtice (1996)
- Vesnice Holašovice (1998)
- Zahrady a zámek v Kroměříži (1998)
- Zámek v Litomyšli (1999)
- Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (2000)
- Vila Tugendhat v Brně (2001)
- Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči (2003)

Tento výčet není uzavřený a v budoucnosti na něj můžou být přidány další kulturní památky. Nominaci a přípravu kulturních památek pro zápis na seznam zajišťuje *Národní památkový ústav*.³⁹

2.7 Státní památková péče

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje péče státu o kulturní památky „...*činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče (§ 25 až 32) v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek...*“⁴⁰

Poněkud srozumitelnější definici pojmu *státní památková péče*, vycházející ze znění zákona o státní památkové péči, lze nalézt na webovských stránkách města Chrudimi:

„...Zahrnuje péči státu o kulturní památky formou činností, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče zabezpečují jejich zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné uplatnění. Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady

³⁹ UNESCO, [online], Národní památkový ústav, [cit. 3.3.2015]

⁴⁰ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn, § 1 odst. 2

*obcí s rozšířenou působností. Ministerstvu kultury je podřízena odborná organizace státní památkové péče, již je Národní památkový ústav.*⁴¹

Státní památková péče je tedy výkonem státní správy v oblasti kulturních památek. Zákon definuje, které hodnoty – *kulturní památky* - podléhají jeho ochraně. Kulturní památkou jsou nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které byly za kulturní památku prohlášeny Ministerstvem kultury. Zákon stanovuje postup, kterým jsou věci za kulturní památku prohlašovány.

Nad rámec „běžných“ kulturních památek zákon vyčleňuje některé další kategorie:

Národní kulturní památky - *ty kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, prohlašuje vláda České republiky nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany.*

Památkové rezervace - *území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů, může vláda České republiky nařízením prohlásit jako celek za památkovou rezervaci a stanovit podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.*

Památkové zóny - *území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.*⁴²

Kulturní památky všech typů podléhají zápisu do *Ústředního seznamu kulturních památek České republiky*, které vede *Národní památkový ústav*. Podle typu památky a stupně ochrany se pak určí příslušný správní orgán, který zajišťuje praktický výkon památkové ochrany příslušné kulturní památky.

2.8 Historický vývoj památkové péče na našem území

To, co v dnešní době zahrnujeme pod obecný pojem *památková péče*, se vyvíjelo postupně během mnoha staletí. První náznaky starostlivosti o doklady minulosti na našem území je možno nalézt v období vlády Lucemburků. Král Karel IV. tak při

⁴¹ *Co je to „státní památková péče“?*, [online], Městský úřad Chrudim, [cit. 3.3.2015]

⁴² Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn, § 2 až § 6

výstavbě nové gotické katedrály respektoval polohu kaple sv. Václava. Tentýž král nechal zhotovit novou svatováclavskou korunu, pro kterou použil původní drahokamy, aby tak zdůraznil kontinuitu státu a dynastie.

V 17. a 18. století byl při přestavbách a úpravách starších klášterních kostelů uplatněn styl barokní gotiky, který odkazoval na starší stavební tradice v českých zemích. Takto byly architektem Janem Blažejem Santinim Aichlem upraveny kostely v Sedlci u Kutné Hory, v Kladrubech u Stříbra nebo v Želivi. Ve stejné době se i pražská kapitula snažila dostavět svatovítský dóm na původních základech v gotickém stylu.⁴³

Bezohledné zásahy v době osvícenství pak daly impuls ke vzniku základů památkové péče v moderním pojetí. V této době (1773) došlo ke zrušení jezuitského řádu bulou papeže Klimenta XIV., což mělo za následek zrušení jezuitských kolejí v Praze, Kutné Hoře a v řadě dalších měst. Následovaly reformy císaře Josefa II., který v roce 1782 zrušil některé klášterní řády, což vedlo k uzavření 74 klášterů. Následovalo rušení městských kostelů a po spojení historických pražských měst a zřízení jednotného magistrátu, byly rušeny i radnice původních měst. Všechny tyto budovy ztratily svou původní funkci a byly buďto zbořeny, nebo nevhodně adaptovány pro nové využití. Kostely byly přestavovány např. na četnická kasárna, v klášteře v Sedlci vznikla továrna na zpracování tabáku. Docházelo taky k masivnímu boření původních městských opevnění a brán, které ztratily svou původní obrannou funkci a byly považovány za brzdu rozvoje měst.

Osvícenskými reformami vyvolána devastace podnítila reakci ve vzdělaných kruzích, kde začaly vznikat první spolky, snažící se zachovat původní hodnoty. V roce 1796 vznikla *Společnost vlasteneckých přátel umění*, která založila obrazárnu, jež byla předchůdcem dnešní *Národní galerie*. V roce 1818 bylo založeno *Muzeum království českého*, které mělo shromažďovat movité památky minulosti. V roce 1843 byl založen *Sbor pro vlasteneckou archeologii*, jehož úkolem bylo pořídit úplný seznam architektonických památek, zdokumentovat jejich stav a zabránit další devastaci.⁴⁴

Všechny tyto snahy vznikly na dobrovolném základu. Prvním krokem státu k ochraně památek bylo v roce 1850 zřízení *Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek* na základě císařského rozhodnutí, která měla působnost pro celé

⁴³ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 10

⁴⁴ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice*

území Habsburské monarchie. Byli jmenováni konzervátoři pro jednotlivé korunní země a na nižší úrovni pro kraje. Ve stejné době (1854) začala vycházet odborná publikace *Památky archeologické a místopisné*, která je pod změněným názvem vydávaná dosud. Zároveň vznikaly další dobrovolné organizace věnující se ochraně památek.

V 19. století došlo k proměně pojetí památkové péče. Prosadil se *purismus*, který měl za cíl transformovat památky do slohově čisté podoby, jaká se předpokládala v době jejich vzniku. Při rekonstrukcích byly odstraňovány pozdější přístavby a výzdoba a byly nahrazovány *pseudostylovými* doplňky. Takto byly přestavěny mezi jinými hrad Orlík nad Vltavou, zámek Hrubá Skála nebo klášter ve Vyšším Brodě. V Praze pak byla upravena jižní fasáda Staroměstské radnice. Nejznámějším představitелеm purismu v českých zemích je Josef Mocker, který realizoval přestavbu hradu Karlštejna, restauroval Prašnou bránu v Praze a podílel se na dostavbě svatovítské katedrály na Pražském hradě, pro kterou navrhl západní věž.⁴⁵

Koncem 19. století začala vycházet publikace *Soupis uměleckých památek v Čechách*, která se snažila vytvořit soupis veškerých památek podle okresů. Do roku 1936 bylo vydáno celkem 50 svazků této publikace.

Dalším impulsem pro snahu o zachování památek bylo zahájení asanace starého židovského ghetta v pražském Josefově. Oficiálním cílem asanace bylo zlepšení hygienických podmínek v této čtvrti, neoficiálním pak byly bezohledné pozemkové spekulace, spojené s výstavbou nových činžovních domů. Z celé původní čtvrti se dochovaly pouze některé synagogy, židovská radnice a starý židovský hřbitov. Když se asanace dotkla i budov na Starém městě, vyvolalo to masivní odpor kulturní veřejnosti. Vilém Mrštík v roce 1897 publikoval svou stat' *Bestia triumphans*, ve které se vyslovil proti bezohlednému boření staré zástavby. Následovalo založení *Klubu za starou Prahu* v roce 1900, který až do dnešních dnů prosazuje zachování historických hodnot Prahy.⁴⁶

Další změnu v pojetí památkové péče znamenalo vydání publikace Aloise Riegla *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung* v roce 1903, ve které propagoval konzervační metodu při ochraně památek, což bylo v kontrastu k dosavadnímu puristickému přístupu. Konzervační přístup k ochraně památek se prosadil těsně před vypuknutím první světové války, když v roce 1911 byl schválen

1945-2010. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 11

⁴⁵ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 11-13

⁴⁶ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice*

nový statut Ústřední komise. Samotná válka pak znamenala přerušení snahy orgánů památkové péče o záchranu kulturního dědictví. Došlo taky k zabavení řady uměleckých předmětů a historických zvonů.

Další etapa v ochraně památek je spojena se vznikem samostatného Československa v roce 1918. Nový stát převzal rakousko-uherskou legislativu i organizační uspořádání. Hned druhý den po vzniku republiky byla vyhlášena ochrana kulturních památek a byl zakázán jejich vývoz. Po celé meziválečné období se však, pro odpor velkých vlastníků, nepodařilo prosadit nový zákon o kulturních památkách, přestože byl připraven celkem třikrát. Byly však zřízeny *Státní ústav fotoměřický* a *Státní ústav archeologický*, jejichž úkolem bylo dokumentovat a zkoumat památky. Probíhala taky přestavba Pražského hradu pod vedením Josipa Plečnika. V roce 1937 začaly vycházet *Zprávy památkové péče*, odborný časopis, který s přestávkami vychází dosud.⁴⁷

Během druhé světové války došlo v českých zemích k poškození mnoha památek. Tyto škody však byly naštěstí mnohem menší než v okolních zemích. Na západě země a v Praze šlo zejména o škody způsobené spojeneckým bombardováním, na východě pak o škody vzniklé v průběhu osvobozovacích bojů při přechodu fronty.

Po druhé světové válce došlo k dalším postupným proměnám chápání i funkce památkové péče, kdy vývoj lze rozčlenit do několika etap.

V první fázi, v období let 1945 až 1950, byl kladen důraz na obnovu válkou poškozených objektů a měst. Jako příklad je možno uvést obnovu emauzského kláštera v Praze či rekonstrukci náměstí ve Fulneku a v Moravském Krumlově.

V další fázi, mezi léty 1950 až 1958, byly vybrány nejhodnotnější městské komplexy a prohlášeny za *městské památkové rezervace* a byla zahájena jejich obnova. V českých zemích se jednalo o 22 městských center. Byl zřízen specializovaný subjekt *Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů* (SÚRPMO), který zpracovával územní plány historických měst a připravoval metodiky stavebně historického průzkumu. Došlo k obnově řady významných objektů, mezi jinými Betlémské kaple v Praze, Tereziánského křídla Pražského hradu, letohrádku Hvězda.

1945-2010. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 13-14

⁴⁷ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 14-15

Byly opravovány i mimopražské objekty, např. měšťanské domy ve Slavonicích a v Telči, nebo Květná zahrada v Kroměříži.⁴⁸

V roce 1958 byl přijat zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, který komplexně řešil oblast památkové péče. Vybrané objekty byly prohlášeny za *národní kulturní památky*. Mezi léty 1958 a 1970 byla vytvořena organizační struktura památkové péče, kdy odborným orgánem se stal *Státní ústav památkové péče a ochrany přírody*, výkonnými orgány pak *Ministerstvo kultury a školství* a *odborné ústředny kultury* krajských a okresních národních výborů. Na seznam nemovitých kulturních památek bylo zapsáno 31.500 objektů a počet městských památkových rezervací se zvýšil na 35. Byla provedena celistvá rekonstrukce historického jádra města Chebu, která je považována za nejvýznamnější akci této periody.

V období 1970 až 1980 došlo k prohloubení odborných znalostí, byly vypracovány metodické postupy a zlepšila se organizace památkové péče. Zároveň ale došlo ke kategorizaci památek do tří tříd, přičemž k rekonstrukci byly určeny pouze památky I. a II. třídy. Důraz na ochranu a obnovu 35 *městských památkových rezervací* ohrožoval ostatní sídla, na jejichž ochranu již nezbyvaly prostředky. Proto došlo k navržení druhé formy ochrany měst – *památkových zón*, které ale byly zřízeny až v následujícím období. Na jedné straně byly ve zhruba 40 městech obnovovány městské hradby, na straně druhé došlo ke zboření prakticky celého města Most, z důvodu těžby uhlí. Zde je nutno zmínit přesunutí děkanského kostela o 863 m, který tak unikl zkáze. Byla zahájena rekonstrukce historického jádra Českého Krumlova.⁴⁹

Mezi léty 1980 až 1990 vzrostl počet *městských památkových rezervací* na 40. Po přijetí zákona č. 20/1987, o státní památkové péči, byla zavedena nová forma ochrany – *památkové zóny*. Ty mohly být buďto *městské, vesnické i krajinné*. Takto byla rozšířena ochrana o celkem 160 *městských památkových zón*. Pokračovala obnova jádra Českého Krumlova a dalších měst.

Společenské změny po roce 1990 měly zásadní vliv na podobu památkové péče. Došlo k rozpadu centrálně řízené ekonomiky a řada objektů byla privatizována. Proměnou prošly i instituce památkové péče. V roce 1990 se z dosavadních odborů památkové péče vyčlenila ochrana přírody, která přešla do resortu ministerstva

⁴⁸ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 330-331

⁴⁹ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 331-332

životního prostředí. Naopak zanikl *Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů*, který byl nahrazen soukromými projekčními ateliéry.

Československo přistoupilo v roce 1990 k UNESCO a v následujícím období bylo na jeho seznam kulturního dědictví zapsáno celkem 12 areálů a památek. Postupně se zvyšoval počet národních kulturních památek, kterých je již 276, a na seznamu nemovitých kulturních památek bylo k roku 2011 cca 40.200 objektů. Vzrostl i počet chráněných městských celků, kterých je 254.

V roce 2000 byly zřízeny vyšší územněsprávní celky - kraje, na které přešla část výkonných kompetencí v oblasti památkové péče. V roce 2003 byl zřízen *Národní památkový ústav*, odborná organizace pro oblast památkové péče, která svá pracoviště rovněž umístila v krajích.

Také v tomto posledním období pokračovaly rekonstrukce a obnovy významných památek, kdy jako příklad lze uvést Obecní dům v Praze, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, nebo trojiční sloup v Olomouci. Probíhaly také archeologické výzkumy, např. na Vyšehradě.⁵⁰

3. Empirická část

V této části práce se budu zabývat vlastním výzkumem, za pomoci dříve avizovaných výzkumných metod. Nejdříve srovnám organizační systémy státní památkové péče v České republice, na Slovensku a v Polsku. Následně uvedu několik případů selhání ochrany památek prostřednictvím případových studií. Pokračovat budu rozhovory s pracovníky orgánů a organizací památkové péče v ČR, na Slovensku a v Polsku.

3.2 Srovnání jednotlivých systémů státní památkové péče

Nejdříve popíšu organizační uspořádání systému památkové péče ve zkoumaných zemích tak, jak vyplývají ze zákonné úpravy v příslušných zemích. Následně se pokusím systémy srovnat a vyhodnotit jejich přednosti a slabiny. Pro hodnocení jednotlivých systémů uspořádání památkové péče jsem se rozhodl použít tato kritéria:

⁵⁰ KIBIC, K. a VOŠAHLÍK, A. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. s. 332-333

1. organizační jednotnost systému nebo jeho rozdělení mezi více složek
2. složitost uspořádání systému a jeho předpokládaná finanční náročnost
3. odolnost proti ovlivňování parciálními zájmy ze strany aktérů (investorů, politiků, byrokracie nebo nátlakových skupin)

Předpokládám, že posouzením těchto základních oblastí se mi podaří předběžně identifikovat, které uspořádání je potenciálně nejvýhodnější jednak po stránce organizační a nákladové, tak zejména které nejlépe a nejúčinněji plní svoje poslání – ochranu kulturního dědictví. Tato zjištění se potom pokusím ověřit v průběhu rozhovorů s pracovníky státní památkové péče. V této části práce čerpám ze seminární práce, kterou jsem zpracovával do předmětu *Veřejná politika* v 1. semestru tohoto studia.⁵¹

3.2.1 Organizační uspořádání systému památkové péče v ČR

Zákonná úprava památkové péče

Organizační uspořádání státní památkové péče upravuje část čtvrtá zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších úprav. Ta v § 25 rozlišuje aktéry působící v dané oblasti na *orgány* státní památkové péče a na *odborné organizace*. Výkon státní památkové péče přísluší *orgánům*, kterými jsou **Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností**. Odbornou pomoc orgánům státní památkové péče poskytují *odborné organizace*, mezi které patří zejména **Národní památkový ústav**, ale i jiné vědecké, umělecké a další odborné organizace a ústavy.

Ministerstvo kultury

Ministerstvo kultury je *ústředním správním orgánem* pro oblast památkové péče. K tomu má zřízen *odbor památkové péče*, který zabezpečuje výkon jeho kompetencí v dané oblasti. Ministerstvo kultury je zodpovědné za vytváření koncepcí ochrany památek, zřizuje jednotlivé příspěvkové organizace, rozhoduje o prohlášení věci za kulturní památku a o prohlášení území za památkovou rezervaci a památkovou zónu. Dále rozhoduje o vydání povolení k vývozu kulturních památek a národních kulturních

⁵¹ MORAWIEC, Miroslav. *Organizace systému památkové péče v ČR*. 2014, Praha, Univerzita Karlova v Praze, 22 s.

památek, vydává povolení k provádění archeologických výzkumů, poskytuje příspěvky na obnovu kulturních památek, koordinuje vědeckovýzkumnou činnost a zabezpečuje mezinárodní spolupráci v oboru státní památkové péče. Zároveň metodicky řídí orgány památkové péče nižších stupňů a je *odvolacím orgánem* pro krajské úřady a pro Magistrát hlavního města Prahy. Kromě toho provádí řadu dalších činností uložených mu zmíněným zákonem nebo jinými právními předpisy.⁵²

Specializovaným orgánem Ministerstva kultury je *Památková inspekce*, která dohlíží na to, jak je zabezpečovaná komplexní péče o kulturní památky a jak jsou dodržována rozhodnutí orgánů státní památkové péče. Na základě získaných poznatků také navrhuje opatření na prohloubení památkové péče.⁵³

Krajské úřady

Podle ustanovení § 28 zákona o státní památkové péči je krajským úřadům svěřeno metodicky řídit výkon státní památkové péče v kraji. Krajské úřady jsou příslušným *orgánem památkové péče pro národní kulturní památky*. Vykonávají dozor při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče, pokud to nepřisluší Ministerstvu kultury nebo vládě České republiky. Krajské úřady dále uplatňují stanoviska k územně plánovací dokumentaci pro území, ve kterém je památková zóna nebo nemovitá národní kulturní památka, zabezpečují rovněž nepředvídané nálezy kulturně cenných předmětů, detailů stavby nebo archeologických nálezů. Krajské úřady se rovněž vyjadřují k žádostem Ministerstva kultury o tom, zda věc bude prohlášena za národní kulturní památku nebo zda bude prohlášení věci za národní kulturní památku zrušeno. Projednávají s Ministerstvem kultury záměr prohlásit území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo části krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, za památkovou zónu. Krajské úřady mohou uložit vlastníkově movité kulturní památky nebo movité národní kulturní památky povinnost určitým způsobem s ní nakládat, popřípadě povinnost svěřit ji do úschovy jím určené odborné organizaci, vyžaduje-li to důležitý společenský zájem. Jádrem výkonné pravomoci je pak možnost vydávat závazná stanoviska k obnovám národních kulturních památek a pravomoc ukládat a vybírat pokuty za přestupky a správní delikty podle zákona o státní památkové péči. Krajské úřady rovněž vedou seznamy kulturních památek ve svém územním

⁵² *Činnost odboru památkové péče*, [online], Ministerstvo kultury, [cit. 3.3.2015]

⁵³ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn, § 27

obvodu. Tuto činnost na krajských úřadech vykonávají nejčastěji odbory kultury a památkové péče.⁵⁴

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

Nejnižším článkem *orgánů* státní památkové péče jsou *obecní úřady obcí s rozšířenou působností*. Jejich pravomoci upravuje ustanovení § 28 zákona o státní památkové péči. Na rozdíl od krajských úřadů pečujících o národní kulturní památky, obecní úřady obcí s rozšířenou působností zabezpečují péči o kulturní památky a nemovitosti, které nejsou kulturní památkou, ale jsou v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v jejich ochranném pásmu. Tyto úřady vykonávají dozor při obnově kulturních památek a při stavbě, změně stavby, terénních úpravách, umístění nebo odstranění zařízení, odstranění stavby nebo udržovacích pracích na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v jejich ochranném pásmu. Dále uplatňují stanoviska k územně plánovací dokumentaci pro území, ve kterém je nemovitá kulturní památka nebo ochranné pásmo nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, nejde-li o působnost ministerstva kultury. Tato činnost je svěřena různým odborům městských úřadů nebo magistrátů statutárních měst. Nejčastěji to bývají odbory hlavního architekta, stavebního úřadu, územního plánování, výstavby, kultury či přímo specializované odbory památkové péče.⁵⁵

Celní úřady

Posledním orgánem s výkonnou pravomocí ve vztahu k památkám jsou *celní úřady*. Ty stojí mimo výše uvedený systém a jejich činnost se týká převážně movitých kulturních památek. Celní úřady kontrolují, zda dovoz a vývoz kulturních památek probíhá v souladu s povolením Ministerstva kultury, případně zda se jejich převoz provádí s předchozím souhlasem příslušného orgánu státu, z něhož mají být dovezeny.⁵⁶ V současné době jejich význam výrazně poklesl, neboť po vstupu ČR do EU bylo upuštěno od kontrol na hraničních přechodech a tak již prakticky není možné odhalit případný nelegální vývoz kulturních památek na hranicích.

⁵⁴ *Náplň činnosti oddělení památkové péče*, [online], Středočeský kraj, [cit. 3.3.2015]

⁵⁵ *Základní informace, Přehled odborů jednotlivých úřadů obcí s rozšířenou působností, které vykonávají státní památkovou péči*, [online], Moravskoslezský kraj, [cit. 18.3.2015]

Národní památkový ústav

Národní památkový ústav je *odbornou organizací* státní památkové péče, která je zřízena na základě ustanovení § 32 zákona o státní památkové péči. Úkolem Národního památkového ústavu je koordinovat odborné činnosti v oboru státní památkové péče. Dále vede ústřední seznam kulturních památek, zajišťuje odborný dohled nad prováděním komplexní péče o kulturní památky, zabezpečuje průzkumy, výzkumy a dokumentaci kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón. Národní památkový ústav poskytuje bezplatnou odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při zajišťování péče o tyto kulturní památky. Provádí rovněž vzdělávací akce pro své zaměstnance i pro odbornou a laickou veřejnost.⁵⁷

Tyto činnosti zajišťuje *Generální ředitelství Národního památkového ústavu* v Praze a síť *Územních odborných pracovišť* v krajských městech. Jak už bylo uvedeno výše, jedná se o organizaci státní památkové péče, která nemá přímé výkonné pravomoci.

Do péče Národního památkového ústavu jsou svěřeny mnohé historické objekty, zejména hrady a zámky, ale také průmyslové areály a venkovské skanzeny. O tyto objekty pak pečují speciálně zřízené odbory *Územní památkové správy* v Praze, Českých Budějovicích, na Sychrově a v Kroměříži.⁵⁸

3.2.2 Organizační uspořádání systému památkové péče v PR

Zákonná úprava památkové péče

Oblast památkové péče v Polsku upravuje Zákon o ochraně památek a péči o památky ze dne 23.7.2003 (*Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz.U.2003.162.1568 z dnia 23 lipca 2003 r.*), přičemž otázky organizační jsou řešeny v části 9 zákona - Uspořádání orgánů památkové péče (*Organizacja organów ochrony zabytków*). Podle článku 89. tohoto zákona je vrcholným *orgánem* památkové péče v Polsku **ministr kultury a národního dědictví**, který však tyto kompetence vykonává prostřednictvím **Generálního konzervátora památek** (*Generalny Konserwator Zabytków*). Na nižším stupni jsou *orgány* památkové péče vojvodové (*wojewoda*), kteří

⁵⁶ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn, § 27a

⁵⁷ *Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče*, [online], Ministerstvo kultury, [cit. 3.3.2015]

⁵⁸ *Pracoviště Národního památkového ústavu*, [online], Národní památkový ústav, [cit. 18.3.2015]

své kompetence vykonávají prostřednictvím **Vojvodských konzervátorů památek** (*Wojewódzki konserwator zabytków*). Podpůrnou organizací je **Národní institut dědictví** (*Narodowy Instytut Dziedzictwa*), který poskytuje generálnímu konzervátorovi odbornou pomoc. Kromě toho existuje ještě poradní orgán - **Rada ochrany památek** (*Rada Ochrony Zabytków*). Praktický výkon památkové péče přísluší **Vojvodským konzervátorům památek** (*Wojewódzki konserwator zabytków*), kteří řídí **Vojvodské úřady ochrany památek** (*Wojewódzki urząd ochrony zabytków*). Určité méně významné pravomoci v oblasti památkové péče mají také **obce** a **okresy**,⁵⁹ na které je však možno delegovat část pravomocí vojvodských konzervátorů památek.

Ministr kultury a národního dědictví

Podle zákona o ochraně památek a péči o památky je ministr formálně vrcholným orgánem památkové péče v Polsku, jeho role je však spíše zastřešující. Podle zákona ministr vykonává své kompetence prostřednictvím Generálního konzervátora památek, který je zároveň jeho náměstkem. Generální konzervátor památek má k dispozici administrativní aparát Oddělení památkové ochrany (*Departament Ochrony Zabytków*) Ministerstva kultury a národního dědictví.

Generální konzervátor památek

Úkolem generálního konzervátora památek je příprava celostátního programu ochrany památek a péče o památky a realizace úkolů z tohoto programu plynoucích, dále podpora regionálního rozvoje ve věcech péče o památky, vedení celostátní evidence památek a seznamu ukradených a nelegálně vyvezených památek, vydávání rozhodnutí, usnesení a potvrzení v oblastech určených zákonem. Významnou kompetencí je pak možnost provádět kontroly dodržování zákona o ochraně památek a péči o památky, stejně jako provádění dozoru nad činností vojvodských konzervátorů památek. Organizuje také vzdělávání a vědecké výzkumy v oblasti konzervace památek. Má rovněž za úkol popularizovat památkovou péči pořádáním soutěží a udělováním věcných i peněžitých odměn, vyjadřuje se rovněž k návrhům na udělení vyznamenání *Za péči o památky* (*Za opiekę nad zabytkami*). V oblasti ochrany památek spolupracuje s ostatními složkami veřejné správy. V neposlední řadě je pak pověřen starat se o památky spojené s historií Polska, které se nacházejí mimo území Polské republiky.⁶⁰

⁵⁹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Rozdział 9

⁶⁰ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 90

Národní institut dědictví

Specializovanou podpůrnou institucí je Národní institut dědictví (*Narodowy Instytut Dziedzictwa*), který poskytuje generálnímu konzervátorovi odbornou pomoc.⁶¹ Mezi úkoly Institutu národního dědictví patří shromažďování a zveřejňování informací o národním dědictví, stanovování a zveřejňování standardů památkové péče a konzervátorské činnosti a také přesvědčování veřejného mínění o nutnosti zachovat kulturní dědictví.⁶² Je svého druhu obdobou českého *Národního památkového ústavu*, byť má menší kompetence – nevydává odborná stanoviska k jednotlivým problémům. Je spíše jenom zdrojem informací – archivem vědění o památkách.

Rada ochrany památek

Kromě Institutu národního dědictví funguje při ministru kultury, na základě čl. 97 zákona o ochraně památek a péči o památky, další poradní orgán - Rada ochrany památek (*Rada Ochrony Zabytków*). Rada má 10 až 20 členů, které ustanovuje na čtyřleté funkční období ministr kultury. Úkolem rady je vydávání stanovisek ve věcech projektů státního programu ochrany památek, posuzování projektů územního plánu ve vztahu k památkách, ochrany historických památníků a taky se vyjadřuje k návrhům právních předpisů týkajících se ochrany památek.⁶³

Hlavní konzervátorská komise

Dalším poradním orgánem působícím při generálním konzervátoru památek je Hlavní konzervátorská komise (*Główna Komisja Konserwatorska*), zřízena na základě čl. 98 zákona o ochraně památek a péči o památky. Jejím úkolem je vydávat stanoviska ve věcech konzervátorských prací, metod, technologií a materiálů při nich používaných, stavebních prací na památkách a při archeologických průzkumech a také posuzovat postup v případech, kdy dojde k ohrožení jednotlivých památek. Administrativní servis pro komisi zajišťuje Ministerstvo kultury a národního dědictví.⁶⁴

⁶¹ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016*, [online], Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, s. 11, [cit. 4.3.2015]

⁶² FLORJANOWICZ, P., *NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA – NOWY BYT, KONTYNUACJA CZY POWRÓT DO KORZENI?* In: SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, s. 63

⁶³ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 97

Vojvodský konzervátor památek

V první instanci pak vykonávají památkovou péči vojvodové (obdoba krajských hejtmanů v ČR), prostřednictvím Vojvodských konzervátorů památek (*Wojewódzki konserwator zabytków*), kteří jsou jmenováni vojvodou se souhlasem Generálního konzervátora památek. Vojvodští konzervátoři památek řídí Vojvodské úřady ochrany památek (*Wojewódzki urząd ochrony zabytków*), kterých je 16 a sídlí většinou v hlavních městech vojvodství. Pouze 3 úřady mají sídlo v jiném než vojvodském městě. Kromě toho ještě existují detašovaná pracoviště těchto úřadů, která jsou dislokovaná v celkem 36 bývalých vojvodských městech.⁶⁵

Podle čl. 92 zákona o ochraně památek vojvodský konzervátor památek plní úkoly vyplývající z celostátního programu ochrany památek, připravuje finanční plány ochrany památek, vede registry a evidence památek, vydává rozhodnutí, usnesení a potvrzení na základě příslušných právních předpisů. Dále je oprávněn provádět dozor nad konzervačními, architektonickými a restaurátorskými pracemi a archeologickými výzkumy. Provádí rovněž kontrolu v oblasti ochrany památek a péče o památky. Mezi jeho úkoly patří i příprava vojvodských plánů ochrany památek pro případ ozbrojeného konfliktu nebo krizových situací. V neposlední řadě pak zajišťuje šíření znalostí o památkách. Při ochraně památek spolupracuje s dalšími orgány veřejné správy.⁶⁶

Vojvodská rada ochrany památek

Při vojvodském konzervátorovi památek působí, na základě čl. 99 zákona o ochraně památek, poradní orgán - Vojvodská rada ochrany památek (*Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków*). Ta může mít 5 až 10 členů, které ustanoví vojvodský konzervátor památek na období 4 let, přičemž vybírá ze specialistů v oblasti památkové péče. Administrativní servis radě poskytuje Vojvodský úřad ochrany památek.⁶⁷

Obce, okresy a územní samosprávy

Specifickou možností polské právní úpravy ochrany památek je možnost dohodou delegovat část pravomocí příslušejících vojvodskému konzervátorovi památek

⁶⁴ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 98

⁶⁵ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016*, [online], Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, s. 11-12, [cit. 4.3.2015]

⁶⁶ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 92

⁶⁷ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 99

na obce a okresy, případně svazky obcí a okresů, v jeho územním obvodu. Delegovány však nemohou být kompetence týkající se registru a evidence památek.⁶⁸

Jisté kompetence při ochraně památek mají rovněž orgány obecních, okresních a vojvodských samospráv. Ty doplňují činnost státní správy reprezentované vojvodskými úřady ochrany památek. Samosprávy hrají významnou roli při péči o památky, neboť jsou vlastníky zhruba 21% památkově chráněných objektů. Obce navíc mají ze zákona předkupní právo k nemovitým památkám, nebo právo jejich přednostního užívání.⁶⁹

Společenský ochránce památek

Dalším specifickým prvkem památkové péče v Polsku je funkce společenských ochránců památek (*Spoleczni opiekunowie zabytków*), kteří působí na základě článků 102 až 105 zákona o ochraně památek. Do funkcí jsou ustanovováni starosty obcí podle místa bydliště, na doporučení vojvodského konzervátora památek. Jejich úkolem je pečovat o konkrétní svěřenou památku, udržovat ji v co nejlepším stavu a popularizovat znalosti o památkách. Společenský ochránce památek je oprávněn poučovat osoby porušující právní předpisy o ochraně památek. Svou funkci prokazuje legitimací, kterou mu vystaví starosta obce.⁷⁰

3.2.3 Organizační uspořádání systému památkové péče ve SR

Zákonná úprava památkové péče

Oblast památkové péče je na Slovensku upravena zákonem Národní rady Slovenské republiky č. 49/2002 Sb. ze dne 19. prosince 2001 o ochraně památkového fondu (*Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu*). Ústředním orgánem státní správy pro oblast památkové péče je **Ministerstvo kultury Slovenské republiky** (*Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*), jehož součástí je **Památková inspekce ministerstva** (*Pamiatková inšpekcia ministerstva*). Poradními orgány ministerstva jsou **Památková rada** (*Pamiatková rada*), **Archeologická rada** (*Archeologická rada*) a **Komise pro ověřování zvláštní odborné**

⁶⁸ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016*, [online], Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, s. 16, [cit. 4.3.2015]

⁶⁹ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016*, [online], Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, s. 17, [cit. 4.3.2015]

⁷⁰ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Art. 102 až 105

způsobilosti pro provádění památkového výzkumu (*Komisia na overovanie osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie pamiatkového výskumu*). Specializovanými orgány státní správy pro oblast památkové péče jsou **Památkový úřad Slovenské republiky** (*Pamiatkový úrad Slovenskej republiky*) a **krajské památkové úřady** (*krajské pamiatkové úrady*). Určitá úloha v oblasti ochrany památkového fondu připadá podle zákona i **samosprávným krajům a obcím**.

Ministerstvo kultury Slovenské republiky

Obdobně jako v České republice a v Polsku je i na Slovensku ústředním orgánem státní správy pro oblast památkové péče Ministerstvo kultury Slovenské republiky (*Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*). Podle zákona o ochraně památkového fondu ministerstvo vypracovává koncepci ochrany památkového fondu a určuje hlavní směry a strategii ochrany kulturních památek a památkových území, předkládá vládě SR koncepční návrhy a doporučení na řešení zásadních otázek v dané oblasti, usměrňuje činnost památkového úřadu, řídí a kontroluje výkon státní správy na úseku ochrany památkového fondu a prostřednictvím památkové inspekce provádí státní dohled nad touto oblastí. V právní oblasti pak přezkoumává rozhodnutí vydaná památkovým úřadem. Ministerstvo rovněž vytváří podmínky grantového a vícezdrojového financování záchranu a obnovy kulturních památek.

Součástí ministerstva je Památková inspekce ministerstva (*Pamiatková inšpekcia ministerstva*), která dohlíží jednak na orgány ochrany památkového fondu a na jejich činnost v souladu se závaznými právními předpisy, ale i na vlastníky kulturních památek a na právnické a fyzické osoby ve vztahu k plnění rozhodnutí orgánu ochrany památkového fondu. Inspekce také dohlíží na stav kulturních památek a památkových území a ukládá orgánům ochrany památkového fondu povinnost přijmout příslušná opatření na odstranění zjištěných nedostatků. Kontroluje rovněž plnění přijatých opatření.⁷¹ Kromě této kontrolní složky má ministerstvo k dispozici řadu poradních orgánů.

Památková rada

Prvním je Památková rada (*Pamiatková rada*), která je odborným poradním a iniciativním orgánem ministerstva pro zásadní otázky ochrany památkového fondu.

⁷¹ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 4 a 5

Památková rada projednává a posuzuje koncepce a strategie ochrany památkového fondu a zásadní otázky jeho zachování, obnovy, restaurování, regenerace, využití a prezentace. Členy rady na tříleté funkční období jmenuje a odvolává ministr kultury SR z odborníků působících v oblasti ochrany památkového fondu.⁷²

Archeologická rada

Dalším poradním orgánem je Archeologická rada (*Archeologická rada*), která svou činnost zaměřuje na oblast archeologických výzkumů, nálezů a nalezišť. Posuzuje zejména žádosti právnických osob o vydání oprávnění na provádění archeologických výzkumů, hodnotí podmínky a kvalitu prováděných výzkumů a koordinuje provádění významných archeologických výzkumů, u kterých si to vyhradí. Členy rady jmenuje a odvolává ministr kultury SR, jejich funkční období je rovněž tříleté. Vybírání jsou z řad odborníků v oblasti archeologie.⁷³

Komise pro ověřování zvláštní odborné způsobilosti pro provádění památkového výzkumu

Posledním poradním orgánem zřízeným zákonem je Komise pro ověřování zvláštní odborné způsobilosti pro provádění památkového výzkumu (*Komisia na overovanie osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie pamiatkového výskumu*). Úkolem komise je posuzovat žádosti fyzických osob o získání zvláštní odborné způsobilosti a předkládat ministerstvu návrhy na vydání osvědčení pro tyto osoby. Členy komise jmenuje a odvolává ministr, vybírá je z řad odborníků na jednotlivé druhy památkového výzkumu, oblasti ochrany památkového fondu a oblasti práva.⁷⁴

Památkový úřad Slovenské republiky

Památkový úřad Slovenské republiky (*Pamiatkový úrad Slovenskej republiky*) je specializovaným orgánem státní správy pro oblast památkové péče z celostátní působností. Úřad je řízen generálním ředitelem, kterého jmenuje a odvolává ministr kultury po projednání s Památkovou radou.

Památkový úřad SR je druhoinstančním orgánem pro oblast ochrany památkového fondu. Řídí a kontroluje výkon státní správy prováděny krajskými

⁷² Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 6

⁷³ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 7

⁷⁴ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 8

památkovými úřady, koordinuje odborné výzkumné úkoly a rozpracovává teorii a metodologii ochrany památkového fondu, zároveň zjišťuje jeho stav a podmínky jeho ochrany. Památkový úřad SR je odvolacím orgánem ve věcech rozhodnutí vydaných krajskými památkovými úřady, přezkoumává rovněž závazná rozhodnutí vydaná těmito úřady. V odborné oblasti pak zajišťuje rozvoj teorie a metodologie restaurování, a buduje k tomu studijní, vývojové a analyticko – technologické pracoviště, zajišťuje památkové výzkumy a restaurátorské práce, provádí dokumentační, vzdělávací a propagační činnost a vede archív v oblasti ochrany památkového fondu. Poskytuje rovněž odbornou a metodickou pomoc krajským památkovým úřadům a spolupracuje s občanským sektorem. Podílí se rovněž na mezinárodních projektech ochrany a obnovy památek.⁷⁵

Krajský památkový úřad

Prvoinstančním orgánem pro oblast ochrany památkového fondu je na Slovensku krajský památkový úřad (*krajský pamiatkový úrad*). Krajský památkový úřad působí v územním obvodu příslušného kraje a v administrativních záležitostech je samostatný. Veden je ředitelem, kterého jmenuje a odvolává generální ředitel Památkového úřadu SR. Krajský památkový úřad rozhoduje o právech a povinnostech právnických a fyzických osob v této oblasti, dále rozhoduje o archeologických nálezech a nalezištích, schvaluje zásady ochrany památkového území, usměrňuje činnost právnických a fyzických osob při záchraně, obnově a využívání památkového fondu, archeologických nálezů a nalezišť a poskytuje jim odbornou pomoc. Krajský památkový úřad rovněž rozhoduje ve věcech svěřených mu zákonem a vydává závazná stanoviska k záměrům obnovy kulturních památek. Při činnosti v obdobích krizových a mimořádných situací spolupracuje s ostatními orgány státní správy a samosprávy, tak aby zajistil ochranu kulturních památek. V nevyhnutelných případech může zajistit úschovu movitých kulturních památek. Krajský památkový úřad dohlíží na dodržování zákona o ochraně památkového fondu a je oprávněn za zjištěná porušení udělovat pokuty.⁷⁶ Na území Slovenska je síť 8 krajských památkových úřadů, přičemž jejich sídly jsou krajská města Banská Bystrica, Bratislava, Košice, Nitra, Prešov, Trenčín, Trnava, Žilina. Některé úřady mají zřízená ještě detašovaná pracoviště.⁷⁷

⁷⁵ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 9 a 10

⁷⁶ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 11

⁷⁷ *Krajské pamiatkové úrady*, [online], Pamiatkový úrad SR, [cit. 5.3.2015]

Samosprávné kraje a obce

Určitá úloha v oblasti ochrany památkového fondu připadá podle zákona i samosprávným krajům a obcím. Kraje ve svém územním obvodu vytvářejí podmínky pro ochranu památkového fondu, vyjadřují se k návrhům na prohlášení a zrušení památkových území a spolupracují s orgány státní správy při záchraně, obnově a využívání kulturních památek a památkových území.

Obce vytvářejí podmínky potřebné pro zachování, ochranu, obnovu a využití památkového fondu. Obce dbají, aby vlastníci kulturních památek jednali v souladu se zákonem, koordinují budování infrastruktury sídel s památkovým územím, spolupůsobí při budování uličního interiéru, parteru, veřejného osvětlení a drobné architektury tak, aby byly v souladu se záměry zachování hodnot památkového území. Obce taky podporují občanský sektor při ochraně památkového fondu. Vedou rovněž evidenci památkového fondu na svém území a můžou vytvářet zdroje na poskytování příspěvků vlastníkům na záchranu a obnovu památkového fondu. Kromě toho obce můžou zřídit evidenci pamětihodností obce, kde se zapíšu nejen nemovité a movité památky, ale i významné události, názvy ulic, zeměpisné a katastrální názvy, které se vážou k historii obce nebo k významným osobnostem.⁷⁸

3.2.4 Srovnání organizačního uspořádání ve zkoumaných zemích

Na první pohled je zřejmé, že ve všech třech srovnávaných zemích je systém státní památkové péče uspořádán rozdílně. V **České republice** se jedná o dvojkolejný systém, ve kterém vedle sebe existují složky odborné, bez výkonných pravomocí, a složky exekutivní na úrovni krajů a obcí s rozšířenou působností, které vydávají konečná rozhodnutí na základě odborných vyjádření Národního památkového ústavu jako odborné organizace. Nad nimi bdí ještě ministerstvo kultury, jako koncepční, metodický a kontrolní orgán. Tento systém je poměrně složitý a dle mého názoru i náročný na financování, neboť pro jednu oblast veřejné správy vedle sebe existují dvě, respektive tři úrovně organizací, započteme-li mezi ně i Ministerstvo kultury, které má v České republice poměrně značné kompetence a k dispozici speciální kontrolní orgán – památkovou inspekci.

Oproti tomu v **Polsku** je výkon památkové péče centralizován do jednoho systému, který de jure patří do resortu ministerstva kultury a národního dědictví, byť

ministr tyto kompetence nevykonává přímo. Systém je dvoustupňový, přičemž v první instanci jsou vojvodští konzervátoři památek a jejich úřady začleněny do vojvodského systému územní správy a na ústřední úrovni je generální konzervátor památek a jeho administrativní aparát součástí ministerstva. Nevýhodou tohoto uspořádání je, že jak generální konzervátor památek, tak jeho vojvodští kolegové, jsou pod přímou politickou kontrolou ministra a jednotlivých vojvodů, kteří je jmenují a odvolávají. To může ohrozit jejich nezávislost. Odborná složka v podobě odborné organizace typu Národního památkového ústavu v Polsku neexistuje, poradní orgány Národní institut dědictví (*Narodowy Instytut Dziedzictwa*) a Rada ochrany památek (*Rada Ochrony Zabytków*), působí pouze na ústřední úrovni při ministerstvu. To při rozlehlosti území Polska a značných kulturních a architektonických rozdílech různých částí země nepochybně klade značné nároky na odbornost prvoinstančních orgánů. Ministerstvo kultury a národního dědictví již nemá žádné samostatné kompetence jako je tomu v České republice, neboť ty jsou delegovány Generálnímu konzervátorovi památek. Organizační uspořádání je tedy méně roztržštěné než v České republice a dá se předpokládat, že jeho provoz bude i méně nákladný.

Na Slovensku byl systém státní památkové péče dříve uspořádán obdobně jako v České republice, což bylo dáno dědictvím společného státu. Zákonnou úpravou z roku 2001 však byl vytvořen zcela svébytný model. Uspořádání je podobné jako v Polsku, avšak s tím rozdílem, že ministerstvu kultury byly ponechány kompetence jako v České republice, tedy koncepční, metodická a kontrolní činnost, včetně speciálního kontrolního orgánu - Památkové inspekce ministerstva (*Pamiatková inšpekcia ministerstva*). V ostatním se slovenské uspořádání blíží polskému, neboť poradní orgány působí pouze při ministerstvu a na nižších úrovních neexistuje dvojkolejnost jako v České republice. Druhoinstanční Památkový úřad Slovenské republiky (*Pamiatkový úrad Slovenskej republiky*) a prvoinstanční krajské památkové úřady (*krajské pamiatkové úrady*) jsou samostatnými výkonnými složkami památkové péče a nejsou začleněny do krajského zřízení jak je tomu v Polsku v případě vojvodství. To by mělo zajišťovat jejich nezávislost na krajské samosprávě a odbornost. Památkové úřady obou instancí nemají k ruce odbornou složku podobnou Národnímu památkovému úřadu v České republice, což obdobně jako v Polsku bude klást zvýšené nároky na odbornost jejich personálu. Systém státní památkové péče na Slovensku je, co se týče uspořádání,

⁷⁸ Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu, § 13 a 14

jednodušší než v České republice a bude tedy i méně nákladný. Oproti Polsku pak lze předpokládat jeho větší nezávislost na politických vlivech.

Po organizační stránce bych jako nejoptimálnější uspořádání systému státní památkové péče hodnotil slovenský model.

Další hodnocení uvedu níže, po uskutečnění rozhovorů s pracovníky památkové péče ve zkoumaných zemích.

3.3 Případové studie

Jak již bylo uvedeno výše, každý systém v sobě nese určitá rizika. Systém v České republice je díky dvojkolejnosti náchylný k tomu, že přes nesouhlas odborné složky, umožní složka výkonná provedení demolice, stavby či rekonstrukce, která není v souladu se zájmy státní památkové péče. Oproti tomu polský systém díky svému provázání na politickou moc může být náchylný k ovlivňování prostřednictvím tlaku na vojvodské konzervátory památek, kteří jsou závislí na volených vojvodech. Zdálo by se tedy, že nejodolnější bude slovenský model, který by měl být na politicích nezávislý a díky koncentraci výkonných i odborných pravomocí do jednoho orgánu i dostatečně kompetentní.

Na případových studiích se pokusím představit některá typická selhání ochrany památek ve zkoumaných zemích. Všechny níže uvedené příklady selhání systému státní památkové péče pocházejí z otevřených zdrojů a opomíjejí úspěchy při ochraně kulturního dědictví, a proto je třeba přistupovat k nim s rezervou a nepodléhat dojmu, že systémy jsou zcela neúčinné. Je však nutno konstatovat, že k selháním dochází ve všech třech porovnávaných zemích.

3.3.1 Selhání památkové péče v ČR

Notoricky známým případem selhání systému státní památkové péče je vydání povolení k demolici domu na rohu Václavského náměstí a Opletalovy ulice v Praze. V říjnu roku 2009 požádal investor o povolení demolice rohového domu a sousedních budov ve dvoře, přičemž zároveň požádal o povolení k vybudování novostavby na tomto místě. V únoru roku 2010 se k záměru negativně vyjádřil Národní památkový ústav, který *demolici budovy označil za vyloučenou*. V červnu roku 2010, přes nesouhlas Národního památkového ústavu, vydal Odbor kultury a památkové péče

Magistrátu hlavního města Prahy, jako výkonný orgán státní památkové péče, kladné závazné stanovisko k záměru investora. V lednu 2011 Ministerstvo kultury ČR toto závazné stanovisko zrušilo na podnět Klubu za starou Prahu. Poté následovala série rozporuplných kroků ministra kultury, který opět platnost závazného stanoviska potvrdil a obdobně se postavil i k návrhům občanské a odborné veřejnosti na zachování domu pro jeho nepochybnou historickou hodnotu. Přes protesty veřejnosti, nesouhlas Veřejného ochránce práv i výzvu Senátu Parlamentu ČR, v září roku 2013 vydal Odbor výstavby MČ Prahy 1 rozhodnutí o odstranění stavby, které investorovi otevírá cestu k demolici domu. Té zabránilo pouze odvolání ostatních účastníků řízení, o kterém rozhodl Odbor stavební a územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy v červnu 2014 tak, že rozhodnutí o odstranění stavby zrušil. Ještě předtím ale investor stihl provést demolici zbytku fasády Pražské akciové tiskárny, která se nacházela na sousedním pozemku, jehož se plány nové výstavby rovněž týkají. Zdá se, že v tomto případě nedojde k neodvratné škodě alespoň na nejcennější části budovy, neboť v únoru 2015 Ministerstvo kultury zrušilo původní závazné stanovisko vydané Odborem kultury a památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy v roce 2010 a nahradilo jej novým, podle kterého je jak demolice, tak realizace navržených staveb, z hlediska památkové péče neakceptovatelná.⁷⁹ Pokud by výkonná složka státní památkové péče respektovala počáteční stanovisko Národního památkového ústavu, jako odborné složky s příslušnými odbornými znalostmi, nemusela nastat tato situace a nebyl by ohrožen veřejný zájem na zachování historicky cenné budovy na exponovaném místě.

Obdobným příkladem selhání systému státní památkové péče v poslední době, je již provedená demolice tří budov v areálu Baťových závodů ve Zlíně. Investor projevil zájem o zbourání budov č. 24, 25 a 26, na jejichž místě hodlá postavit obchodní centrum. S tímto záměrem nesouhlasil Národní památkový ústav jako odborná složka památkové péče. Proti demolici budov č. 24 a 26 se vyslovil i Odbor kultury a památkové péče zlínského magistrátu, který je složkou výkonnou. Přesto investor obdržel od stavebního úřadu povolení k demolici s odůvodněním, že budovy mají nestabilní konstrukci a hrozí jejich zřícení. Investor povolení ihned využil a budovy rozebral. Stejně jako v předchozím příkladu i zde nebylo respektováno stanovisko odborné složky státní památkové péče, navíc stavební úřad vyhověl žádosti o demolici

⁷⁹ *Chronologie kauzy zamýšlené demolice domu na Václavském náměstí + dokumenty*, [online], Klub Za starou Prahu, [cit. 14.3.2015]

i přes nesouhlas výkonné složky památkové péče.⁸⁰ Tento příklad dokumentuje jeden z typických způsobů, jakým se investoři snaží docílit demolice budov, o něž nemají zájem. Budovy nechají zchátrat, nebo je na základě posudků za zchátralé a okolí ohrožující prohlásí a následně požádají stavební úřad o povolení demolice z důvodu bezpečnosti. Názory orgánů památkové péče pak již nejsou brány v potaz, neboť za „veřejný zájem“ je prohlášena bezpečnost občanů, jejichž zdraví by mohlo být ohroženo zřícením zanedbané budovy.

Další variantou selhání ochrany historicky cenných budov lze demonstrovat na kauze Havířovského nádraží. Budova postavena v 60. letech v tzv. bruselském stylu je v současné době, díky dlouhodobě zanedbané údržbě, ve špatném technickém stavu. Město Havířov a České dráhy prosazují záměr historickou budovu strhnout a na jejím místě postavit moderní dopravní terminál. Budova nádraží nepodléhá památkové ochraně a tak nic nebrání záměrům investorů na jeho demolici. Proti tomu se však postavila část veřejnosti, v čele se sdružením Důl architektury. Opakovaně se pokoušejí dosáhnout zápisu nádraží do seznamu kulturních památek. Přes názory Národního památkového ústavu, řady významných architektů a teoretiků, Ministerstvo kultury opakovaně odmítlo prohlásit nádraží kulturní památkou. Jeho demolici prozatím zabránilo jenom to, že uběhl termín pro podání žádosti o dotaci z fondů EU.⁸¹ V tomto případě jde tedy o příklad selhání v tom smyslu, že historicky cenná budova není zapsána na seznamu kulturních památek, ač by tam dle názorů odborníků být měla.

3.3.2 Selhání památkové péče v PR

Případy selhání památkové péče byly zdokumentovány i v Polsku a mají celou řadu příčin. Některé tkví již v samotném znění nového *Zákona o ochraně památek a péči o památky ze dne 23.7.2003*. Jak ve svém příspěvku⁸² upozorňuje Malopolský Vojvodský konzervátor památek, dr ing. arch. Jan Janczykowski, v zákoně existuje celá řada ustanovení, která úroveň ochrany buďto přímo snižují, nebo umožňují nejednoznačný výklad a taky organizační struktura orgánů památkové péče není zcela transparentní s jasně vymezenými kompetencemi.

⁸⁰ *Baťovské budovy ve Zlíně jdou k zemi, nahradí je obchodní centrum*, [online], iDnes.cz, [cit. 18.3.2015]

⁸¹ *Důl architektury*, [online], Důl architektury, z.s., [cit. 18.3.2015]

⁸² JANCZYKOWSKI, J., *KILKA UWAG WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW DO USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI* In: SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, s. 89-94

Zákon tak v článku 3 bod 15 zrušil dosavadní úpravu ochrany *pohledu na památku* a nahradil ji pojmem ochrany *okolí památky*. Tato nepatrná změna však s sebou přinesla úskalí v podobě toho, že *okolí památky* musí být sepsáno v rozhodnutí. To je v praxi nerealizovatelné, protože pokud by měly být chráněné pohledy na památku ze širokého okolí, musely by být sepsány například i pozemky na protilehlých březích řeky, aby bylo možno ochránit panoramata historických měst. Takováto úprava v praxi znamená souhlas s ničením pohledových panoramat a vzdálených průhledů.

Za problematickou autor považuje i právní úpravu, která začlenila konzervátora památek do systému sdružené veřejné správy. To v praxi znamená, že konzervátor památek dostává příkazy od dvou vrchností, ale když sám vznese určité požadavky na nadřízený stupeň, chybí centrální orgán, který by mu mohl pomoci.⁸³

K selhání dochází i v činnosti samotných konzervátorů památek. Příkladem může být kauza rekonstrukce obchodního domu Wertheim ve Vratislavi. Tento objekt byl příkladem architektury přelomu 20. a 30. let 20. století. Přečkal i zkázu města Vratislavi na konci 2. světové války. Vojvodský konzervátor památek ve Vratislavi vydal povolení ke kompletní likvidaci vnitřních dispozic a dochovaných modernistických dekorací. V rámci přestavby byly historické prvky nahrazeny soudobými utilitárními konstrukcemi a z původní hmoty se dochovala pouze vnější fasáda.⁸⁴

Příkladem selhání ochrany památek na lokální úrovni je přestavba budovy bývalého Zemského sněmu a soudu v Těšíně, která byla vystavěna v roce 1789, po velkém požáru města. V roce 2007 byla v rámci rekonstrukce odstraněna původní dřevěná brána s barokním kováním a kamenný portál, který byl necitlivě osekán. Nahrazeny byly moderními dveřmi. K tak radikálním zásahům mohlo dojít díky tomu, že v roce 2006 byla zrušena plošná ochrana historické části města a budova samotná nebyla zapsána na seznamu kulturních památek. Příslušný konzervátor památek proto neměl v rukou žádný právní nástroj, kterým by tomuto dokázal zabránit. Mohl spoléhat pouze na domluvu s vlastníkem, jímž byla církevní vzdělávací organizace, avšak

⁸³ JANCZYKOWSKI, J., *KILKA UWAG WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW DO USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI* In: SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, s. 94

⁸⁴ KOWALSKI, W., ZALASINSKA, K., *PRAWO OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE – PRÓBA OCENY I WNIOSKI*, In: SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, s. 19

neuspěl.⁸⁵ V tomto případě jsou příčiny devastace dvě: zaprvé nezájem vlastníka o zachování historicky cenných prvků stavby, zadruhé změna právní úpravy, která snížila úroveň ochrany.

Specifickým případem selhávání památkové péče v Polsku, je rekonstrukce zřícenin do podoby funkčních hradů nebo zámků, tedy fakticky vznik novostaveb na základech historických budov. Tyto novostavby většinou pouze parafrázuji původní objekt, ke kterému se obvykle nedochovala žádná dokumentace. Média tyto rekonstrukce, prováděné obvykle bohatými investory, kteří chtějí mít vlastní zámek, vydávají za úspěchy obnovy památek a to i přes protesty odborníků z oblasti památkové péče.⁸⁶ Tento typ selhání je možno přičíst na vrub škodám způsobeným Polsku během 2. světové války, kdy i královský zámek ve Varšavě byl zcela zničen a po válce prakticky znova postaven. Veřejnost tedy nevnímá obnovu památek tímto způsobem jako něco vysloveně negativního. Investoři samotní se pak na svých webovských prezentacích chlubí tím, že i přes problémy způsobené konzervátorem památek, se jim podařilo dokončit rekonstrukci a navrátit zámku je „dávnu nádheru“.⁸⁷

3.3.3 Selhání památkové péče ve SR

Rovněž na Slovensku dochází k podobným selháním. V Bratislavě bylo Krajským památkovým úřadem vydáno povolení k provedení čtyřpatrové nástavby s rovnou střechou na původně dvoupodlažní barokní dům v těsném sousedství Slovenského národního divadla, který měl statut národní kulturní památky. To vedlo k tomu, že byl podán návrh na zrušení památkové ochrany pro totální změnu vzhledu a substance národní kulturní památky.⁸⁸

Na přímo ukázkový příklad postupu vlastníků památky a investora, s cílem obejít ochranu historicky cenného objektu, jsem byl upozorněn ředitelem Krajského památkového úřadu Žilina, Doc. Ing. Milošem Dudášem, CSc., během rozhovoru

⁸⁵ *Remont to czy dewastacja*, [online], Gazeta codzienna, [cit. 25.4.2015]

⁸⁶ KOWALSKI, W., ZALASINSKA, K., *PRAWO OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE – PRÓBA OCENY I WNIOSKI*, In: SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, s. 18

⁸⁷ *Rekonstrukcja zamku*, [online], Zamek Bobolice, [cit. 1.5.2015]

⁸⁸ *Jsmo na tom v České republice o mnoho lépe?*, [online], Hrady.cz, [cit. 18.3.2015]

v rámci prováděného výzkumu, viz *příloha č. 4*. Podrobnosti k případu je možno získat ze zpráv zveřejněných na internetu a v médiích,⁸⁹ na které rovněž odkazují.

Do roku 2008 stála poblíž náměstí, naproti farnímu kostelu v Žilině stará fara, která již sice nesloužila původnímu účelu, ale bylo v ní umístěno turistické informační středisko a oblíbená palačinkárna a v horním patře se nacházely místnosti pro setkávání mladých farníků. Budova z roku 1777 byla majetkem církve a nacházely se v ní, mezi jinými, i historicky cenné klenby. Původní jádro budovy bylo pravděpodobně ještě starší. Církev hodlala budovu prodat developerovi, který na pozemku za farou plánoval vystavět obchodní centrum. V roce 2008 probíhalo u Památkového úřadu SR řízení o prohlášení objektu za národní kulturní památku. Developer oznámil záměr budovu rozebrat a následně ji zakomponovat do objektu nového obchodního centra. Krajský památkový úřad vydal závazné stanovisko, ve kterém nepovolil asanaci budovy fary. Mezitím Památkový úřad SR prohlásil starou faru za národní kulturní památku. Rozhodnutí však nenabývalo právní moci, protože se proti němu odvolala Římskokatolická církev, jako vlastník objektu a taky další občané. V době, kdy probíhalo odvolací řízení u Ministerstva kultury SR, byl objekt fary zbořen. Nikoliv však způsobem, který dříve avizoval developer, tedy citlivým rozebráním s možností následného složení a zakomponování do stavby obchodního centra, ale pomocí těžké stavební techniky. Samotná demolice byla provedena v neobvyklou dobu – v průběhu páteční noci z 12. na 13. července 2008, což může naznačovat snahu vyhnout se pracovní době orgánu, které by mohly demolici zastavit. Fotografie původního stavu fary a bourání jsou dostupné na internetu.⁹⁰ Jako podklad pro demolici sloužilo rozhodnutí stavebního úřadu, který přes nesouhlasné stanovisko orgánu památkové péče povolil asanaci budovy. Podle ustanovení § 15 zákona o ochraně památkového fondu, je vlastník věci, která je předmětem řízení o prohlášení za kulturní památku, povinen tuto věc chránit před poškozením, zničením, ztrátou či vývozem z území SR a to od okamžiku, kdy mu bylo doručeno oznámení o zahájení řízení. V tomto případě tak vlastník nejenže věc nechránil, ale paradoxně podal odvolání proti rozhodnutí, které ji mělo za věc chráněnou prohlásit. Kuriózní tečkou za případem se stalo rozhodnutí Ministerstva kultury SR, které odvolání zamítlo a budova staré fary se tak pravomocně stala národní kulturní památkou – v době kdy již fakticky neexistovala.⁹¹ Případem se

⁸⁹ *Stará fara a Žilinský hrad - dejiny, kauza, zbúranie*, [online], Žilina Gallery Wiki, [cit. 24.4.2015]

⁹⁰ *Mesto Žilina » Cirkevné pamiatky » Stará fara Žilina*, [online], Žilina Gallery, [cit. 24.4.2015]

⁹¹ *Búranie žilinskej fary vyšetruje polícia*, [online], Pravda.sk, [cit. 24.4.2015]

zabývala i policie, s výsledkem, že trestný čin se nestal. Jediným potrestaným nakonec byl mladý referent stavebního úřadu, neboť věc byla kvalifikována jako jeho osobní selhání a za trest byl přeložen na jiné oddělení.

Příkladem selhání ochrany památek v mimořádně velkém rozsahu je výstavba garáží v areálu Bratislavského hradu. Se stavbou v roce 2008 souhlasil Krajský památkový úřad Bratislava pod podmínkou, že pokud dojde k cenným nálezům, bude nutno projektovou dokumentaci přizpůsobit. Během výstavby byly nalezeny objekty z keltského a římského období, průběh stavby to však po dlouhou dobu nijak neovlivnilo a část nálezů byla nenávratně zničena. K dočasnému přerušení stavby došlo teprve po protestech veřejnosti a odborníků z řad historiků, archeologů a architektů.⁹² O dalším osudu stavby se vedou diskuse. Občanské iniciativy plánují podat podnět na Památkový úřad SR, aby ten přezkoumal postup Krajského památkového úřadu v Bratislavě.⁹³ V tomto případě mohou být příčiny selhání ochrany na straně příslušných úřadu. Jednak samotné povolení výstavby na místě, kde se dá předpokládat výskyt archeologických nálezů, nebylo zřejmě nejvhodnějším řešením. Pokud ale bylo podmínkou povolení, že v případě nálezů cenných prvků bude projekt přizpůsoben, měly orgány konat z moci úřední a ne být ve vleku události a konat až pod nátlakem občanské společnosti a poté, co část nálezů byla zničena.

3.3.4 Zhodnocení typických znaků selhání památkové péče

V rámci této práce je možno uvést pouze omezený počet případů selhání ochrany památek. I z těchto několika případů však lze odvodit, že klíčovým problémem je vztah vlastníka k historickému objektu. Pokud vlastník nemá zájem o zachování památky v původním stavu, téměř vždy si najde právní cestu, jak dosáhnout svého. Je lhostejné, zda použije cestu postupného chátrání s následkem vyškrtnutí objektu se seznamu kulturních památek, nebo rychlé a překvapivé demolice, kde již následný zásah orgánů památkové péče na stavu zbořené památky nic nezmění. V této oblasti je možné spoléhat pouze na komunikaci s majitelem a na snahu vysvětlit mu, jak cennou věc vlastní a že mu do budoucna může přinést větší užitek, než jím plánovaná investice. To se zřejmě nepodaří u anonymních, korporátních, vlastníků památek, kteří na jejich místě

⁹² *Zastavte garáže na Bratislavskom hrade, žiadajú aj architekti*, [online], DenníkN.sk, [cit. 24.4.2015]

⁹³ *SOS Bratislavský hrad: Pre výstavbu garáží sa zdvihla vzbura*, [online], Pluska.sk, [cit. 24.4.2015]

hodlají stavět obchodní centra či jiné komerční objekty. Zde by bylo možno zakročit pouze cestou drastického zvýšení sankcí a jejich důsledného vymáhání.

Za současného stavu je tak realistické pouze zamezení selhávání ochrany památek tím, že budou v dostatečném předstihu odborníky rozpoznány a ministerstvem zapsány do seznamu kulturních památek. Pokud je toto řízení zahájeno až v době, kdy investor oznámí záměr takovou stavbu přestavět nebo odstranit, je již obvykle takový zápis obtížný, jak dokládá příklad havířovského nádraží v České republice, nebo žilinské fary na Slovensku.

3.4 Rozhovory s pracovníky památkové péče

Faktický průběh rozhovorů s pracovníky památkové péče se částečně lišil od původního plánu. Předpokládal jsem provedení rozhovorů s referenty příslušných odborů památkové péče. Po oslovení jednotlivých orgánů, organizací a úřadů se žádostí o rozhovor, jsem nakonec ve většině případů obdržel nabídku schůzky s vedoucím pracovníkem nebo ředitelem příslušného úřadu. Výjimkou byl Magistrát města Karviné, kde se oblasti památkové péče věnuje pouze jedna pracovnice a hovořil jsem tedy s ní, jako s osobou kompetentní pro tuto oblast veřejné správy.

Všechny rozhovory byly zahajovány dotazem na obvyklý průběh správního řízení, kdy účelem bylo zjistit, jak řízení prakticky probíhá u jednotlivých součástí systému státní památkové péče. V Polsku a na Slovensku byl další dotaz směřován na organizační uspořádání jejich systému. Další otázky se pak již zaměřovaly na fungování systému, na případná selhání a jejich příčiny a na obecný názor pracovníků na organizační uspořádání a účinnost systému. Otázky na počet projednaných věcí byly zodpovězeny pouze v přibližných číslech, anonymizované evidence použitelné pro potřeby práce nebyly dostupné. Pro získání základního přehledu o zatížení jednotlivých složek systému však tyto informace byly dostačující.

Odpovědi na otázky jsem v průběhu rozhovorů zapisoval do připravených formulářů. Vytištěný seznam otázek měli dotazovaní pracovníci k dispozici. Přepis a v případě Polska i překlad ručně psaných poznámek, tvoří *přílohy č. 1 až 5* této práce.

3.4.1 Rozhovory v ČR

Specifikem organizačního uspořádání systému státní památkové péče v České republice je jeho dvojkolejnost. Proto bylo nutno dotazovat větší počet subjektů než v Polsku či na Slovensku. Za výkonnou složku památkové péče byly rozhovory provedeny dne 30.3.2015 s paní **Ing. Taťánou Peřichovou**, pracovníci oddělení stavebního řádu, odboru stavebního a životního prostředí *Magistrátu města Karviné* a dne 15.4.2015 s paní **Ing. Jitkou Koščákovou**, vedoucí oddělení kultury a památkové péče *Krajského úřadu Moravskoslezského kraje*. Za odbornou složku pak dne 4.5.2015 s panem **Mgr. Michalem Zezulou**, ředitelem Odborného územního pracoviště *Národního památkového ústavu* v Ostravě.

Magistrát města Karviné – Ing. Taťána Peřichová

Správní řízení začíná tak, že před zahájením prací majitel musí podle § 14 památkového zákona požádat o závazné stanovisko orgán státní památkové péče – obec. U objektů, které jsou kulturní památkou, si musí vyžádat závazné stanovisko vždy, u objektů umístěných v památkové zóně, které samy památkou nejsou, se rozlišuje podle zóny a ochranného pásma. Orgán památkové péče následně zašle žádost o odborné vyjádření na NPÚ. Ten má 20 dní na odpověď a lhůtu je možno prodloužit. V případě, že v dané věci již nic neřeší stavební úřad, orgán památkové péče o žádosti rozhodne formou *rozhodnutí*. Pokud se jedná o stavební práce a bude rozhodovat ještě stavební úřad, rozhodne formou *závazného stanoviska*, které stavební úřad převezme do svého rozhodnutí.

Z rozhovoru bylo zjištěno, že selhávání památkové péče není v územním obvodu Karviné závažným problémem a obecně je ochrana památek respektována. Každoročně je vydáno zhruba 80 závazných stanovisek.

Nejčastějším typem selhání památkové péče je situace, kdy majitel objektu začne provádět práce bez vydaného závazného stanoviska, tedy bez předchozího oznámení svého záměru orgánům památkové péče. Dalším častým typem selhání je, že stavební úřad povolí demolici i přes nesouhlasné závazné stanovisko, např. z důvodu bezpečnosti. Jako poznatek z praktické činnosti vyplynulo, že odborná organizace má často požadavky, které jsou v rozporu s ostatními zájmy. Orgán památkové péče potom musí vážit, zda převažuje veřejný zájem na zachování určitého detailu stavby, nebo soukromý zájem majitele, investora, na určitém způsobu užívání objektu.

Ke změnám oproti požadavkům odborné organizace dochází poměrně často, téměř v 80% případů. Většinou se však jedná o detaily. Zásadní odchylky se vyskytují zhruba 3x ročně. Ty vyplývají z toho, že požadavky odborné organizace mohou být v rozporu se zákonem, nebo nerespektují zájmy investora. Nestává se, že by majitelé nerespektovali podmínky, které orgán památkové péče stanoví v závazném stanovisku. Těmto situacím se předchází komunikací s vlastníky. Z toho vyplývá i skutečnost, že za poslední 3 roky byly projednány pouze zhruba 3 případy porušení předpisů.

K zásadním zásahům do činnosti orgánu památkové péče nedochází, byť politici mají svou představu, jak by měla jejich činnost vypadat.

Orgán památkové péče je kontrolován ze strany krajského úřadu, který ověřuje správnost a formální postup v řízeních. Teoreticky by mohli být kontrolováni i památkovou inspekcí ministerstva kultury. Další formou kontroly je oprávnění Národního památkového ústavu podat návrh na přezkum závazného stanoviska vydaného orgánem památkové péče.

Zkušenosti s dřívějším uspořádáním, kdy výkon památkové péče byl koncentrován na úrovni okresního úřadu, nemají, neboť pracovníci kteří toto zažili, v orgánu památkové péče již nepracují.

S celkovou funkcí systému jsou spokojeni a považují jej za dobrý. Výhodou je, že Národní památkový ústav, jako odborná organizace, není nikým do ničeho tlačena a může se věnovat odborné činnosti a nastavovat laťku systému památkové péče. Negativem dvojkolejnosti je časová náročnost. Zásadním problémem celého systému je nedostatek peněz. V památkové zóně tak není možno poskytovat příspěvky na obnovu budov, které nejsou kulturní památkou.

Krajský úřad Moravskoslezského kraje – Ing. Jitka Koščáková

Typické správní řízení u orgánu památkové péče na krajském úřadě vypadá tak, že vlastník památky podá žádost s náležitostmi. Krajský úřad na základě tohoto podání požádá o vyjádření NPÚ. Přitom by krajský úřad měl znát stav památky. Na základě odborného stanoviska NPÚ, vyjádření vlastníka, stavebně historického průzkumu, případně dalších podkladů, vydá orgán památkové péče krajského úřadu závazné stanovisko, které je procesním rozhodnutím. Z rozhovoru bylo zjištěno, že NPÚ, jako odborná organizace, není účastníkem správního řízení. Pouze zašle na výzvu krajského úřadu odborné stanovisko k záměrům vlastníka, ale v průběhu řízení se již k ničemu nemůže vyjadřovat.

Ani u krajského úřadu není selhání památkové ochrany považováno za závažný problém systému. Mediální obraz není objektivní, neboť zveličuje problémy, přestože většina věcí se podaří. Selhání systému proto sice nepovažují za okrajovou záležitost, ale za menšinový problém. Úřad vydá ročně zhruba 20 – 25 závazných stanovisek, kromě toho se vyjadřuje k územním plánům, přemístěním kulturních památek a projednává porušení předpisů.

Situaci, kdy úřad rozhodne jinak, než ve svém stanovisku doporučil NPÚ nepovažují za selhání památkové péče. Dochází k tomu poměrně často. Úřad např. jinak formuluje podmínky, tak aby byly právně vymahatelné. Pokud podmínky změní, v odůvodnění je vždy uvedeno, proč k tomu došlo. Úřad se snaží najít kompromis mezi požadavky NPÚ a zájmy vlastníků objektů a občanů. Úřad by měl být koordinátorem věci a nikoliv prosazovat maximalistické řešení i za cenu, že k opravě objektu nakonec nedojde. Převažuje snaha zachovat objekty alespoň v nějaké míře, než je nadále vystavovat devastaci, včetně rizika zřícení. V budoucnu pak je možno mít naději na provedení kvalitní opravy. Za nejčastější příčiny selhání památkové péče krajský úřad považuje nedostatek kompromisu mezi vlastníkem a požadavky památkové péče a dále pozdní zapsání objektů do seznamu kulturních památek.

Krajský úřad zajišťuje ochranu národních kulturních památek. Většinou se nestává, že by majitelé nebo investoři nedodrželi podmínky stanovené v rozhodnutí. Úřad se takovým situacím snaží předcházet komunikací s vlastníky. Pokud již k takové situaci dojde, posuzuje se, zda to má vliv na uchovávané hodnoty. Pokud ne, lze to v rámci kolaudace akceptovat.

Úřad projednává průměrně 2 porušení předpisů ročně, v některých letech to můžou být i 4 – 5 případů, v jiných žádný. Kromě toho řeší zhruba 20 odvolání ročně, z toho 2 – 3 případy porušení předpisů.

Do činnosti úřadu nikdo zvenčí nezasahuje. Občas se vyskytnou podněty různých spolků na přezkum vydaných rozhodnutí.

Činnost úřadu je kontrolována Památkovou inspekcí ministerstva kultury, zhruba 1x za 2 roky. V budoucnu mají tyto kontroly probíhat co 3 roky. Ministerstvo kultury řeší přezkumy rozhodnutí. Procesní stránku řízení pak kontroluje Odbor kontroly a sdílených služeb Krajského úřadu Moravskoslezského kraje.

Dopad reforem veřejné správy po roce 1990 hodnotí jako dvojznačný. Na jedné straně došlo ke zvýšení právního povědomí úředníků, kdy dříve se na okresech řešila především věcná stránka a na formální správnost rozhodnutí se příliš nedbalo.

Ve velkých městech se situace zlepšila, neboť úředníci lépe znají své památky. V menších obcích je to naopak problematické, neboť tam se úředník nemůže věnovat na plný úvazek pouze památkové péči a má přidělené i jiné agendy. Kompenzováno je to ale tím, že menší obce o své památky lépe pečují - roli hraje lokální patriotismus. Negativem je, že v první fázi reforem byly sníženy finanční zdroje na údržbu památek.

Nedostatek peněz je obecně zásadním problémem ovlivňujícím funkčnost systému památkové péče. Dalším problémem jsou nejasnost a nevymahatelnost zákona a vyhlášky. Totéž platí u památkových rezervací a zón, kde podmínky jejich ochrany jsou nejasně stanoveny a vymahatelnost je obtížná. Chybí jednoznačné vymezení toho, co má být chráněno. Důležité je to zejména proto, že v průběhu času se změnilo právní povědomí u majitelů památek, kteří jsou sebevědomější a případných nejasností dokážou využít.

Dvojkolejný systém památkové péče v České republice úřad nepovažuje za špatný. Výhodou je, že je obtížně zmanipulovatelný, neboť každou věc vidí více očí. Důležité je, aby každý v systému respektoval svou roli. NPÚ by měl být informačním zdrojem a důsledně informovat úředníky obcí a krajů o tom, co zjistili během svých výzkumů a o hodnotách chráněných území. Taky by měl s předstihem podávat návrhy na zápis památek do seznamu. Nevýhodou dvojkolejného systému je jeho náročnost na čas – řízení je problematické ve vztahu k dodržování správních lhůt. Slabinou památkové péče je potom archeologie, kterou občané nevnímají kladně.

Národní památkový ústav – Mgr. Michal Zezula

Role NPÚ v řízení vypadá následovně. Pokud vlastník zamýšlí obnovu památky, musí podle § 14 zákona toto předem konzultovat s NPÚ a vyžádat si závazné stanovisko výkonného orgánu. Žádost podá u výkonného orgánu (obce, kraje), který ji zašle na NPÚ. Pokud NPÚ odborné stanovisko nevyhotoví do 20 dnů, výkonný orgán může vydat závazné stanovisko bez jeho vyjádření. Ve složitých případech může NPÚ požádat o prodloužení lhůty, rozhodne o něm výkonný orgán.

Nejčastějším typem selhání památkové ochrany dle NPÚ je situace, kdy výkonný orgán nerespektuje odborný názor NPÚ. V takových případech by se výkonný orgán měl řídit správním řádem, a pokud nerespektuje odborné stanovisko NPÚ, měl by jej nahradit jiným odborným posudkem a nikoliv vlastní interpretací. K těmto případům dochází, protože výkonné orgány ve svém rozhodování vycházejí vstříc samosprávám, vlastníkům a jiným zainteresovaným subjektům. Příkladem může být výstavba

infocentra u archeoparku v Chotěbuzi – Podoboře. Již samotný archeopark je umístěn nevhodně přímo na archeologické lokalitě, což není v souladu s evropskými trendy, kde se volí lokalizace poblíž naleziště. Odporuje to i Maltské konvenci.⁹⁴ Kraj přesto plánoval vybudovat infocentrum na místě druhého valu hradiska. NPÚ tento záměr s odkazem na Maltskou konvenci odmítl. Krajský úřad přesto se stavbou souhlasil, když to odůvodnil odkazem na jiný článek úmluvy, který hovoří o informovanosti o památkách. Rozhodl tak i přesto, že byl ve střetu zájmů.

Případy, kdy stavbu během rekonstrukce znehodnotí majitelé, jsou méně časté. Existují i objekty, které nejsou chráněny. Památková péče však není účelovým nástrojem, který by bylo možno využívat, když hrozí demolice určité stavby. Měly by být chráněny příklady určitých typů budov. Někdy se je nedaří zapisovat do seznamu kulturních památek kvůli tlaku samospráv či vlastníků. Příkladem mohou být nádraží v Havířově a soubor textilních budov ve Frýdku – Místku.

Selhání ochrany není dle názoru NPÚ masovou záležitostí, většina vlastníků se o objekty řádně stará. Každé selhání je špatné, ale je otázkou, zda jiný systém by tomu zamezil. V případě zrušení dvojkolejnosti by NPÚ zřejmě byl omezen v možnostech nezávisle věc posoudit a byl by vystaven tlakům jako výkonný orgán.

NPÚ vydal v posledních třech letech tisíce odborných stanovisek, přesný počet by bylo možno zjistit ze spisové služby.

Případy, kdy správní orgán nerespektoval odborné stanovisko NPÚ nejsou masovou záležitostí, jedná se o procenta, nikoliv desítky procent.

Stejně tak není vedena evidence o porušení podmínek majiteli památek nebo investory. NPÚ však vykonává odborný dozor na stavbách, garanti území tyto případy sledují a případné odchylky jsou řešeny. Jedná se o výjimečné případy, kdy někdo staví jiným způsobem, než bylo uloženo v odborném stanovisku.

Územní odborné pracoviště NPÚ v Ostravě je kontrolováno z více stran. Generální ředitelství NPÚ kontroluje přezkoumatelnost a správnost výroků odborných stanovisek. Památková inspekce ministerstva kultury přezkoumává procesní stránku věcí a její zákonnost. NKÚ kontroluje hospodaření. Veřejnoprávní kontrolu hospodaření provádí i ministerstvo kultury. Spisy jsou kontrolovány archivní službou. NPÚ je rovněž vlastníkem památkových objektů a i z tohoto titulu je kontrolován.

⁹⁴ Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy, podepsaná dne 16. ledna 1992 ve Vallettě

První kontrolou NPÚ jsou však výkonné správní orgány památkové péče – obce a kraje, které pracují s odbornými stanovisky NPÚ.

Reformy po roce 1990 měly na oblast památkové péče zásadní vliv. Spíše negativní dopad mělo zrušení okresních úřadů. Ty byly centrálně řízeny a ve svých rozhodnutích se méně odchylovaly od odborných vyjádření NPÚ. Změna byla patrná. Vznik NPÚ měl pozitivní dopad na kvalitu a sjednocení postupů. Ke změně památkového zákona nedošlo a stále platí původní zákon z roku 1987, byť po mnoha novelizacích. Problémem je střet zájmu u samospráv, zejména u investic, které provádějí samy, nebo u těch, na nichž mají zájem. Jedná se o systémovou chybu.

Funkčnost systému památkové péče je sice ovlivňována vlivem politiků, developerů, reformů a dalšími, ale není to zásadní - památková péče není zcela ve vleku těchto vlivů. Jedná se o menšinu případů. Pozitivně je činnost památkové péče ovlivňována zájmem veřejnosti. NPÚ se snaží pracovat s veřejností, publikovat. Pokud má veřejnost informace, dokáže se zasadit o věc.

Dle názoru NPÚ nemusí být dvojkolejný systém nefunkční. Uvítal by však větší profesionalitu výkonné složky, jejíž úroveň je rozkolísaná v různých obcích. Stejně tak by NPÚ uvítal, kdyby se výkonná složka řídila jeho odbornými vyjádřeními a pokud ne, aby řádně odůvodnila, proč rozhodla jinak. Současnou úroveň komunikace, zejména s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje, nepovažuje NPÚ za optimální. U jiných výkonných orgánů je ale situace lepší. NPÚ připouští, že jeho vyjádření nemusí být bezchybná a orgán státní správy s nimi nemusí souhlasit, měl by však odůvodnit, proč tomu tak je. Pro pracovníky NPÚ je nezávislost na exekutivě výhodou, důležitá je však komunikace. Celkově se situace zlepšuje, lidé mají vztah k památkám. Před 15 – 20 lety nebyla brána v potaz architektura 50. – 60. let, historizující slohy, meziválečná architektura. Rozvoj občanské společnosti má pozitivní vliv a může být v určitých případech důležitější než vliv samotného zákona.

3.4.2 Rozhovor v PR

Největší změny oproti plánu nastaly u rozhovoru s pracovníkem památkové péče v Polsku. Předpokládal jsem provedení rozhovoru s pracovníkem Wojvodského úřadu ochrany památek v Katovicích, detašované pracoviště v Bielsku – Bialé (*Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach, Delegatura w Bielsku-Białej*), které se nachází nejbliž mého bydliště. Přes opakované žádosti o rozhovor zasláné na detašované

pracoviště a později i na centrálu v Katovicích, jsem neobdržel odpověď. Kontaktoval jsem tedy Wojvodský úřad ochrany památek v Krakově (*Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie*), který na žádost o rozhovor obratem odpověděl. Dne 28.4.2015 jsem se tedy sešel s ředitelem úřadu, **dr ing. arch. Janem Janczykowskim**, který zároveň zastává funkci Malopolského vojvodského konzervátora památek (*Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków*). Přes nutnost urazit větší vzdálenost k uskutečnění schůzky, tuto změnu považuji za užitečnou, protože z rozhovoru vyplynulo, že Krakov je městem s největším počtem památek v Polsku, s čímž se pojí vysoká odbornost orgánů památkové péče a bohaté zkušenosti s touto agendou.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie – dr ing. arch. Jan Janczykowski

Jak vyplynulo z odpovědi na úvodní otázku, v Polsku v současné době neexistují jednotné zásady pro vojvodské konzervátory památek, na základě kterých by přistupovali k žádostem vlastníků památek. Každý konzervátor proto aplikuje svoje zásady. Je připravován Celostátní program ochrany památek a péče o památky (*Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami*), který by tuto oblast měl upravit.

Obvyklý průběh řízení je následující. Žadatel předloží návrh rozsahu prací. Úřad ověří v archívu, zda jsou k budově dostupné dokumenty. Pokud navrhované práce vedou ke změnám stavby, úřad nařídí provedení archeologického průzkumu. Změny staveb nelze povolit u budov starších než z 19. století. Obvykle se postupuje tak, že žadatel předloží nejdříve projektovou koncepci, potom skicu a na závěr konečný projekt. Na základě projektu je vydáno konzervátorské povolení stavby, které je podkladem pro stavební úřad. V Krakově jsou časté žádosti o prohloubení sklepů. V těchto případech se vždy nařizuje archeologický průzkum. V případech kdy dojde k archeologickým nálezům, nelze stavbu povolit.

Systém památkové péče v Polsku je v současné době uspořádán následujícím způsobem:

V čele systému stojí Ministr kultury a národního dědictví (*Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego*), který kompetence památkové péče vykonává prostřednictvím generálního konzervátora památek (*Generalny Konserwator Zabytków*). Generální konzervátor je v postavení viceministra a je politickou figurou. K dispozici má na ministerstvu odbor ochrany památek (*Departament Ochrony Zabytków*). Dříve tento odbor vedl školení, tvořil předpisy, nyní je jeho aktivita

utlumená. Je však odvolacím orgánem pro vojvodské konzervátory památek a vede soudní spory s vlastníky památek či investory. Při ministerstvu působí *Hlavní konzervátorská komise (Główna Komisja Konserwatorska)*, poradní orgán, jehož stanoviska mají váhu názoru ministra kultury. Na vyřízení případů se však dlouho čeká. Komise vyřídí okolo 10 – 12 věcí ročně.

Vojvodští konzervátoři památek (Wojewódzki Konserwator Zabytków) – jsou prvoinstančním orgánem památkové péče v Polsku. Nevýhodou současného uspořádání je, že mají dvojí nadřízené. Po odborné stránce jsou podřízeni ministru kultury. Účty však skládají vojvodovi, do jehož administrativního aparátu jsou začleněni. Nedávno byla snaha toto upořádání změnit tak, aby vojvodští konzervátoři památek byli podřízeni pouze ministru kultury, ale návrh nebyl akceptován premiérem. Vojvodští konzervátoři památek mohou zřídit *detašovaná pracoviště (delegatury)*, která potom mají stejné kompetence, jako vojvodský konzervátor. V Krakovském vojvodství jsou zřízeny detašovaná pracoviště ve městech Tarnów, Nowy Sącz a Nowy Targ. Poradním orgánem pro vojvodského konzervátora je *Vojvodská rada ochrany památek (Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków)*, která má 10 členů, jmenovaných vojvodským konzervátorem památek. Tvoří ji experti v oblasti památkové péče a vojvodskému konzervátorovi rada pomáhá řešit složité situace. Vojvodský konzervátor památek řídí *Vojvodský úřad ochrany památek (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków)*. Krakovský úřad má celkem 54 zaměstnanců, což není dostačující počet. V samotném Krakově je okolo 2.000 památek, takže jen administrativní činnosti týkající se samotného města Krakova tvoří polovinu aktivit úřadu.

Mimo zákonem zřízený systém památkové péče stojí *Národní institut dědictví (Narodowy Instytut Dziedzictwa)*, který je expertní institucí poskytující rady generálnímu konzervátorovi památek. Institut není orgánem památkové péče. Vznikl transformací dříve existující *Kanceláře výzkumu památek*, která se později změnila na *Celostátní centrum výzkumu památek* s pracovišti ve vojvodstvích. Další změnou názvu pak vznikl *Národní institut dědictví*.

K případům selhání památkové péče dochází i v Polsku. Problémy jsou s vymahatelností rozhodnutí, neboť investoři je často neberou na vědomí a pokračují podle svých představ. Odvolací řízení je zdlouhavé a často neúspěšné pouze z formálních, procesních a nikoli meritorních příčin. Příklady nerespektování rozhodnutí investory byly uvedeny mimo zápis. Dalším problémem je nedostatek peněz na dotace na obnovu památek. Přestože Krakov má druhý největší rozpočet na tento

účel v Polsku, stačí pouze na pětinu potřeb. K dispozici je 5 mln PLN ročně, potřeba by bylo okolo 25 mln PLN ročně.

Nejčastějšími příčinami selhání ochrany je nedokonalost zákona. Není stanoveno, jak mají být chráněny urbanistické celky. To potom vede k problémům při povolování např. střešních nástaveb, kdy není jasné, co lze a co nelze povolit. Centrum Krakova je zvláště chráněno díky zápisu do seznamu světového dědictví UNESCO, nástavby tedy nejsou povolovány. Mimo centrum toto není regulováno.

Výhodou zákona je, že památku je možno zapsat v intervenčním režimu a potom může vojvodský konzervátor nařídít zastavení stavebních prací. Do 3 měsíců však musí následovat regulérní zápis památky.

System jako celek nefunguje špatně, přestože by některé věci mohly být vylepšeny. Selhávání památkové ochrany je obtížné, tíživé, ale neohrožuje systém jako celek.

Vojvodský úřad ochrany památek v Krakově každoročně vydá okolo 3.000 rozhodnutí, z toho v samém městě Krakove okolo 2.000 rozhodnutí. Kromě toho vydá okolo 800 - 900 usnesení. Příchozí pošta čítá okolo 20.000 písemností ročně, odchozí pošta okolo 22.000 písemností ročně. Týkají se zhruba 14.000 projednaných věcí. Úřad je tedy extrémně zatížen, když veškerou agendu vykonává pouze 54 zaměstnanců.

Stanovené podmínky nejsou respektovány ve zhruba 5% případech. Problémy jsou zejména s investory, kteří mají právníky, a obtížně se s nimi spolupracuje.

V Krakově je každoročně vydáno okolo 20 – 30 rozhodnutí, kterými je nařízeno opravit budovu. Pokuty většinou nejsou ukládány, protože řízení o nich se vlečou. Ani v trestních věcech nejsou ukládány přísnější tresty. Jako příklad může sloužit soudem udělená pokuta 2.000 PLN za poškození dřevěného zámečku, což byla pro majitele objektu bagatelní sankce. V oblasti udělování sankcí má silnější postavení stavební právo, kdy stavební úřady navíc disponují finančními prostředky na provedení oprav.

Významnou roli v oblasti památkové péče můžou hrát obecní nebo okresní samosprávy. V Krakově je *městskému konzervátorovi památek* delegovaná pravomoc na celé území města, s výjimkou historického centra. Centrum, které je zároveň chráněno jako památka UNESCO, je v kompetenci vojvodského konzervátora památek. Celkem v Malopolském vojvodství působí 3 městští konzervátoři – v Krakově, Zakopaném a v Olkuši. V dohledné době přibude ještě město Tarnov, které mělo zájem o svého konzervátora již dříve, ale bylo odmítnuto. Důvodem byl fakt, že účelem zřízení městského konzervátora památek byl záměr města obházet názory vojvodského

konzervátora a prosadit své investiční záměry. Aby bylo možno delegovat kompetence, musí být zajištěna nezávislost městského konzervátora na městské samosprávě. V současné době toto riziko v Tarnově již pominulo a městský konzervátor bude jmenován. Protikladem Krakova je Varšava, kde je celé území města v kompetenci městského konzervátora, který souhlasil s řadou kontroverzních investic. Problému si povšiml i generální konzervátor a proto bude sjednocen postup v případech delegování pravomocí na samosprávy. Ve Velkopolském vojvodství existují rovněž *okresní konzervátoři památek*. V praxi probíhá delegování pravomocí tak, že vojvoda uzavře dohodu se samosprávou. Vojvodský konzervátor památek pouze vyjadřuje souhlas s dohodou a dále již nemá možnost kontrolovat činnost městského konzervátora. Optimální by bylo uspořádání, ve kterém by vojvodský konzervátor památek byl odvolacím orgánem pro konzervátory samospráv.

Do oblasti památkové péče zasahují kompetenční spory s orgány ochrany přírody. Nejsou totiž jasně rozdělené kompetence, což vede např. k tomu, že na zámku Wiśnicz není možno pokácet stromy, jež se přiblížily ke zdem, protože na nich sídlí netopýři. Zpustlý zámecký park v Zatorze byl zase prohlášen za součást systému NATURA 2000 jako hnízdiště ptáků a tak není možno obnovit původní podobu zámeckého parku.

Funkce *společenského konzervátora památek* existuje, ale vzhledem k nedostatku odborných znalostí se na jejich činnost pohlíží s rezervou. Často jsou zneužívání pro politický boj se starosty.

Vojvodský úřad ochrany památek je kontrolován z více stran. Každoročně probíhá kontrola z úřadu vojvodství. Každé 2 až 3 roky kontrola z Ministerstva kultury, odboru ochrany památek, která má meritorní zaměření. Ve stejném intervalu pak kontrola z NIK (*Najwazsza Izba Kontroli*), obdoby Nejvyššího kontrolního úřadu v ČR. Kromě toho probíhají ještě kontroly z Ředitelství státních archivů, které se zaměřují na způsob archivace spisů v příručním archívu.

Dopad reforem po roce 1990 na systém památkové péče byl dvojitý. V prvním období pozitivní, neboť vojvodský konzervátor památek podléhal přímo ministru kultury, byla zřízena detašovaná pracoviště (Tarnów, Nowy Sącz, Nowy Targ). V období po roce 2003, od účinnosti nového památkového zákona, se situace poněkud zhoršila. Vojvodský konzervátor byl nově podřízen i vojvodovi. Pozice Generálního konzervátora památek, který je nově i viceministrem, se stala politickou, a je obsazována na základě koaliční dohody, bez ohledu na odbornost. Tento stav je

nevyhovující a připravuje se nový zákon, o kterém se bude diskutovat na kongresu ve Varšavě letos na podzim. Důraz bude kladen na oddělení ochrany památek od politiky.

Přes všechny nedostatky se situace v oblasti ochrany památek zlepšila. K dispozici je více finančních prostředků. Do roku 2000 Vojvodský úřad ochrany památek v Krakově disponoval přibližně 800.000 PLN ročně, nyní je to zhruba 5 mln PLN ročně. Do činnosti úřadu politici zasahují pouze velice umírněně, spíše jen sugerují návrhy, než by je kategoricky vynucovali. Žádoucí by přesto bylo získat větší nezávislost na vojvodství a být podřízen pouze Generálnímu konzervátorovi památek. Problémy naopak vzrostly s investory, kteří mají více peněz a chtějí realizovat své představy, často formou radikálních přestaveb. Problematické je i využití unijních peněz, kde u projektů jsou pevné termíny realizace, což nevyhovuje v případě obnovy památek, která vyžaduje čas. Příkladem je obnova zámku Piesková Skála, která musí být dokončena v termínu, aby bylo možno získat dotaci.

Pro optimální fungování systému by bylo potřeba provést několik změn. Vojvodští konzervátoři památek by měli být podřízeni pouze ministru kultury, protože pak nebudou vystaveni nátlakům v terénu. Zákon by měl být změněn tak, aby byl jasný a čitelný. Posíleny by měly být personální stavy úřadu i prostředky na odměňování, neboť nyní jsou platy podprůměrné. Zvýšit by se měl i objem peněz na obnovu památek. Po finanční stránce je na tom Krakov poměrně dobře, neboť má k dispozici peníze z kanceláře prezidenta Polské republiky, které směřují do *Národního fondu obnovy Krakova*. Jedná se o 30 až 50 mln PLN ročně, o jejichž využití rozhoduje *Společenský výbor obnovy památek Krakova*. Malé obce však mají problém získat finanční prostředky.

3.4.3 Rozhovor ve SR

Jako zástupce slovenských orgánů památkové péče jsem zvolil *Krajský pamiatkový úrad Žilina*. Na žádost o provedení rozhovoru s některým z pracovníků úřadu reagoval pan **Doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc.**, ředitel *Krajského památkového úřadu Žilina*. Schůzka se uskutečnila v jeho kanceláři dne 23.4.2015.

Krajský pamiatkový úrad Žilina – Doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc.

V úvodu rozhovoru byly ujasněny odlišnosti v organizačním uspořádání a v průběhu správních řízení na Slovensku.

Do roku 2002 byl systém uspořádán podobně jako v ČR, byl duální. Od roku 2002 došlo k transformaci původního památkového ústavu na památkový úřad. Jako takový získal kompetence státní správy. Od roku 2002 došlo také ke změně klasifikace památek. Dříve byly rozděleny na *kulturní památky* a *národní kulturní památky*, od roku 2002 jsou všechny klasifikovány jako *národní kulturní památky*.

Typický průběh správního řízení je následující. Vlastník předloží krajskému památkovému úřadu záměr obnovy památky nebo úpravy nemovitosti v chráněném území, jehož přílohou musí být list vlastnictví. Úřad jedná vždy s vlastníkem. K předloženému záměru krajský památkový úřad vydá rozhodnutí, ve kterém stanoví podmínky, za kterých jej lze realizovat. Často je to podmíněno zpracováním průzkumu, architektonické studie, projektové dokumentace. Proti rozhodnutí se může vlastník do 15 dnů odvolat. Pokud odvolání není vyhověno v autoremeduře, postupuje se k vyřízení Památkovému úřadu SR v Bratislavě. Rozhodnutí o záměru platí 3 roky. V některých případech je již podkladem pro vydání rozhodnutí stavebním úřadem, což se vyznačí v závěrečné části rozhodnutí o záměru tak, aby stavební úřad věděl, že již může vydat stavební povolení. Je-li v rozhodnutí o záměru stanovena povinnost zpracovat dokumentaci, vlastník je povinen tuto dokumentaci předložit KPÚ, který ji posoudí. Pokud je dokumentace vyhovující, KPÚ vydá závazné stanovisko, které již ale není vydáváno v režimu správního řízení. Závazné stanovisko je pak podkladem pro řízení stavebního úřadu. Pokud projekt nevyhovuje, v závazném stanovisku se uloží povinnost jej změnit, přepracovat. Rozhodnutí stavebního úřadu je finálním rozhodnutím ve věci a nemůže být vydáno bez závazného stanoviska KPÚ.

V současné době tvoří systém státní památkové péče na Slovensku tyto orgány:

Ministerstvo kultury SR (*Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*) – je nejvyšším orgánem v oblasti památkové péče. Jeho součástí je Památková inspekce, která kontroluje jak vlastníky památek, tak orgány památkové péče. Při ministerstvu kultury působí Komise na ověřování odborné způsobilosti. Ministerstvo je dále jediným subjektem, který může rozhodovat o prostředcích z grantového fondu „*Obnovme si svoj dom*“, což vede k centralizaci rozhodování o přidělování dotací.

Památkový úřad SR (*Pamiatkový úrad Slovenskej republiky*) – centrální úřad, jeho zřizovatelem je Ministerstvo kultury SR. Jedná se o druhostupňový úřad

památkové péče, v jehož kompetenci je od roku 2002 prohlašovat objekty za národní kulturní památky. Zároveň zajišťuje péči o památky UNESCO.

Krajský památkový úřad (*Krajský pamiatkový úrad*) – v současné době je na Slovensku 8 krajských památkových úřadů, v každém kraji jeden. Jedná se o prvostupňový úřad, který vykonává veškerou činnost a jedná s vlastníky. Připravuje rovněž návrhy na prohlášení objektů za národní kulturní památky, o kterých potom rozhoduje Památkový úřad SR. V kompetenci každého ředitele je zřídit detašovaná pracoviště tak, aby byl úřad dostupný i na odlehlejších místech, nebo tam, kde je větší výskyt památek a vlastníci by museli dojíždět do krajského města. Úřad se potýká s nedostatkem personálu. Při jeho zřízení se počítalo, že vznikne administrativní oddělení, k tomu však nedošlo a proto se část odborných pracovníků musela specializovat na projednávání porušení předpisů.

K selháním památkové péče dochází i na Slovensku. Důvody jsou podobné jako v ČR, s tím, že nemůže dojít k tomu, že správní orgán rozhodne jinak, než doporučila odborná organizace, protože od roku 2002 již toto uspořádání neexistuje. Nejčastějším případem selhání ochrany na Slovensku je to, že občané nerespektují rozhodnutí KPÚ, buď úplně, nebo částečně. Plyne to z obecně nízkého respektu k zákonu a nedostatečné vymahatelnosti práva. Dalším problémem je pozdní zapisování kulturních památek do seznamu. To však pramení z nedostatečného personálního obsazení úřadu, který zaměstnává pouze 25 pracovníků, z čehož se odborné problematice věnuje přibližně 15 specialistů. Úřad má k dispozici pouze 3 vozidla o průměrném stáří 12 let. Není tedy fyzicky v sílách úřadu zmapovat všechny památky v jeho územním obvodu a zpracovat návrhy na zápis do seznamu národních kulturních památek. Problémy pramení i ze slabého vztahu veřejnosti ke kulturním památkám.

Selhávání památkové ochrany je spíše individuálním problémem jedinců, než chybou celého systému. Systém jako celek je nastaven dobře, má však určité slabiny. Největší slabinou je nedostatečné financování. Finanční prostředky by měly být k dispozici i na KPÚ, tak aby tyto úřady mohly přispívat vlastníkůům na provedení výzkumů. Problémem jsou i zvyklosti pracovníků památkové péče, kdy u starší generace přetrvává nechuť předepisovat výzkumy památek.

Krajský památkový úřad v Žilině vydá ročně 250 - 300 meritorních rozhodnutí. Z toho v přibližně 10% dojde k nedodržení stanovených podmínek vlastníky. Projednáno je každoročně okolo 10 případů porušení podmínek. Nejčastějším projednávaným případem je nedodržení podmínek rozhodnutí, nebo zahájení prací

načerno, bez rozhodnutí. Ministerstvu kultury jsou hlášeny pouze projednané správní delikty právnických osob.

Obecní a krajské úřady a samosprávy nehrají žádnou roli při aplikaci zákona. Nesmějí hovořit do obnovy památek – nemají k tomu kompetence. Často jsou však vlastníky památek, nebo mohou poskytovat vlastníkům finanční podporu na obnovu. Nevýhodou je, že stavební úřady sídlí na obcích, jako přenesené orgány státní správy.

Do oblasti památkové péče oficiálně nezasahují žádné další subjekty. Někdy se snaží lobovat politici v zájmu prosazení určitých projektů. Pro činnost úřadu je však osvobozující, že ani krajský památkový úřad ani Památkový úřad SR není součástí samosprávných orgánů, ale je samostatným státním orgánem.

Krajský památkový úřad je každoročně kontrolován Památkovou inspekcí ministerstva kultury. Kromě toho kontroly po metodické stránce provádí i Památkový úřad SR. Správnost vedení spisů kontroluje prokuratura.

Dopad reforem veřejné správy na oblast památkové péče byl zásadní. Hlavní změnou bylo získání pravomocí specializovaného orgánu státní správy v oblasti památkové péče od roku 2002, kdy dosavadní památkový ústav byl transformován na krajské památkové úřady a Památkový úřad SR.

Činnost systému památkové péče na Slovensku zásadním způsobem ovlivňuje spolupráce se samosprávou a jejím vedením a ochota těchto subjektů spolupracovat. Nedostatkem je neexistence městských architektů nebo jejich nejasné kompetence v místech, kde jsou jejich pozice zřízeny. Slabinou je rovněž organizační začlenění stavebních úřadů na obce a jejich personální obsazení, které není dostatečně odborně zdatné. Optimální by bylo zařadit stavební úřady na úroveň okresů.

Celkově není možno systém památkové péče hodnotit jako špatný. Potřeboval by se však dostat na úroveň systému ochrany přírody, který má silnou tradici. Nezbytné je personální posílení krajských památkových úřadů tak, aby bylo možno vytvořit složku administrativní a odbornou, každou specializovanou na svojí činnost. Pomohlo by rovněž přerozdělení financí na dotace z centra na regiony. Posíleno by mělo být i odměňování tak, aby zaměstnanci měli odpovídající plat, který by nalákal i odborníky. Nutné je i omlazení vozového parku.

3.4.4 Vyhodnocení zjištěných skutečností

Rozhovory s pracovníky památkové péče ve zkoumaných zemích bylo zjištěno, že příčiny selhávání ochrany památek leží jinde, než jen v samotném organizačním

systemu památkové péče. Přestože v každé zemi je systém uspořádán odlišně, ve všech dochází k jeho selháním, byť v každé z jiných důvodů. Společným pro všechny země je zjištění, že se nejedná o zásadní nedostatek systému, který by ohrožoval samotnou jeho podstatu, ale spíše o okrajovou nebo menšinovou záležitost. Celkový negativní obraz je zveličován médií, které obšírně referují o neúspěších, ale pomíjejí pozitivní příklady. Podle všech dotazovaných pracovníků se však většina věcí v oboru památkové péče daří a i vývojový trend je pozitivní. Všichni dotazovaní pracovníci uvedli, že systém památkové péče v zásadě funguje uspokojivě, byť v každém z nich je prostor pro další zlepšování činnosti. Společným znakem všech systémů je jejich podfinancování a v Polsku i na Slovensku rovněž slabé personální obsazení. Informacemi zjištěnými rozhovorem v Polsku byla částečně potvrzena domněnka z kapitoly 3.2.4, totiž že jednotlivé články systému mohou být vystaveny politickým tlakům ze strany vojvodů a ministerstva. Zjištěn byl i nový, nepředpokládaný fenomén, a to snaha samospráv nominovat své městské, okresní konzervátory, s cílem obházet působnost vojvodského konzervátora památek. Všichni dotazovaní pak zdůraznili důležitost komunikace, a to jak mezi orgány památkové péče a vlastníky památek či investory, tak v případě České republiky i mezi jednotlivými složkami památkové péče. Velký důraz byl kladen také na jasné vymezení kompetencí jednotlivých složek systému a jejich striktní dodržování. Zdrojem problémů ve všech zkoumaných zemích je nejasné vymezení chráněných hodnot a způsobů jejich ochrany, buďto přímo zákonem, nebo prováděcími předpisy. V České republice se to týká zejména ochrany objektů v památkových zónách nebo památkových rezervacích. Dopad reformy v období od roku 1990 byl všemi hodnocen ambivalentně, kdy v některých oblastech přinesly pozitivní vývoj, jako profesionalizaci činnosti či více zdrojů určených památkové péči, v jiných však byly krokem zpět, jako v převodu kompetencí výkonných orgánů památkové péče z okresních úřadů na obce s rozšířenou působností, kde zejména v menších obcích není tato problematika dostatečně odborně zajištěna. Společným problémem ve všech zemích je vymahatelnost práva. Složitá procedury správního řízení a zdouhavé odvolací řízení vedou k tomu, že řadu objektů se nepodaří včas zapsat do seznamů kulturních památek. Nedaří se taky postihovat případné pachatele porušení předpisů, nebo osoby, které ignorují rozhodnutí správních orgánů památkové péče. Bylo také zjištěno, že systémy kontroly ve všech zemích vykazuje společné znaky. Orgány památkové péče jsou kontrolovány ze strany svých zřizovatelů – ministerstev kultury, hospodaření kontrolují centrální kontrolní autority obdobné NKÚ, případně kontrolní orgány územních samosprávných celků. Lze

shrnout, že samotnou změnou zákona a na ní navazující změnou organizačního uspořádání systému, k pozitivní změně v činnosti nemusí dojít. V Polsku a na Slovensku byl systém po roce 2000 změněn, avšak k jeho selháním přesto dochází. Podařilo se sice odstranit některé příčiny selhávání památkové péče, jako např. vymizení problému nerespektování odborných stanovisek výkonnou složkou památkové péče na Slovensku po zrušení duálního systému, avšak objevily se nové problémy vyžadující řešení, jako je nedostatek personálu a finančních zdrojů. Jako klíčové se jeví budování vztahu vlastníků objektů k chráněným hodnotám tak, aby je chápali jako přidanou hodnotu jejich vlastnictví a nikoliv jako prvek omezující možnost volně nakládat se svým majetkem. Důležitá je rovněž komunikace s veřejností, která může sehrát pozitivní roli, pokud některý článek systému selže, nebo pokud vlastník nerespektuje rozhodnutí orgánu památkové péče. Tlak veřejného mínění může donutit majitele památkově chráněného objektu jednat, jak se to stalo např. v případě chátrajících lázní Kyselka.⁹⁵

3.5 Shrnutí poznatků a navrhovaná opatření

Po porovnání systému ochrany památek ve třech zkoumaných zemích, se mi jako největší výhoda systému v České republice jeví jeho hustá organizační síť, která ve výkonné složce sahá až na úroveň obcí z rozšířenou působností. To znamená, že území státu pokrývá mnohem hustěji, než v Polsku a na Slovensku, kde tyto orgány působí ve vojvodských či krajských městech a síť detašovaných pracovišť je zřízena pouze do úrovně bývalých vojvodských měst (v Polsku), nebo bez zřetelného systému, jen v několika jiných než krajských městech (na Slovensku). Rovněž síť pracovišť Národního památkového ústavu jako odborné organizace, pokrývá území České republiky hustěji než v sousedních zemích, kde obdobné subjekty buď neexistují (na Slovensku), případně nemají pracoviště v regionech (*Národní institut dědictví* v Polsku). Z těchto informací lze dovodit, že v českém systému státní památkové péče existuje značný odborný potenciál, spočívající v personálním obsazení jednotlivých orgánů a organizací. Nepřímo to ostatně vyplývá i z provedených rozhovorů, kdy jak v Polsku, tak na Slovensku byla zmiňovaná personální poddimenzovanost památkových úřadů. Takovéto stížnosti u dotazovaných složek památkové péče v České republice nezazněly.

⁹⁵ *Městský soud v Praze: Označit Mattonku za devastátory kulturního dědictví bylo trefné!*, [online], Asociace sdružení pro ochranu a rozvoj kulturního dědictví ČR, [cit. 8.5.2015]

Největším nedostatkem systému v České republice je jeho roztržičnost, ze které vyplývá i rozmělnění odpovědnosti za konečná rozhodnutí. Rozdělení kompetencí na dvě paralelní větve může vést k tomu, že rozhodování v každé z nich se teoreticky může dostat do extrémních poloh. Odborná složka vyjádří nesouhlas s jakýmkoliv zásahem do historické hmoty, nemůže jej však fakticky prosadit. Výkonná složka pak musí zohledňovat mnohdy oprávněné zájmy majitele či investora, který chce objekt dále využívat, což bez rekonstrukce není možné. Proto nerespektuje nebo upravuje názor složky odborné, a na základě podkladů investora nebo vlastní úvahy vydává rozhodnutí, jež není v souladu s odborným vyjádřením NPÚ. Je z podivem, že zákonná úprava připouští možnost takovýchto odchylek při rozhodování, od původně vydaných odborných vyjádření. Za této situace dochází fakticky k promrhání odborného potenciálu, kterým systém státní památkové péče disponuje.

Všichni dotazovaní pracovníci památkové péče zdůrazňovali nutnost vzájemné komunikace a uzavírání kompromisů při úpravách památkové chráněných objektů. Nedostatek komunikace mezi jednotlivými složkami památkové péče v České republice může pramenit z toho, že NPÚ jako odborné organizace, není účastníkem správního řízení. NPÚ pouze vydá svoje odborné stanovisko, doručí ho výkonné složce památkové péče a dále do řízení není oprávněna nijak zasahovat. Nesouhlasí-li se zněním vydaného rozhodnutí, může podat návrh na jeho přezkoumání ministerstvu kultury. Samotný návrh však nemá odkladný účinek a nemůže zabránit nabytí právní moci rozhodnutí, pokud se žádný z účastníků řízení neodvolá. Toto postavení odborné organizace se mi jeví jako nevhodné.

Aniž by bylo nutno měnit dvojkolejné organizační upřádání systému památkové péče, bylo by možno jeho činnost dle mého názoru zlepšit tím, že odborné organizaci bude automaticky, ze zákona, uděleno postavení *účastníka řízení*. Z tohoto postavení pramení možnost vyjadřovat se v průběhu řízení k návrhům majitele objektu, znaleckým posudkům třetích stran i procesním rozhodnutím orgánu památkové péče. V neposlední řadě pak z tohoto postavení vyplývá oprávnění odvolat se proti vydanému rozhodnutí, s odkladným účinkem na jeho vykonatelnost. Udělením postavení účastníka řízení by se NPÚ jako odborná organizace, stala jakýmsi „*advokátem památek*“, které se samy nedokážou bránit. Její postavení by bylo podobné tomu, které má *orgán sociálně-právní ochrany dětí* v řízeních týkajících se zájmů nezletilých.⁹⁶ V každém

⁹⁶ *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*, [online], Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 8.5.2015]

případě by se tak rozšířil prostor pro komunikaci mezi odbornou organizací, výkonným orgánem a majitelem památky či investorem. Jak během rozhovorů všichni pracovníci památkové péče potvrdili, proběhne-li tato diskuse před vydáním rozhodnutí a najde-li se konsenzus, již se prakticky nestává, že by podmínky stanovené rozhodnutím nebyly majitelem památky či investorem dodrženy.

Další možnost zlepšení situace pak pramení z posílení financování této oblasti. Mělo by se však jednat o peníze, které nebudou podmíněny splněním harmonogramů a dodržáním termínu oprav. Jak vyplynulo z rozhovorů, tyto „*rychlé opravy*“ mohou v konečném výsledku napáchat více škod, než ponechání věcí v původním stavu. Nedostatek času vede k ničení archeologických nalezišť i k urychleně prováděným restaurátorským pracím, se všemi negativními dopady na kvalitu. Za současných podmínek se proto jako nevhodné jeví používání financí ze strukturálních fondů EU. Optimální by proto bylo posílit již existující dotační programy ministerstva kultury, případně zřídit speciální nové, které by neměly jako hodnotící kritérium rychlost provedení oprav a nejnižší cenu, ale dodržení tradičních technologií, včetně respektování vlivu sezónních klimatických podmínek a kvalitu provedení prací.

Poslední možností pak je vzdělávací a popularizační práce s veřejností, aby se změnilo vnímání památek a nedocházelo k situacím, kdy historické budovy ustupují obchodním centrům, jak tomu bylo v Žilině. Tento problém naštěstí v České republice není tak palčivý jako o okolních zemích. Rozhovory bylo zdokumentováno, že vztah k památkám se mění k lepšímu a za cenné začínají být považovány i objekty, které před několika lety nikdo nepovažoval za nutné chránit. Příkladem může být revitalizace dolní oblasti Vítkovic, která byla před několika lety považována za hromadu starého železa vhodnou k sešrotování a nyní je čtvrtým nejnavštěvovanějším turistickým cílem v České republice.⁹⁷

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, proč dochází k selhávání památkové ochrany u řady objektů i přesto, že v České republice je zřízen rozsáhlý systém státní památkové péče. Ověřována byla hypotéza, zda příčina těchto selhání neleží

⁹⁷ Přetahovaná o turisty: Ostravské ocelové město dohání pražský akvapark, [online], iDNES.cz, [cit. 8.5.2015]

v organizačním uspořádání tohoto systému. Proto byly srovnány systémy organizace státní památkové péče v České republice, v Polsku a na Slovensku. Srovnány byly jak po formální stránce, na základě znění příslušných ustanovení zákonů o památkové péči v jednotlivých zemích, tak po stránce praktického fungování a účinností těchto systémů, a to rozhovory s pracovníky památkové péče ve zkoumaných zemích.

Výzkumem bylo zjištěno, že samotné organizační uspořádání nemá rozhodující vliv na účinnost jednotlivých systémů. Ve všech zemích byly systémy hodnoceny jako uspokojivě fungující, s možností dalších zlepšení. Významnější vliv na jejich účinnost tak má, dle zjištění, precizní právní úprava jejich působností a důkladné vymezení kompetencí jednotlivých složek systému, přesné vymezení hodnot, jež mají být chráněny i způsobů, jakým tato ochrana má být uplatňována. Velký důraz byl rovněž kladen na komunikaci mezi vlastníky kulturních památek a orgány památkové péče i na vzájemnou komunikaci mezi jednotlivými složkami systému státní památkové péče. Významný je rovněž vliv rozvoje občanské společnosti, díky kterému dochází k uvědomování si hodnoty památek pro společnost, jenž může být pro fungování systému památkové péče dokonce významnější, než samotné znění zákona.

Vzhledem k tomu, že v Polsku i na Slovensku došlo k radikální reformě systému státní památkové péče a přesto dochází k selhávání ochrany, není žádoucí tuto náročnou a nákladnou reformní cestu následovat. V českém systému památkové péče se jako postačující opatření ke zlepšení jeho účinností jeví možnost upravit postavení Národního památkového úřadu, jako odborné organizace tak, aby byla automatickým účastníkem správních řízení. V těchto řízeních by po celou dobu vystupovala jako svého druhu „advokát památek“, se všemi procesními právy z postavení účastníka řízení pramenícími, včetně možnosti podat odvolání proti rozhodnutí správního orgánu. Správní řízení by se tak stalo platformou pro hledání konsenzu mezi zájmy státní památkové péče a požadavky majitelů kulturních památek.

Dalšího zlepšení funkce systému by bylo možno dosáhnout posílením financování této oblasti a vzdělávací a popularizačtorskou práci s veřejností.

Summary

The objective of this diploma thesis was to find out the reasons of the historical sights protection failures at a number of objects, despite an extensive state sights care system has been established in the Czech Republic. The hypothesis, whether the cause of those failures consists in organizational structure of the system has been verified. Therefore, the systems of the organization of the state sights care in the Czech Republic, Poland and Slovakia have been compared both formally, according to the relevant provisions of the legislation on the sights care in the particular countries, and according to their practical functionality and effectiveness by holding interviews with the representatives of the sights care in the researched countries.

By the research it has been found out that the organizational structure itself is not the key factor of the individual systems effectiveness. The systems have been assessed as satisfactory with a potential for further improvements. According to the research, the precise legal framework of their scope of activities and clearly defined competences of the individual system actors, the exact definition of the values to be protected as well as the methods by which the protection is to be applied are the more significant factors. The great emphasis has also been placed on communication between the owners of the cultural sights and the sights care institutions and the mutual communication between the individual actors of the system of the state sights care, too. The civic society development seems to be significant as well, as it may influence the awareness of the sights values for the society, which may be even more significant for the functionality of the sights care system than the law itself.

Since in Poland and Slovakia the system of the state sights care has been reformed radically and the failures of the protection still occur, it is not worth following such a difficult and costly reform path. For the improvement of the effectiveness of the Czech system of the sights care, to amend the role of the National Historical Sights Institute as an expert institution, so that it can be a party of the administrative proceedings automatically, seems to be a sufficient measure. The Institute would participate in the proceedings as the “advocate of the sights“ having all the procedural rights deriving from the role of a party of the administrative proceedings, including the possibility to appeal against decisions of an administrative authority. Then, the administrative proceedings would be a platform for consensus building between the interests of the state sights care and the requirements of the cultural sights

owners. The further improvement of the functionality of the system could be achieved by the financial injections in this area and the educational and awareness-raising activities with the public.

Použitá literatura

□ *Odborná literatura*

ŠIROKÝ, Jan. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5.

HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2003. 195 s. ISBN 80-86395-86-3.

HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 242 s. ISBN 9788074785610.

NOVÁK, Miroslav a Lubomír BROKL. *Úvod do studia politiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 783 s. ISBN 9788074190520.

HOÓS, J., A KOL., *Veřejná správa a řízení ve veřejné správě: přístupy a reformy*, In: POTŮČEK, M. A KOL., *Veřejná politika*, 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), dotisk 2010, 396 s., IBSN 978-80-86429-50-2.

Státní kulturní politika 2009 - 2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009, 105 s. ISBN 978-80-86310-83-1.

KIBIC, Karel a VOŠAHLÍK, Aleš. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 349 s. ISBN 978-80-87104-88-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

KELLER, Jan. *Sociologie byrokracie a organizace*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, c1996, 191 s. ISBN 80-85850-15-x.

SZMYGIN, B. A KOL., *SYSTEM OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE – ANALIZA, DIAGNOZA, PROPOZYCJE*, 1.vyd., Lublin – Warszawa: Politechnika Lubelska, Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawa, Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, 2011, 186 s., IBSN 978-83-62596-54-6.

YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage, 2003, xvi, 181 s. ISBN 0-7619-2553-8.

□ ***Zákony, vyhlášky a mezinárodní úmluvy***

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších změn

Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568, Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. z 19. decembra 2001 o ochrane pamiatkového fondu

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), podepsána v rámci UNESCO v Paříži dne 16. 11. 1972, v platnost vstoupila dne 17. 12. 1975.

Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy, podepsaná dne 16. ledna 1992 ve Vallettě

□ ***Ostatní informační zdroje***

Dvanáct českých divů světa, [online], České dědictví UNESCO, dostupné na: <http://www.unesco-czech.cz/>, [cit. 6.2.2015]

Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče, [online], Ministerstvo kultury, dostupné na: <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/narodni-pamatkovy-ustav/narodni-pamatkovy-ustav-jako-odborna-organizace-statni-pamatkove-pece-18056/>, [cit. 3.3.2015]

Remont to czy dewastacja, [online], Gazeta codzienna, dostupné na: <http://gazetacodzienna.pl/node/85630>, [cit. 3.3.2015]

Jsme na tom v České republice o mnoho lépe?, [online], Hrady.cz, dostupné na: http://www.hrady.cz/index.php?p=vox_list&articleID=252&VoxYear=2006, [cit. 3.3.2015]

Kvůli demolici Štvanice čelí radní Udženija trestnímu oznámení, [online], Archiweb.cz, dostupné na: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=7242&type=1>, [cit. 3.3.2015]

Batovské budovy ve Zlíně jdou k zemi, nahradí je obchodní centrum, [online], iDnes.cz, dostupné na: http://zlin.idnes.cz/bourani-batovskych-budov-ve-zline-zacalo-fpq-/zlin-zpravy.aspx?c=A131223_160206_zlin-zpravy_ras, [cit. 3.3.2015]

Ministerstvo kulturního barbarství, [online], Literární noviny, dostupné na: <http://literarky.cz/komentare/ostatni/18565-ministerstvo-kulturniho-barbarstvi>, [cit. 3.3.2015]

Chronologie kauzy zamýšlené demolice domu na Václavském náměstí + dokumenty, [online], Klub Za starou Prahu, dostupné na: <http://www.zastarouprahu.cz/aktuality/115-chronologie-kauzy-zamyslene-demolice->

domu , [cit. 3.3.2015]

UNESCO, [online], Národní památkový ústav, dostupné na: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/> , [cit. 3.3.2015]

Co je to „státní památková péče“?, [online], Městský úřad Chrudim, dostupné na: <http://www.chrudim.eu/chci-zaridit/spravni-agendy/pamatkova-pece/co-je-to-statni-pamatkova-pece-.html> , [cit. 3.3.2015]

Činnost odboru památkové péče, [online], Ministerstvo kultury, dostupné na: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=427> , [cit. 3.3.2015]

Náplň činnosti oddělení památkové péče, [online], Středočeský kraj, dostupné na: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/kultura/napl-n-cinnosti-oddeleni-pamatkove-pece1>, [cit. 3.3.2015]

Základní informace, Přehled odborů jednotlivých úřadů obcí s rozšířenou působností, které vykonávají státní památkovou péči, [online], Moravskoslezský kraj, dostupné na: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/kultura/zakladni-informace-42046/> , [cit. 18.3.2015]

Pracoviště Národního památkového ústavu, [online], Národní památkový ústav, dostupné na: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pracoviste-npu/> , [cit. 18.3.2015]

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016, [online], Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dostupné na: http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/ogloszenia/2013/20130920Krajowy_program.pdf , [cit. 4.3.2015]

Krajské pamiatkové úrady, [online], Pamiatkový úrad SR, dostupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/krajske-pamiatkove-urady> , [cit. 5.3.2015]

Důl architektury, [online], Důl architektury, z.s., dostupné na: <http://www.dularchitektury.cz/> , [cit. 18.3.2015]

Stará fara a Žilinský hrad - dejiny, kauza, zbúranie, [online], Žilina Gallery Wiki, dostupné na: http://zilina-gallery.sk/wiki/Star%C3%A1_fara_a_%C5%BDilinsk%C3%BD_hrad_-_dejiny%2C_kauza%2C_zb%C3%BARanie , [cit. 24.4.2015]

Mesto Žilina » Cirkevné pamiatky » Stará fara Žilina, [online], Žilina Gallery, dostupné na: <http://zilina-gallery.sk/index.php?/category/577> , [cit. 24.4.2015]

Búranie žilinskej fary vyšetruje polícia, [online], Pravda.sk, dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/208116-buranie-zilinskej-fary-vysetruje-policia/>, [cit. 24.4.2015]

Zastavte garáže na Bratislavskom hrade, žiadajú aj architekti, [online], DenníkN.sk, dostupné na: <https://dennikn.sk/51192/po-historikoch-aktivistoch-sa-proti-garazi-na-hrade-buria-aj-architekti/> , [cit. 24.4.2015]

SOS Bratislavský hrad: Pre výstavbu garáží sa zdvihla vzbura, [online], Pluska.sk, dostupné na: <http://www.pluska.sk/regiony/bratislava/sos-bratislavsky-hrad-vystavbu-garazi-zdvihla-vzbura.html> , [cit. 24.4.2015]

MORAWIEC, Miroslav. *Organizace systému památkové péče v ČR*. Praha, 2014. Seminární práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 22 s.

Rekonstrukcja zamku, [online], Zamek Bobolice, dostupné na: http://www.zamekbobolice.pl/rekonstrukcja_zamku,35,pl.htm , [cit. 1.5.2015]

Městský soud v Praze: Označit Mattonku za devastátory kulturního dědictví bylo trefné!, [online], Asociace sdružení pro ochranu a rozvoj kulturního dědictví ČR, dostupné na: <http://www.zachrante-lazne-kyselka.cz/cz/aktuality/mestsky-soud-v-praze-oznacit-mattonku-za-devastatory-kulturniho-dedictvi-bylo-trefne-273> , [cit. 8.5.2015]

Legislativa a systém sociálně-právní ochrany, [online], Ministerstvo práce a sociálních věcí, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/14304> , [cit. 8.5.2015]

Přetahovaná o turisty: Ostravské ocelové město dohání pražský akvapark, [online], iDNES.cz, dostupné na: http://ostrava.idnes.cz/navstevnost-pamatek-v-cesku-d18-/ostrava-zpravy.aspx?c=A150202_2136327_praha-zpravy_mav , [cit. 8.5.2015]

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor - Magistrát města Karviné, Odbor stavební a životního prostředí (přepis poznámek)

Příloha č. 2: Rozhovor - Krajský úřad - Moravskoslezský kraj, Oddělení kultury a památkové péče (přepis poznámek)

Příloha č. 3: Rozhovor - NPÚ, územní odborné pracoviště v Ostravě (přepis poznámek)

Příloha č. 4: Rozhovor - Krajský pamiatkový úrad Žilina (přepis poznámek)

Příloha č. 5: Rozhovor - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie (přepis a překlad poznámek)

Příloha č. 6: Názory jednotlivých složek systému památkové péče v ČR, PR a SR na jeho funkčnost (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor - Magistrát města Karviné, Odbor stavební a životního prostředí (přepis poznámek)

Datum uskutečnění rozhovoru: 30.3.2015

Dotazovaná osoba:

Ing. Taťána Peřichová

Magistrát města Karviné

Oddělení stavebního úřadu

Odbor stavební a životního prostředí

Karola Šliwky 618

733 24 Karviná - Fryštát

Otázky pro MMK, odbor stavební a životního prostředí (výkonný správní orgán památkové péče v ČR):

- **Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?**
 - *Musí podle § 14 PZ požádat o záv. stanovisko orgán SPP – obec*
 - *1. Památka, kulturní památka - ke všemu, včetně movitých kulturních památek, taky park – kácení stromů*
 - *2. Památková zóna – rozlišeno podle zóny a ochranného pásma*
 - *Orgán napíše žádost na NPÚ o odborné vyjádření – mají 20 dní + možnost prodloužení*
 - *Orgán vydá buď formou rozhodnutí – pokud již nic neřeší stavební úřad*
 - *Nebo orgán vydá formou závazného stanoviska, které přebere stavební úřad a proti jeho rozhodnutí se lze odvolat*
 - *Pokud se odvolá, rozhodnutí se postoupí KÚ MSK, buď stavební úřad nebo orgán SPP na obci pošle na kraj*

- **Jaké jsou nejčastější typy a příčiny selhání památkové péče dle názoru MMK?**

(Předběžně byly identifikovány tři možné typy takového selhání:

 - Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici

- Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil
 - Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit
Existují ještě další typy selhání?)
 - *Stavební úřad nerespektoval záv. stanovisko a umožnil demolici, např. z důvodů bezpečnosti*
 - *Majitel začne něco dělat bez stanoviska! (nejčastější případ selhání)*
 - *Odborná organizace má často požadavky, které jsou v rozporu s ostatními zájmy*
- **Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?**
 - *Není závažný problém*
 - *Obecně se ochrana památek respektuje*
- **Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech, alespoň orientačně (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *Ročně cca 80 závazných stanovisek*
- **Existují případy, kdy Váš správní orgán rozhodl jinak, než ve svém odborném stanovisku doporučil NPÚ? Pokud ano, jaké jsou důvody a jak často k tomu dochází?**
 - *Relativně často, někdy drobnosti, někdy zásadní věci*
 - *Vychází to z toho, že požadavky jsou v rozporu se zákonem, nebo nerespektují zájmy investora*
 - *Pokud nepřeváží veřejný zájem, musí se dát přednost soukromému zájmu*
 - *V cca 80% je určitá změna, většinou drobnost*
 - *Zásadní odchylky asi 3x ročně*
- **Existují případy, kdy nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory?**
 - *Většinou k tomu nedochází*
 - *Předchází se tomu komunikací*

- **Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Není přehled*

- **Kolik přestupku a správních deliktů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším správním orgánem projednáno (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *Za poslední 3 roky to byly asi 3 přestupky/delikty*

- **Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných přestupků a správních deliktů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Ne*

- **Zasahují do oblasti památkové péče další subjekty (kromě NPÚ), pokud ano, tak jaké?**
 - *Politici – mají svou představu*
 - *K zásadním zásahům nedochází*

- **Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?**
 - *Kontroluje krajský úřad – správnost a formální postup*
 - *Teoreticky by mohla i památková inspekce, která může kontrolovat každého*
 - *NPÚ může dát přezkum závazného stanoviska*

- **Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 (zrušení okresů, zřízení krajů, vznik NPÚ, změny zákonů)?**
 - *Není zkušenost, pracovníci, kteří zažili, již zde nepracují*

- **Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?**
 - *Systém docela dobře funguje*

- *Mělo by se hlídat drobné památky lokálního významu, které nejsou nijak chráněny*
 - *Zásadním problémem je nedostatek peněz*
 - *V památkové zóně není příspěvek na obnovu budovy (plastová okna...), která není kulturní památkou*
-
- **Je dle Vašeho názoru současné dvojkolejné uspořádání systému státní památkové péče v ČR optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?**
 - *Je dobré, protože NPÚ není nikým tlačěn do ničeho a nastavuje laťku podle odbornosti a ne podle politických tlaků*
 - *Negativem pouze časová náročnost*

Příloha č. 2: Rozhovor - Krajský úřad - Moravskoslezský kraj, Oddělení kultury a památkové péče (přepis poznámek)

Datum uskutečnění rozhovoru: 15.4.2015

Dotazovaná osoba:

Ing. Jitka Koščáková

Vedoucí oddělení kultury a památkové péče

Krajský úřad Moravskoslezského kraje

28. října 117

702 18 Ostrava

Otázky pro KÚ MSK, oddělení kultury a památkové péče (výkonný správní orgán památkové péče v ČR):

- **Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?**
 - *O demolici kulturní památky nelze žádat, nejdříve MK vede řízení o zrušení ochrany*
 - *Vlastník dá žádost s náležitostmi, KÚ zašle NPÚ se žádostí o vyjádření*
 - *KÚ má znát stav památky*
 - *Na základě stanoviska NPÚ, vyjádření vlastníka, stavebně historického průzkumu, vydá KÚ závazné stanovisko, procesní rozhodnutí*
 - *NPÚ není účastníkem řízení*
 - *Majitelé NKP (národních kulturních památek) jsou i soukromí, firmy, kraj, obce*

- **Jaké jsou nejčastější typy a příčiny selhání památkové péče dle názoru KÚ MSK?**

(Předběžně byly identifikovány tři možné typy takového selhání:

 - *Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici*
 - *Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil*
 - *Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit*

Existují ještě další typy selhání?)

- *První typ – podle KÚ není selhání, ale balancování kompromisu*
 - *Orgán by měl být koordinátorem věci, zohlednit i zájmy občanů, ne maximalismus*
 - *Snaha o kompromis, který obětuje méně hodnotné ve prospěch schůdného řešení*
 - *Raději zachovat v nějaké míře teď, než nechat spadnout. V budoucnu je možno mít naději na opravu*
 - *Nejčastější příčinou je nedostatek kompromisu a pozdní zapsání do seznamu kulturních památek*
 - *Chybí systematická metodika co chránit*
- **Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?**
 - *Není okrajovou záležitostí, ale menšinovým problémem*
 - *Mediální obraz není objektivní, zveličuje extrémy*
 - *Většina věcí se podaří*
- **Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech, alespoň orientačně (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *Závazných stanovisek cca 20 – 25 ročně*
 - *Kromě toho odvolací rozhodnutí, vyjádření k územním plánům, přemístěním kulturních památek*
 - *Pokuty*
- **Existují případy, kdy Váš správní orgán rozhodl jinak, než ve svém odborném stanovisku doporučil NPÚ? Pokud ano, jaké jsou důvody a jak často k tomu dochází?**
 - *Poměrně často – jinak formulujeme podmínky – tak, aby bylo právně vymahatelné*
 - *Vždy je uvedeno proč – v odůvodnění*
- **Existují případy, kdy nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory?**

- *U NKP se většinou nestává, díky komunikací s vlastníky*
 - *U památek v působnosti ORP dochází častěji, řeší se pokutou*
 - *Pokud nemá vliv na hodnotu, tak se to v rámci kolaudace akceptuje – individuální posouzení*
- **Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Ne*
- **Kolik přestupku a správních deliktů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším správním orgánem projednáno (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *Někdy 4 – 5 deliktů ročně*
 - *Někdy nic*
 - *Průměrně 2 případy ročně*
 - *Odvolačí řízení cca 20 ročně – stanoviska atd., z toho deliktů 2 – 3 ročně*
- **Existuje u Vašeho správního orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných přestupků a správních deliktů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Ne*
- **Zasahují do oblasti památkové péče další subjekty (kromě NPÚ), pokud ano, tak jaké?**
 - *Podněty spolků na přezkum*
 - *Obecně nikdo nezasahuje*
- **Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?**
 - *Památková inspekce min. kultury – 1x za 2 roky*
 - *Nově bude 1x za 3 roky*
 - *Ministerstvo řeší přezkumy*
 - *Procesní stránku kontroluje Odbor kontroly a sdílených služeb KÚ*

- **Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 (zrušení okresů, zřízení krajů, vznik NPÚ, změny zákonů)?**
 - *Finanční zdroje byly sníženy*
 - *Zvýšilo se právní povědomí úředníků*
 - *Na okresech se řešila věcná stránka, ale nebyl důraz na formální záležitosti*
 - *Ve velkých městech (Ostrava, Opava, okresní města) byla reforma přínosná – znají lépe památky*
 - *Na menších obcích se památkáři neuvíží na plný úvazek, ale zase jim na památkách záleží – lokální patriotismus*

- **Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?**
 - *Nejasnost a nevymahatelnost zákona a vyhlášky*
 - *U památkových zón a rezervací – nejsou stanoveny hodnoty a vymahatelnost je obtížná*
 - *Chybí jednoznačné vymezení, co má být chráněno*
 - *Změna právního povědomí vlastníků – jsou sebevědomější*
 - *Nedostatek peněz*

- **Je dle Vašeho názoru současné dvojkolejné uspořádání systému státní památkové péče v ČR optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?**
 - *Co se týče lhůt – řízení je problematické*
 - *Špatný není – věc vidí více očí, není zmanipulovatelné*
 - *Památkáři z NPÚ by měli dávat řádné informace z průzkumů a o chráněných územích*
 - *NPÚ by mělo být informačním zdrojem a důsledně informovat úřady a zavčas zapisovat památky do seznamu*
 - *Každý by měl respektovat svou roli*
 - *NPÚ informovat úředníky obcí a krajů*
 - *Archeologie - Achillova pata památkové péče – lidé to nevnímají kladně*

Příloha č. 3: Rozhovor - NPÚ, územní odborné pracoviště v Ostravě (přepis poznámek)

Datum uskutečnění rozhovoru: 4.5.2015

Dotazovaná osoba:

Mgr. Michal Zezula

ředitel

Národní památkový ústav

územní odborné pracoviště v Ostravě

Korejská 12

702 00 Ostrava-Přívoz

Otázky pro NPÚ, ÚOP v Ostravě (odborná organizace památkové péče v ČR):

- **Jak probíhá standartní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?**
 - *Podle § 14 zákona, pokud vlastník zamýšlí obnovu památky, musí předem konzultovat s NPÚ a vyžádat si závazné stanovisko výkonného orgánu*
 - *NPÚ vydává odborná stanoviska*
 - *Obec, kraj zašle na NPÚ*
 - *NPÚ má 20 dnů na vyjádření, jinak výkonný orgán může vydat závazné stanovisko bez vyjádření NPÚ*
 - *Ve složitých případech lze požádat o prodloužení lhůty – povoluje výkonný orgán*

- **Jaké jsou nejčastější typy a příčiny selhání památkové péče dle názoru NPÚ Ostrava?**

(Předběžně byly identifikovány tři možné typy takového selhání:

 - *Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici*
 - *Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil*
 - *Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit*

Existují ještě další typy selhání?)

- *Ačkoli by měly být orgány nezávislé, v některých případech vycházejí vstříc samosprávám, vlastníkům a jiným zainteresovaným subjektům a nerespektují při tom odborný názor NPÚ a bez oponentního posudku vydají svoje závazné stanovisko*
 - *Měli by se řídit správním řádem, a pokud nerespektují odborné stanovisko NPÚ, měli by ho nahradit jiným odborným posudkem a ne vlastní interpretací*
 - *Příklad: archeopark v Podoboře (obec Chotěbuz) – halštatské a středověké sídlo – vybudován přímo na lokalitě – v Evropě se buduje poblíž a ne na lokalitě*
 - *Již je značně narušeno dlouhodobým archeologickým výzkumem a kraj za evropské peníze chtěl vybudovat infocentrum na místě druhého valu – NPÚ zamítl, krajský úřad si vzal z Maltské úmluvy jiný článek – o informovanosti – a povolil výstavbu ve střetu zájmu*
 - *Majitelé znehodnotí – není hlavní problém*
 - *Objekt nebyl chráněn – památková péče není nástroj účelový, když hrozí demolice, ale měly by být chráněny příklady určitých typů budov*
 - *Nedaří se zapsat kvůli tlaku samospráv či vlastníků, příkladem nádraží Havířov, soubor textilních budov ve Frýdku – Místku*
 - *Další typ selhání – neúdržba, chátrání – vlastník má objekt řádně využívat – pokud nemá využití, chátra, příkladem obchodní dům Ostravica*
- **Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?**
 - *Nejedná se o masovou záležitost, většina vlastníků se o objekty stará řádně*
 - *Otázka dvojkolejnosti – asi by NPÚ byl omezen v možnostech nezávisle věc posoudit a byl vystaven tlakům, pokud by byl výkonným orgánem*
 - *Každé selhání systému je špatné, otázka je, jestli jiný systém by tomu zamezil*
 - **Kolik odborných stanovisek NPÚ Ostrava každoročně vydal v posledních třech letech (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?**
 - *Jedná se o tisíce případů, bylo by nutno vyfiltrovat*

- **V kolika případech ročně nebyly podmínky uvedené v odborném stanovisku správním orgánem respektovány (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?**
 - *Nevedeme evidenci, v řádu procent, nikoliv desítek procent*
 - *Není masovou záležitostí*
 - *NPÚ má pouze možnost žádosti o přezkum na ministerstvo kultury*
 - *Příkladem Havířovské nádraží, textilky Frýdek – Místek, ministerstvo kultury rozhoduje na základě stanovisek NPÚ, kraje, vlastníka, samosprávy – mnohdy od někoho z nich nekvalifikované soudy při návrhu na prohlášení památek*

- **V kolika případech nebyly podmínky respektovány majiteli památek nebo investory (pokud je tento údaj NPÚ Ostrava znám)?**
 - *Není vedena evidence*
 - *Vykonáván odborný dozor, garanti území sledují a odchylky se řeší*
 - *Jsou to spíše výjimky, kdy někdo staví jinak, než bylo v odborném stanovisku*

- **Existuje u NPÚ Ostrava evidence (anonymizovaný přehled) vydaných stanovisek a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Není anonymizovaný přehled*
 - *Informace podle zákona č. 106/1999 Sb. je možno připravit*

- **Jakým způsobem je činnost NPÚ Ostrava kontrolována?**
 - *GŘ NPÚ – z této úrovně kontrola – přezkoumatelnost, výrok*
 - *Památková inspekce MK – přezkoumává proces a jeho zákonnost*
 - *NKÚ – hospodaření*
 - *Ministerstvo kultury – veřejnoprávní kontrola hospodaření*
 - *Spisy – kontrola archivní služby*
 - *NPÚ je kontrolován také jako vlastník památkových objektů*
 - *První kontrolou jsou výkonné orgány státní správy – obce a kraj*

- **Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 (zrušení okresů, zřízení krajů, vznik NPÚ, změny zákonů)?**

- *Zásadní – okresní úřady byly centrálně řízeny a méně se odchylovaly od odborných vyjádření NPÚ, změna byla patrná – spíše negativní dopad*
 - *Vznik NPÚ – pozitivní dopad na kvalitu, sjednocení postupů*
 - *Změna zákona neproběhla, stále platí starý zákon, byť po mnoha novelizacích*
 - *Samosprávy – vliv mají obce a kraje přes úřady*
 - *Sřet zájmů – systémová chyba – viz Havířovské nádraží*
 - *Problém zejména u investic obcí nebo něčeho na čem má samospráva zájem*
- **Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?**
 - *Ovlivňuje vše uvedené, ale není to zásadní, památková péče není zcela ve vleku těchto vlivů*
 - *Jedná se o menšinu případů*
 - *Pozitivně zájem veřejnosti ovlivňuje – zájem spolků o veřejný prostor*
 - *NPÚ se snaží pracovat s veřejností, publikovat*
 - *Pokud veřejnost má informace, dokáže se zasadit o věc*
- **Je dle názoru NPÚ Ostrava současné dvojkolejné uspořádání systému státní památkové péče v ČR optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?**
 - *Systém dvojkolejný nemusí být nefunkční*
 - *NPÚ by uvítalo větší profesionalitu výkonné složky, úroveň je rozkolísaná v různých obcích. Dobrá spolupráce je zpravidla s magistráty větších měst, v menších pověřených obcích se negativně projevuje kumulace agend apod.*
 - *Aby se důsledně řídili odborným vyjádřením NPÚ a pokud ne, aby řádně odůvodnili proč*
 - *Komunikaci s Krajským úřadem nepovažujeme za optimální, jinde je ale situace lepší*
 - *Aby bylo důsledně naplňováno, co předpokládá zákon*
 - *Ani vyjádření NPÚ nemusí být bezchybná a orgán státní správy nemusí souhlasit, ale měl by zdůvodnit*
 - *Pro pracovníky NPÚ je nezávislost na exekutivě výhodou*

- *Důležitá je komunikace*
- *Situace se zlepšuje, lidé mají vztah k památkám*
- *Před 15 – 20 léty nebyla brána v potaz architektura 50. – 60. let, historizující slohy, meziválečná architektura*
- *Rozvoj občanské společnosti má pozitivní vliv a může být v určitých případech důležitější než vliv zákona*

Příloha č. 4: Rozhovor - Krajský pamiatkový úrad Žilina (přepis poznámek)

Datum uskutečnění rozhovoru: 23.4.2015

Dotazovaná osoba:

Doc. Ing. Miloš Dudáš, CSc.

ředitel

Krajský pamiatkový úrad Žilina

Mariánske nám. 19

010 01 ŽILINA

Otázky pro KPÚ Žilina (orgán památkové péče na Slovensku):

- **Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?**
 - *Od roku 2002 zanikl duální systém a úřad získal kompetence st. správy a úřad je státním úřadem.*
 - *Památkový fond – kult. památky + památková území*
 - *Přijde vlastník kult. památky nebo nemovitosti v chráněném území*
 - *Partnerem je vždy vlastník – jinak musí být plná moc*
 - *Ke každému se podá: záměr obnovy památky nebo úpravy nemovitosti v chráněném území*
 - *Přílohou musí být list vlastnictví – ověří se. Když je víc jak 10 vlastníků – veř. vyhláškou se oznámí ostatním účastníkům*
 - *K záměru KPÚ vydá rozhodnutí, kde se stanoví podmínky k záměru – často stanoví zpracování průzkumu, arch. studie, projektové dokumentace...*
 - *15 dní na odvolání – řeší se buď autoremedurou nebo PÚ SR v Bratislavě – změni, vrátí, zruší*
 - *Má-li vlastník rozhodnutí o záměru – musí zpracovat dokumentaci vyžadovanou v rozhodnutí o záměru a předložit ji KPÚ – v rozhodnutí o záměru se uvede, zda již je rozh. pro stavební úřad, aby věděl, zda již může povolit stavbu*
 - *Rozhodnutí o záměru platí 3 roky*
 - *Pokud předloží výzkum, studia statiky, krovů, vlhkosti... s návrhem projektu, potom KPÚ vydá závazné stanovisko, které už ale není ve správním řízení*

- *Vždy je obhlídka na místě – fotodokumentace a popis před vydáním rozhodnutí o záměru*
- *Závazné stanovisko je podkladem pro řízení stav. úřadu, který na jeho základě vydá stav. rozhodnutí*
- *Pokud nevyhovuje projekt, v záv. stanovisku se stanoví povinnost změnit, doplnit*
- *Rozh. stavebního úřadu je finálním a nemůže se vydat bez záv. stanoviska památkářů*
- *Do roku 2002 byly kulturní památky a národní kulturní památky. Od roku 2002 všechny památky jsou národní kulturní památky, ke všem se vyjadřuje KPÚ, PÚ SR je pouze odvolacím orgánem*

• **Jaké je organizační uspořádání (schéma) systému státní památkové péče ve Vaší zemi?**

Ministerstvo kultury SR – nejvyšší orgán

- *Komise na ověřování odb. způsobilosti - § 8PZ*
- *Památková inspekce kontroluje vlastníky a PÚ SR a KPÚ*
- *MK kontroluje grantový program „obnovme si svoj dom“ – absolutní centralizace*
- *MK je zřizovatelem PÚ SR – sídlo v Bratislavě*

Památkový úřad SR – centrální úřad

- *Druhostupňový + UNESCO*
- *Vyhlašuje objekty za kult. památky od roku 2002 – správní řízení*
- *Návrhy na prohlášení za kult. památky zpracovávají KPÚ*

8 x Krajský památkový úřad – v každém kraji jeden

- *Prvostupňové úřady dělají všechny rozhodnutí a jednají s vlastníky*
- *Nedostatek personálu – mělo být administrativní oddělení ale nevzniklo – museli se specializovat na projednávání pokut, přestupků*
- *Ale osvobození od tlaku samospráv – jsou státní správou*
- *KPÚ mohou mít „vysunutá pracoviště“ – detašované pracoviště, je v kompetenci ředitele*

• **Dochází ve Vaší zemi k případům selhání památkové péče? Pokud ano, můžete uvést některé typické příklady selhání?**

- *Lidská selhání personálu, příklad:*
- *Objekt staré fary v Žilině – církev dala zbořit v průběhu řízení o prohlášení za NKP – developer koupil od církve a dal zbořit a postavil obch. Dům*
- *KPÚ vydal záv. stanovisko, kde nepovolil asanaci a stavební úřad přesto povolil bourání – památkáře vyvedla bezp. služba*
- *Stav. úřad použil záv. stanovisko KPÚ kde nebylo povoleno bourat*
- *Skončilo tak, že hodili na mladého referenta stav. úřadu a hodnotili jako jeho osobní selhání a byl předložen na jiné oddělení*
- *Byly politické tlaky, tlak ze strany církve*
- *Nakonec bylo vyhlášené za NKP, ale už bylo mezitím zbourané – trestný čin se nestal*
- *Problémem strukturální fondy EU – hodně peněz a těžko změnit projekt – když se v budově objeví něco cenného, není čas změnit a přizpůsobit projekt*
- *Památkář musí mít partnera v samosprávě a starostovi obce – pak může odolat tlakům*
- *Dobrá komunikace s vlastníky je nutná – berou velmi citlivě zásah do svého vlastnictví*

- **Jaké jsou dle Vašeho názoru nejčastější příčiny selhání památkové péče ve Vaší zemi?**

(V ČR byly předběžně identifikovány tři možné typy takového selhání:

- *Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici*
 - *Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil*
 - *Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit*
- Existují ve Vaší zemi ještě další typy selhání?)

- *První případ už na Slovensku není možný – neexistuje odborná organizace*
- *Druhý případ na Slovensku nejčastější – lidé nerespektují rozhodnutí KPÚ úplně nebo částečně, nízký respekt k zákonu*

- *Třetí případ – bývá často i na Slovensku. Seznam památek je otevřený, přibývají a ubývají památky a není možno v personálním stavu 25 lidí, z toho cca 10 lidí administrativa, a 3 aut (12 let stará) zapsat všechny památky*
- *Vnímání památek veřejností není na dostatečné úrovni, vztah ke kult. dědictví je slabý*
- *Vymožitelnost práva*
- **Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?**
 - *Je to spíš individuální problém lidí*
 - *Systém je nastaven dobře, ale:*
 - *Slabé financování – i KPÚ by měl mít peníze na financování výzkumů a přispívat vlastníkům cca 50%*
 - *Generační problém – zvyklostí pracovníků PP – starší nebyli zvyklí předepisovat výzkumy*
- **Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *Meritorních rozhodnutí cca 250 ročně (250 – 300)*
- **V kolika případech nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
 - *cca 10% rozhodnutí – 25 až 30 rozhodnutí ročně*
- **Existuje u Vašeho orgánu památkové péče evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Neoficiální přehled pro vytíženost lidí*
 - *Oficiální neexistuje*
 - *Anonymizovaný neexistuje*
- **Kolik případů porušení předpisů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším orgánem projednáno?**
 - *cca 10 ročně*

- **Existuje u Vašeho orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných porušení předpisů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
 - *Přestupky a správní delikty*
 - *Správní delikty se posílají na Ministerstvo kultury SR – jen spr. delikty*
 - *Přestupky – nejčastěji: nedodržení rozhodnutí
„robil“ bez rozhodnutí – načerno*

- **Jaká je ve Vaší zemi role obecních/vojvodských/krajských úřadů a samospráv v oblasti památkové péče?**
 - *Aplikace zákona – žádná*
 - *Finanční podpora vlastníků památek na obnovu*
 - *Nesměji hovořit do obnovy památek – nemají kompetence*
 - *Jsou vlastníky památek*
 - *Stavební úřady jsou na obcích jako přenesené orgány st. správy*

- **Zasahují do oblasti památkové péče ve Vaší zemi další subjekty, pokud ano, tak jaké?**
 - *Oficiálně ne*
 - *Lobují politici*
 - *Osvobozující je, že KPÚ a PÚ SR není pod samosprávou*

- **Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?**
 - *Památková inspekce MK SR – každoročně, nejčastěji*
 - *PÚ SR – metodické kontroly*
 - *Prokuratura – kontroluje spisy, jestli se vede řízení jak má*

- **Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 ve Vaší zemi (změny v územním uspořádání, změny zákonů a další)?**
 - *Zásadní – zákon z roku 2002 zrušil dualitu a zřídil PÚ SR a KPÚ*
 - *Změna územního uspořádání neměla velký vliv*
 - *Zásadní je, že památková ústav (nyní úřad) získal pravomoci specializovaného orgánu st. správy v oblasti památkové péče*

- **Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?**
 - *Spolupráce se samosprávou a jejím vedením*
 - *Ochota samospráv spolupracovat*
 - *Stavební úřady mají slabou odbornou složku a pouze sbírají podklady a vydávají rozhodnutí*
 - *Neexistence městských architektů a nejasné jejich kompetence*
 - *To, že stavební úřady jsou na úrovni obcí a jejich personální zabezpečení – optimální by bylo na okrese*

- **Je dle Vašeho názoru současné uspořádání systému státní památkové péče ve Vaší zemi optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?**
 - *System není zlý, ale:*
 - *Potřeboval by posílit personálně odbornou složku a administrativní složku – právníky na přestupky*
 - *Přerozdělení financí z centra na regiony*
 - *Aby bylo jako ochrana přírody, která má silnou tradici*
 - *Posílení odměňování, aby zaměstnanci měli odpovídající plat a nalákalo odborníky*
 - *Vybavení vozidly nedostatečné*

**Příloha č. 5: Rozhovor - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie
(přepis a překlad poznámek)**

Datum uskutečnění rozhovoru: 28.4.2015. 13:00 hodin

Dotazovaná osoba:

Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków

dr inż. arch. Jan Janczykowski

Dyrektor Urzędu (ředitel úřadu)

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie

ul. Kanonicza 24

31-002 Kraków

Otázky pro WUKZ Kraków, PR (orgán památkové péče v Polsku):

- **Jak probíhá standartní správní řízení, pokud majitel, investor projeví zájem o opravu, přestavbu, demolici památkově chráněného objektu?
(*Jaki jest standartowy przebieg postępowania administracyjnego jeśli właściciel, inwestor zamierza przeprowadzić remont, przebudowę czy demolicję obiektu zabytkowego?*)**
 - *Standarty neexistují, v současné době je připravován Celostátní program ochrany památek a péče o památky (Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami)*
 - *Každý konzervátor aplikuje svoje zásady*
 - *Návrh rozsahu prací předloží – ověří se v archívu, zda jsou k budově dokumenty*
 - *Pokud práce vedou ke změnám stavby – archeologický výzkum*
 - *Nelze povolit změny u staveb starších než z 19. století*
 - *Postup: projektová koncepce – skica – projekt*
 - *Teprve potom: konzervátorské povolení stavby*
 - *Stavební úřad může vydat stavební povolení teprve po konzervátorském povolení*
 - *Návrh na prohloubení sklepů – archeologický výzkum – když se něco najde – nelze povolit stavbu*

- **Jaké je organizační uspořádání (schéma) systému státní památkové péče ve Vaší zemi?**

(Jaki jest system organizacyjny państwowej ochrony zabytków w Polsce?)

- Ministr kultury + generální konzervátor památek – v postavení viceministra
- + odbor ochrany památek (departament ochrony zabytków) – vedl školení, tvořil předpisy, vedl soudní spory, nyní menší aktivita, je odvolacím orgánem
- Vojvodští konzervátoři památek – mají dvojí nadřízené
 - Jsou odpovědní ministru kultury
 - Účty skládají vojvodovi
- Byla snaha změnit tak, aby podléhali pouze ministru kultury – nebylo akceptováno premiérem
- Detašovaná pracoviště (delegatury) – mají stejná práva jako vojvodský konzervátor, pod Krakovem – Tarnów, Nowy Sacz, Nowy Targ
- Vojvodská rada ochrany památek – 10 osob – řeší složité situace, jmenuje konzervátor
- Národní institut dědictví (Narodowy Instytut Dziedzictwa) – expertní instituce, není v zákoně - není to úřad, radí generálnímu konzervátorovi památek
- Kdysi existovala Kancelář výzkumu památek (Biuro badań zabytków), potom vzniklo Celostátní centrum výzkumu památek (Krajowy ośrodek badań zabytków) s detašovanými pracovišti ve vojvodstvích, potom změna názvu na Národní institut dědictví
- Nejlepší by byl návrat k původnímu stavu
- Rady poskytuje ještě Hlavní konzervátorská komise (Główna Komisja Konserwatorska) ve Varšavě – její stanoviska mají váhu názoru ministra, vyřídí cca 10 – 12 případů ročně, dlouho se čeká
- Úřad konzervátora památek v Krakově má 54 zaměstnanců, což nedostačuje
- 2000 památek pouze v Krakově! – to tvoří polovinu činnosti úřadu, zbytek z celého vojvodství
- Mnoho problémů

- **Dochází ve Vaší zemi k případům selhání památkové péče? Pokud ano, můžete uvést některé typické příklady selhání?**

(Czy w Polsce dochodzi do przypadków niepowodzeń w działalności organów ochrony zabytków? Jeśli tak, jakie są typowe przykłady niepowodzeń?)

- *Nedostatek peněz – Krakov má 2 největší rozpočet v PL, ale i tak tvoří pouze 1/5 potřeb (5 mln PLN/rok, potřeba je cca 25 mln PLN/rok), největší počet památek – peníze jsou určeny na dotace*
- *Problémy s vymahatelností rozhodnutí – investoři si z nich často nic nedělají a pokračují podle svých přání – odvolací řízení je komplikované a trvá dlouho*
- *Rozhodnutí o uvedení do původního stavu – odvolání – rozhodnutí není pravomocné, takže ho nelze vykonat – za rok rozhodnutí o odvolání a věc se může táhnout i léta*
- *Odvolací rozhodnutí – často vydáno na základě formálních, procesních chyb a ne meritorně ve věci*
- *Neidentifikované památky – nečekané objevy starých renesančních trámů, fresek, polichromií*
- *Krakov má dobrý urbanistický plán na oblast starého města – dobrá ochrana*
- *Příklady nerespektování rozhodnutí investory uvedeny mimo zápis*

- **Jaké jsou dle Vašeho názoru nejčastější příčiny selhání památkové péče ve Vaší zemi?**

(V ČR byly předběžně identifikovány tři možné typy takového selhání:

- *Správní orgán nerespektoval stanovisko odborné organizace a umožnil zásah do chráněné památky či její poškození nebo odstranění, demolici*
- *Správní orgán jednal v souladu s názorem odborné organizace, avšak majitel památky nebo investor nerespektoval rozhodnutí správního orgánu a protiprávně památku znehodnotil*
- *Hodnotný objekt nebyl památkově chráněn a snahy o jeho zapsání do seznamu památek byly opožděné, tedy až v době, kdy se objevil záměr objekt přestavět nebo odstranit*
Existují ve Vaší zemi ještě další typy selhání?)

(Jakie są Państwa zdaniem najczęstsze przyczyny niepowodzeń w działalności organów ochrony zabytków w Polsce?)

- V PL je možno památku zapsat v intervenčním režimu (trybie interwencyjnym), potom může vojvodský konzervátor zastavit stavební práce, ale do 3 měsíců musí být zapsána regulérně
 - Vyškrtnutí – pouze ministr může vyškrtnout – má experty, kteří posuzují, jestli lze vyškrtnout
 - Zákon má ale mnoho nedostatků
 - Urbanistické celky (układy urbanistyczne) – není stanoveno, jak má vypadat jejich ochrana – ministerstvo není důsledné
 - Problémy se snahami o nástavby – někdy je možno vyhovět, někdy ne. Není předpis, který by to upravoval – měla by být snaha zachovat autentický stav
 - V Krakově se podařilo zachovat díky UNESCO – není možno nastavovat
 - Ale mimo Staré město není regulováno – nástavby jsou proto povolovány
 - Nyní se budou sjednocovat procedury
 - UNESCO – musí být zvláště hlídáno
- **Je selhání ochrany okrajovou záležitostí nebo závažným problémem systému?**
(Czy niepowodzenia w dzialalności są marginesowym albo poważnym problemem systemu?)
 - Je to obtížné, tíživé, ale neohrožuje to systém jako celek
 - Systém nefunguje špatně, ale mohlo by to být i lepší
 - **Kolik rozhodnutí Váš orgán každoročně vydal v posledních třech letech (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
(Ile decyzji administracyjnych Państwa urząd wydał w ostatnich trzech latach – o ile informacja jest znana i dostępna?)
 - Každoročně přijato cca 14.000 věcí!
 - Vydáno okolo 2.000 rozhodnutí ročně pouze v Krakově
 - 3.000 rozhodnutí ročně včetně detašovaných pracovišť (delegatur)
 - Usnesení (postanowienia) okolo 800 – 900 ročně
 - Příchozí pošta cca 20.000 ročně
 - Odchozí pošta cca 22.000 ročně

- **V kolika případech nebyly podmínky stanovené v rozhodnutí respektovány majiteli památek nebo investory (pokud je tento údaj znám a dostupný)?**
(W ilu przypadkach nie byly właścicielami zabytków albo inwestorami przestrzegane warunki postawione w decyzji – o ile informacja ta jest znana i dostępna?)
 - *Výhrady máme k 5 – 10% případů, spíše k 5%*
 - *Někteří investoři mají právníky a obtížně se s nimi spolupracuje*
 - *Bylo by potřeba zintensivnit činnost*

- **Existuje u Vašeho orgánu památkové péče evidence (anonymizovaný přehled) vydaných rozhodnutí a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**
(Czy istnieje w Państwa urządzie ewidencja – anonimowa – wydanych decyzji i czy może zostać udostępniona na potrzeby tej pracy badawczej?)
 - *Je plánován systém elektronického oběhu písemností, zatím nic takového není – staré počítačové vybavení*

- **Kolik případů porušení předpisů bylo každoročně v posledních třech letech Vaším orgánem projednáno?**
(Ile przypadków naruszenia przepisów o ochronie zabytków Państwa urząd w ostatnich trzech latach rozwiązywał?)
 - *V Krakově 20 – 30 rozhodnutí ročně, kterými je nařízeno opravit budovu*
 - *Nařízení po kontrolách – když nejsou vykonány – možno uložit pokutu – řízení se vlečou – spíše se pokuty neudělují*
 - *Trestní věci – soudy – trest pokuty cca 2.000 PLN za poškození dřevěného zámečku – majitelka se směje*
 - *Stavební právo je silnější – stavební úřady navíc mají peníze na provedení oprav*

- **Existuje u Vašeho orgánu evidence (anonymizovaný přehled) projednaných porušení předpisů a může být tato evidence poskytnuta pro potřeby tohoto výzkumu?**

(Czy istnieje w Państwa urzędzie ewidencja – anonimowa – wydanych decyzji w sprawach naruszenia przepisów i czy może zostać udostępniona na potrzeby tej pracy badawczej?)

- Ne

- **Jaká je ve Vaší zemi role obecních/vojvodských/krajských úřadů a samospráv v oblasti památkové péče?**

(Jaka jest w Polsce rola gminnych, powiatowych, wojewódzkich samorządów w strefie ochrony zabytków?)

- V Krakově – městský konzervátor má na starosti vše, kromě centra
- Centrum – vojvodský konzervátor
- 3 městští konzervátoři – Krakov, Zakopane, Olkusz
- Přibude 4 město – Tarnów – chtěl mít vlastního konzervátora již dříve, aby ho mohl kontrolovat a realizovat investice – proto nevyhověno
- Je možno delegovat kompetence, ale musí být zajištěna nezávislost na městské správě – nyní bude vyhověno
- Problému se závislosti městských konzervátoru na městských správách si povšiml i generální konzervátor – bude sjednoceno
- Varšava – celá v kompetenci městského konzervátora – souhlasil s různými podivnými investicemi – dojde k omezení jeho kompetencí
- Ve Velkopolsku – Poznaň – existují také okresní konzervátoři
- Dohoda se uzavírá mezi vojvodou a samosprávou. Vojvodský konzervátor pouze vyjadřuje souhlas s dohodou. Dále už vojvodský konzervátor nemá možnost kontrolovat činnost městského konzervátora
- Vojvoda se pokoušel kontrolovat konzervátory samospráv prostřednictvím vojvodského konzervátora památek
- Ideální stav: vojvodský konzervátor by byl odvolacím orgánem pro konzervátory samospráv

- **Zasahují do oblasti památkové péče ve Vaší zemi další subjekty, pokud ano, tak jaké?**

(Czy w Polsce wpływają w sferę ochrony zabytków jeszcze jakieś inne podmioty, o ile tak, to jakie?)

- *Problémem ochrana přírody – památkové parky – nejsou rozděleny kompetence mezi ochranu přírody a konzervátory památek*
- *Park v Zatorze – vyhlášen jako park NATURA 2000 – musí zůstat jak je, pro ptáky – nelze obnovit zámecký park*
- *Zámek Wiśnicz – stromy se přiblížily ke zdem, které vlhnou, ale není souhlas na kácení, protože jsou tam netopyři*
- *Je třeba rozdělit kompetence*
- *Společenský konzervátor památek (spoleczny konserwator zabytków) – existuje, ale přistupujeme k jejich činnosti s velkou rezervou – ne mají odborné znalosti, často informují o ničení, poškozování památek a potom se zjistí, že účelem byl boj se starostou*

- **Jakým způsobem je činnost Vašeho orgánu kontrolována?**

(Jak jest kontrolowana dzialalność Państwa urzędu?)

- *Velmi*
- *Kontrola z úřadu vojvodství – 1x ročně*
- *Ministerstvo kultury – odbor památek – co 2 – 3 roky – meritorní kontroly*
- *NIK (Najwyższa Izba Kontroli)- obdoba NKÚ – co 2 – 3 roky*
- *Ředitelství státních archivů – jak je archivováno v příručním archívu úřadu*

- **Jaký dopad na oblast památkové péče měly reformy veřejné správy po roce 1990 ve Vaší zemi (změny v územním uspořádání, změny zákonů a další)?**

(Jaki wpływ na sferę ochrony zabytków miały reformy administracji publicznej po roku 1990 w Polsce?)

- *Ze začátku to bylo dobré – v hlavních městech starých vojvodství vznikla detašovaná pracoviště (delegatury) – Tarnów, Nowy Sacz...*
- *Vojvodský konzervátor byl podřízen přímo ministru kultury*
- *Zhruba po roce 2003 podřízen i ministru i vojvodovi – nepříznivé*
- *Generální konzervátor – politik – neví nic o památkách, ale jmenován na základě koaliční dohody – nyní historik umění, který ale nepůsobil v oblasti památek*
- *Je potřeba oddělit politiku od ochrany památek – měl by to být odborník*
- *Nový zákon vyžaduje změny – diskutovat o nich se bude na podzim na kongresu ve Varšavě*

- **Co dle Vašeho názoru zásadním způsobem ovlivnilo a ovlivňuje funkčnost systému památkové péče (vliv politiků, developerů, reforem, zákonná úprava, de/motivace pracovníků...)?**

(Co Państwa zdaniem zasadniczo wpłynęło i wpływa na funkcjonowanie systemu ochrony zabytków?)

- *Obecně je to lepší, než to bylo, je více peněz na památky*
- *Do roku 2000 to bývalo 800.000 PLN na památky, teď je to 5.000.000 PLN – je to lepší*
- *Žádoucí je získat větší nezávislost od vojvodství a být podřízen pouze generálnímu konzervátorovi památek*
- *Politici zasahují jenom velmi umírněně, pouze sugerují návrhy, není to kategorické*
- *Zvětšily se problémy s investory – mají peníze a chtějí dělat, na co mají chuť – radikální přestavby*
- *Unijní peníze – způsob realizace vzbuzuje výhrady – termíny – a památky potřebují čas – konflikt*
- *Příkladem zámek Pieskowa Skala – konzervace musí být provedena v termínu, aby bylo možno získat dotaci*
- *Dotace:*
 - *ministerstvo kultury – 80 mln PLN na celé PL*
 - *maršálek vojvodství – 3 mln PLN na Krakov*
 - *vojvodský konzervátor – 5,2 mln PLN na Krakov a okolí*
 - *jiná vojvodství – 800.000 až 10 mln PLN – nikdo neví proč takové rozdílly*
 - *některé městské samosprávy mají také fondy na památky*
 - *malé samosprávy – kapličky...*
 - *Krakov – město přispívá na budovy, fasády*

- **Je dle Vašeho názoru současné uspořádání systému státní památkové péče ve Vaší zemi optimální a proč? Pokud ne, jakou navrhuje alternativu?**

(Czy Państwa zdaniem system organizacyjny ochrony zabytków w Polsce jest optymalny i dlaczego? O ile nie, jaką alternatywną strukturę organizacyjną Państwo proponują?)

Potřebné:

- *Pouze jeden nadřízený – ministr – pak nejsou nátlaky v terénu*
- *Změny v zákoně – čitelnost předpisů – jasnost*
- *Více pracovníků a peněz na jejich platy – teď jsou nižší než průměrné platy*
- *Více peněz na památky*
- *Krakov je na tom dobře, protože má peníze z kanceláře prezidenta PR*
- *Jdou do Národního fondu revalorizace památek Krakova (Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa) – 30 až 50 mln PLN/rok*
- *Z toho se dá mnoho udělat – o penězích rozhoduje Společenský výbor obnovy památek Krakova (Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa)*
- *Malé obce mají problém*

Příloha č. 6: Názory jednotlivých složek systému památkové péče v ČR, PR a SR na jeho funkčnost (tabulka)

Země a organizační složka PP	Selhávání systému PP (ano/ne)	Závažnost problému selhávání systému PP (okrajové/menšinové/závažné)	Nejčastější příčiny selhání systému PP	Orientační počet projednaných věcí/orientační počet selhání PP	Orientační počet projednaných porušení předpisů ročně	Role místních samospráv v systému PP	Zásahy dalších subjektů do činnosti	Způsob kontroly	Názor na současné uspořádání systému PP
ČR – MM Karviné	Ano	Okrajové	Majitel zahájí práce bez závazného stanoviska Stavební úřad nerespektuje závazné stanovisko	80/nezjištěno	1	Nezjištěno	Zásadní zásahy ne Názory politiků na činnost	KÚ MSK Památková inspekce MK NPÚ – přezkum závazného stanoviska	Dobrý systém Dvojkoľejnost pozitivem Časová náročnost negativem
ČR – KÚ MSK	Ano	Menšinové	Nedostatek kompromisu mezi majitelem a PP Pozdní zapsání do seznamu kulturních památek	25/nezjištěno	2	Nezjištěno	Nikdo nezasahuje Podněty spolků na přezkum	Památková inspekce MK Ministerstvo kultury – přezkumy Odbor kontroly a sdílených služeb KÚ MSK	Systém není špatný Důraz na dodržování rolí v systému Problematické je dodržování lhůt

ČR – NPÚ, ÚP Ostrava	Ano	Okrajové	Nerespektování odborných stanovisek NPÚ ze strany výkonných orgánů PP Nedostatek údržby	Řádově tisíce/v řádu procent	Není v kompetenci NPÚ	Obce a kraje mají vliv přes své úřady – střet zájmů	Nevyskytují se zásadní zásahy	GŘ NPÚ Památková inspekce MK NKÚ Archivní služba Výkonné orgány PP	Dvojkolejný systém nemusí být nefunkční Situace se zlepšuje Výhodou nezávislé postavení NPÚ na exekutivě Nevýhodou rozkolísaná odborná úroveň výkonné složky a slabá komunikace s KÚ MSK
PR – WUKZ Kraków	Ano	Okrajové	Nedostatky zákona – není přesně definováno, co má být chráněno Nízký respekt k zákonu	3000/okolo 5 procent	20-30	Možno delegovat pravomoci na obecní nebo okresní samosprávu	Kompetenční střety s orgány ochrany přírody	Úřad vojvodství Ministerstvo kultury NIK Ředitelství státních archivů	Systém nefunguje špatně – zlepšení oproti minulosti Zlepšilo se financování Nutno získat nezávislost na

									vojvodství Potřebný jednoznačnější zákon Personálně posílit
SR – KPÚ Žilina	Ano	Okrajové	Nerespektování rozhodnutí KPÚ Nedostatek kapacit k zapsání více kulturních památek Slabá vymahatelnost práva	250 až 300/25 až 30	10	Pro aplikaci zákona nemají kompeten ce Vlastnictví památek a finanční podpora soukromým vlastníkům	Politický lobbying	Památková inspekce MK SR Památkový úřad SR Prokuratur a	Systém není špatný Výhodou nezávislost státního orgánu Potřeba personálně posílit a zlepšit odměňování Potřebné přerozdělení financí z centra na regióny